

མེད་ཀྱིས་ལྷན་བྱམས་པ་ཚོས་དབང་གིས་ལྷན་ཞིག་བྱས།
མེད་ཀྱིས་རིག་མཁོ་ད་ཆེན་མོ་དེ་ཚོ་ལ་ཞུས་པར།

མེར་བྱེས་རིག་མཁོད་དེབ་ཆུང་མང་།

SJRB-0285

རྒྱུར་སྒྲིག་པས་གནང་བའི་པར་ཆ་གཞིར་བཞག་བྱས་ཡོད།
མེར་བྱེས་རིག་མཁོད་ཆེན་མོའི་ཆོས་སྒྲིག་ཁང་གིས་འཕུལ་དེབ་ཏུ་བསྐྱོས།
མེར་བྱེས་རིག་མཁོད་ཆེན་མོས་འགྲུལ་སྐྱོལ་བྱས།
༡༠༧༥ ལོའི་རྒྱ་བརྒྱན་པར་ཆོས་སྒྲིག་བྱས།
༡༠༧༩ རྒྱ་དབྱ་པར་བསྐྱར་སྒྲིག་བྱས།

མེར་བྱེས་རིག་མཁོད་བྱ་བྱང་།

www.serajeyrigzodchenmo.org

ཡིག་འབྲེལ་བྱ་བྱང་།

serajeyrigzodchenmo@gmail.com

དཀར་ཆག

ཞུ་སྒྲིག་པའི་གསལ་བཤད།	d
ཚོམ་སྒྲིག་པའི་སྒྲུབ་སྒྲིབ།	༡
འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་ཆགས་རབས།	༡༥
སའི་གོ་ལའི་ངོས་དབྱིབས་ལ་དབྱད་པ།	༡༥
རྩ་ལེ་མའི་འཛིག་རྟེན་ཆགས་རབས་མ་དཔེ།	༡༦
འཛིག་རྟེན་ཆགས་རབས་ཀྱི་མ་དཔེ་གཞན།	༡༠
ཕྱི་འོན་གྱི་འདོད་ཚུལ་གྲགས་ཅན་ཏེ་འཐེན་ཤུགས་བྱུང་དོན།	༡༡
ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ཐེ་བླ་ས།	༡༢
ཉལ་སྤུལ་གྱི་གས་འཁོར་ཆེན་པོའི་རྣམ་གཞག་.....	༡༠
ཆོན་རིག་གི་བྱུང་དོན་སྐྱོར་ལ་དབྱད་པ། Theory	༡༣
ཕྱི་འོན་དང་། ཨ་ཡེ་སྤྱི་འོན་གཉིས་ཀྱི་བྱུང་དོན་བྱད་པར།	༡༤
དེར་རབས་ཀྱིས་འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་སྐྱོར་ལ་དབྱད་ཚུལ།	༡༥
ཉིང་བསྟུས།	༤༠
འདྲ་གསུམ། The Replicators.....	༤༡
ཚོམ་སྒྲིག་པའི་ངོ་སྟོན་མདོར་བསྟུས།	༤༢

འཁྲིག་པ་འི་གསལ་བཤད།

རང་རེ་ཁ་བ་གངས་ཅན་གྱི་མྱོངས་སུ། མེན་བྱོན་ཆོས་རྒྱལ་ལོ་བཅ་མཁས་པའི་དབང་པོ་
ནམས་ཀྱི་བཀའ་བློན་ལས། གསུང་རབ་ཀྱི་སྒྲེགས་བཅ་རི་བོའི་གཏོས་དང་མཉམ་པ་ཡོད་ན་ཡང་།
དུས་ཀྱི་འཕེལ་འགྲིབ་སོགས་ཀྱི་དབང་གིས་མང་པོ་ཞིག་ཅ་བརྒྱག་ཏུ་བྱིན་ཟེན་པ་དང་། གང་མང་
ཞིག་མེད་བརྒྱག་ཏུ་འགྱུར་ཉེན་ཡོད་པས་དེ་ཉིད་སྤང་སྦྱོབ་དང་དར་སྤེལ་བྱེད་རྒྱ་ནི། མི་རིགས་འདི་
ཉིད་ཀྱི་དུས་ལ་བབ་པའི་འོས་འགན་ཡིན།

དེ་ཡང་། གསུང་རབ་སྒྲེགས་བཅ་དེ་དག་ནི། རྒྱ་ལོར་དང་རྒྱལ་མུ། ཟུངས་ཁྲག་བཅས་ཀྱི་
འགྲོ་སོང་བཏང་ཞིང་། རྟོ་སྐྱ་གོལ་རྩལ་གྱིས་མི་ཆེ་མོས་བསམ་ལ་བསྐྱལ་བའི་མཁས་པ་རིམ་བྱོན་
གྱིས་དབྱུང་ཞིབ་མཛད་ཅིང་། དབྱུང་འབྲས་ལག་ལེན་ལ་བཀའ་བའི་ཉམས་སྦྱོང་དང་བྱུང་བྱོན་གྱི་
ཟེན་ཐོ་ལྟ་བུ་ཡིན་པས་ན། མི་ལོ་སྤྱོད་ཐུག་དུ་མའི་ལོ་རྒྱུས་ལྡན་པའི་མི་རིགས་འདིའི་ཤེས་རིག་གི་
ཉིང་བཅུད་ཡིན་པ་དང་། གསུང་རབ་སྒྲེགས་བཅ་དེ་དག་གི་བསྟན་དོན་པལ་མོ་ཆེ་ཞིག་ནི་དེང་གི་
དུས་རབས་འདི་དང་མ་འོངས་པར་ཤིན་ཏུ་མགོ་ཆེ་ཞིང་། མིའི་རིགས་སྤྱིའི་ཤེས་རབ་དང་ཀུན་སྦྱོང་
ལ་ལམ་སྟོན་བྱེད་བྱུང་བའི་འོད་སྤང་ལྟ་བུར་གྱུར་ཡོད།

དེ་བས་ན་ ལགོང་ས་ལྷུབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གིས་ཡང་ཡང་བཀའ་གནང་བའི་
དགོངས་དོན་བཞིན། བྱ་ཆང་རིན་པོ་ཆེ་ནས་རིག་མཛོད་ཆེན་མོའི་བླ་ཆོགས་དང་ཙོམ་སྤྲིག་ཁང་
གསར་འཛུགས་བྱས་ཏེ། བཀའ་བསྟན་གཉིས་ཀྱིས་མཆོན་ཆོས་བརྒྱད་རིས་མེད་ཀྱི་མཁས་པའི་
བཀའ་ཙོམ་སྤྲིགས་བཅ་དང་། བརྒྱམས་ཆོས་གསར་ཉིད་གང་མང་ཞིག་ཞུ་སྤྲིག་འབྲེམས་སྤེལ་གྱི་
ཞབས་ཞུའི་ལས་གཞི་འདི་གཉེར་བ་ཡིན།

དུས་རབས་འདིར་ཆོན་ཆལ་ཤིན་ཏུ་དར་བ་དང་བསྟན་ནས། རྟོག་བདེ་བ་དང་། སྦྱོང་བ་དེ་

བ། གཞུང་ཚིག་འཛུལ་སྒྲ་བ། འབྲེང་བདེ་བ་སོགས་སྒྲ་བས་བདེའི་དབང་གིས་སྒྲོག་པ་པོ་ནམས་
འབྲུལ་དེབ་ལ་དགའ་མོས་ཟེ་ཆེར་འབྲོ་བཞིན་པར་བརྟེན། དུས་རབས་ཀྱི་འབྲུང་བའི་ཁ་སྒྲོགས་ཀྱི་
དགོས་མཁོ་དང་བསྟན་པའི་ཞུ་སྒྲིག་གི་ལས་གཞི་འདི་ནི། མིའི་རིགས་ཀྱི་སྤྱོད་ལྡན་བྱུང་བྱུར་པའི་
རང་འདེམས་རིག་འདི་ཉིད་འདི་གཞིན་ན་ཡུན་རིང་དུ་གནས་པ་དང་། འདིའི་འཕྲིན་ལས་ཀྱི་འབྲུག་
པ་ལ་བརྟེན་ནས་མིའི་སྤྱི་ཚོགས་སུ་ཞི་བདེའི་དཔལ་ཡོན་འདྲན་པའི་ལས་ཀ་རྒྱ་བས་ཆེ་བ་ཞིག་ཡིན་
ཞེས་ཀྱང་བརྟེན་ཆོག་པ་ཡིན་རྟོ། །

གསུང་རབ་ཞུ་སྒྲིག་བྱེད་སྐབས་མ་བྱི་ཆད་ལྡན་ཞིག་གཞི་རྩར་བཟུང་ནས་ཞུ་སྒྲིག་བྱེད་
རྒྱུར་འབད་བཅོན་བྱེད་འོས་ཤིང་། དེ་ཡང་སྔོན་གྱི་སློལ་ལ་གསུང་རབ་ཀྱི་བར་ཤིང་རྟོགས་པས་ཚུམ་
བ་པོ་རང་ཉིད་དམ། ཡང་ན་གཞན་གྱིས་ཞུས་དག་ཆད་ལྡན་བཏང་སྟེ་རྟོག་པ་ཡིན་པས་ཤིང་བར་
ནམས་སྤྱིའི་ཆ་ནས་དག་པོར་བརྟེན་ཆོག་པ་ཡིན། དེ་བས་ན་འདི་ག་ཚུམ་སྒྲིག་ཁང་ནས་ཀྱང་མ་དཔེ་
ཆད་ལྡན་འཛུལ་སྒྲ་བ་གྱིས་ཡིག་འབྲུག་ཅིག་ལའང་གང་བྱུང་དུ་བཟོ་བཅོས་མེད་པར་སོར་བཞག་བྱ་
རྒྱུ་ཅ་དོན་དུ་བཟུང་ནས་མ་བྱི་ཟེ་མ་ཟེ་བཞིན་འབྲུལ་དེབ་དུ་སྒྲུར་བར་འབད་བཞིན་ཡོད་པ་དང་། མ་
བྱི་ཆད་ལྡན་ལག་སོན་མ་བྱུང་ནའང་གང་སྐབས་ཀྱིས་དག་པོ་ཡོང་བར་བཅོན་བཞིན་ཡོད། གལ་ཏེ་མ་
བྱི་རང་ལ་ཁོར་བ་མངོན་གསལ་བྱུང་བ་དང་། དོགས་གནས་སུ་བྱུར་བ། ཡི་གེ་ཆད་ལྡན་བྱུང་བ་
སོགས་ལ་གཤམ་དུ་གསལ་བཤད་ཀྱི་མཆན་བཏོད་ཡོད།

ཚུམ་སྒྲིག་ཁང་འདི་ནས་སྒྲིག་སྒྲུར་བྱས་པའི་འབྲུལ་དེབ་དུ་ཆད་ལྡན་གྱི་ར་བ་སོགས་བྱུང་བ་
མཐོང་ན་འབྲུལ་མར་ལེགས་བཅོས་ཡོང་བའི་ཆེད་དུ།

ང་ཚོའི་ཡིག་འབྲེལ་བྱ་བྱུང་ serajeyrigzodchenmo@gmail.com འདིའི་
བརྒྱུད་ནས་འབྲེལ་བ་གནང་བའི་རེ་བསྐྱལ་ཞུ་རྒྱུ་དང་། འདི་ནས་ཀྱང་གང་མཁྱོགས་པར་གཞིར་
བསྐྱར་ཞིབ་དང་ལེགས་སྒྲིག་ཞུས་ཏེ་སྤྱི་མཁའ་སུ་གཏོང་རེས་ཡིན།

སེར་བྱེས་རིག་མཛོད་ཆེན་མོའི་ཚུམ་སྒྲིག་ཁང་ནས།

བྱི་ལོ། ༢༠༢༢ ལྷ་ ༦ ཚེས་ ༢༩ ལ།

ཚུམ་སྒྲིག་པ་འི་སྒྲིག་སྒྲིང་།

ས་ཡེན་སི་ Science སྟེ་ཡོངས་གྲགས་སུ་ཚན་རིག་གི་བརྗེ་ཆད་དུ་བསྒྱུར་བར་
མཛད་པ་དེ་ནི་ལེ་ཤིན་གྱི་ཐ་སྙད་ས་ཡེན་ལྟེ་ཡ་ Latin scientia ཞེས་པ་ལས་བྱུར་
ཆག་པ་ཞིག་ཡིན། ས་ཡེན་ལྟེ་ཡ་ཞེས་པའི་གོ་དོན་ངོ་མ་ནི། རིག་གནས་སམ་ཤེས་བྱ་
ལ་གོ་དགོས། ཡོངས་གྲགས་སུ་ཚན་རིག་གས་ས་ཡེན་སི་ཞེས་པ་ནི། འཛིག་རྟེན་
ཁམས་དང་འབྲེལ་བའི་རིག་གནས་ཕྱོགས་བརྒྱས་བྱས་པ་ཙམ་དུ་མ་ཟད། རིག་
གནས་དེ་དག་བཙོ་སྒྱུར་བྱས་ནས་མཐར་དབྱེད་བ་དག་ཐེར་བྱ་བྱས་ཅན་གྱི་ཁྲིམས་
ཡིག་དང་བྱུང་དོན་གཏན་ལ་བབ་པའི་མ་ལག་ཅིག་ལ་ཟེར། དེ་ལྟ་བུའི་རིག་གནས་
ཁག་འཕེལ་རྒྱས་བྱིན་པ་ལས་ཕྱོགས་པན་ཚུན་གཅིག་ལས་གཞན་ཟབ་པ་དང་རྒྱ་ཆེ་
བ། རྒྱ་མཚན་དང་ཡིད་ཆེས་འཕེར་ཆེ་བ་ཞིག་ཏུ་རིམ་གྱིས་གྱུར་བ་ལ་བརྟེན་ནས་དེར་
གི་དུས་སུ་ཚན་རིག་འཕེལ་རྒྱས་གྱི་བྱུང་འབྲས་ནི་ཉ་ཅང་ཆད་མཐོན་པོར་གནས་
ཡོད།

སྒྱིར་ཚན་རིག་གི་ཤེས་བྱ་འདི་ཡོངས་གྲགས་སུ་སྟེ་ཚན་ཆེ་ཁག་གཉིས་སུ་
བགོས་ཡོད། དེ་ཡང་དང་པོ་ནི། རང་བྱུང་གི་རིག་གནས་ཉེ་དེས་རང་བྱུང་གི་དངོས་པོ་
༼སྟེ་ཐུན་གྱི་ཆེ་སྟོན་ལྟ་བུ༽ལ་རྟོག་དཔྱད་བྱས་པ་དང་། གཉིས་པ་ནི། སྒྱི་ཚོགས་ཀྱི་
རིག་གནས་སྟེ་འགྲོ་བ་མིའི་ཀླུང་སྒྲོལ་དང་ཚོགས་སྟེ་འཛོམས་ལ་རྟོག་དཔྱད་བྱས་ཡོད།

སྡེ་ཚན་འདི་གཉིས་ཀ་ནི་ཉམས་ཞིབ་ཀྱི་གཞིར་བྱས་པ་མ་གཏོགས་ཚོས་ལུགས་ཀྱི་
ལས་ལུགས་ལྟར་ལྟ་བུ་བྱུང་ཞིག་སྔོན་དུ་གཏན་འབེབས་བྱས་པ་ལས་འཕྲོས་པའི་རིག་
གནས་ཤིག་མིན་པས་སྐྱེ་བོ་གཞན་གྱིས་ཀྱང་དེར་སྦྲར་ཡང་ཉམས་ཞིབ་བྱས་ནས་
ཡིད་ཆེས་འཕེར་ཆེ་བའི་བྱུང་དོན་གཞན་ཞིག་རྟེན་ཆེ་དེའི་གོ་ས་ཏུ་བཞག་ཆོག་
སྐབས་འདིར་རང་བྱུང་ཞེས་པ་ནི་ར་ཚོའི་ནང་ཚོས་ཀྱི་གཞུང་ལས་རྒྱས་མ་བྱས་པར་
བྱུང་བའི་ཚོས་ལ་འཛོག་པ་ལྟར་དུ་འཛིན་མི་རུང་། ཚན་རིག་པའི་གཞུང་ལས་བཤད་
པ་ལྟར་ན་དེར་གི་དུས་སུ་ཚན་རིག་པས་རང་བྱུང་གི་འཛིག་རྟེན་ཁམས་སྐྱོར་ལ་ངེད་
ཅག་གི་སྒོ་ཡུལ་ལས་འདས་པའི་དབྱུང་པ་བྱེད་བཞིན་ཡོད་པ་དེའི་ཐོག་མའི་ཤིང་རྟའི་
སྒོལ་འབྱེད་ལྟ་བུ་ནི། ཨེ་རི་སི་ལོ་ལ་དང་། ཟླ་ལི་ལི་ཏུ་སོགས་ཡིན། དེ་བཞིན་དུ།
ཤིན་དུ་སྤྱི་བའི་རྩལ་སྤྲན་སྐྱོར་ལ་དབྱུང་པ་ཞིབ་སྤྲར་བཀྱིས་ནས་བྱུང་དོན་ཐོག་མར་
གཏན་ལ་པལ་མཁན་ནི་ཨ་ཡེ་སྤེ་ལ་དང་། ནི་ཏུ་ལ་སོགས་ཡིན། ཡང་། སྐྱེ་ལྔ་གི་
སྒོག་ཆགས་དང་ཅི་ཤིང་རྣམས་ཐོག་མར་ངེ་ལྟར་སྐྱེས་པ་དང་། བར་དུ་ངེ་ལྟར་འཆོ་
གནས་བྱེད་པ་དང་། ཐ་མར་ངེ་ལྟར་འགག་པའི་སྐྱོར་ལ་དེར་གི་ཚན་རིག་པས་བཤད་
བཞིན་པ་རྣམས་ནི་ཐོག་མར་ཆར་ལེ་སི་ཏར་མེན་ལ་སོགས་པས་གསར་བཏོད་རང་
བཞིན་ཅན་གྱི་བརྟག་དབྱུང་བཀྱིས་ནས་བྱུང་དོན་གཏན་ལ་པལ་པ་དེ་ལས་བྱེས་པ་ཤི་
སྟག་ཡིན།

དུས་རབས་ཉེར་གཅིག་པ་འདི་ནི་འདས་པའི་དུས་རབས་བཙུལ་དང་བཅུ་བྱུག་
པའི་དུས་དང་ཡོངས་སུ་མི་འདྲ་བར་མི་རིགས་རིང་ལུགས་དང་། སྤྱི་ཚོགས་རིང་
ལུགས། ཚན་རྩལ་རིང་ལུགས་ལྟག་པར་བཏོད་བ་དང་། ཚོས་ལུགས་དང་པའི་རིང་

ལུགས་ཉམས་ཆག་ཏུ་འགྲོ་བཞིན་པའི་སྐབས་ཡིན། ཡང་ན། ཚེས་དང་འཛིག་རྟེན་མི་
ཚེས་རིང་ལུགས་གཉིས་ཀྱི་འབྲུན་ཚོད་ཀྱི་འགག་ཅར་སྐབས་ཡོད་ཅེས་བརྗོད་ནའང་
འགྲིག་ཆེན་རིག་གི་འབྲུལ་གསར་དང་ལྟ་བུ་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་ཡོ་ལང་ཆེ་བའི་རུབ་
ཕྱོགས་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ནང་དེ་ལྟ་བུའི་འགལ་སྐྱེའི་བསམ་ཚུལ་མངོན་ཆེན་ཆེན་པོ་
ཡོད་ཀྱང་ང་ཚོ་བོད་པའི་སྤྱི་ཚོགས་ནང་དུ་དངངས་འཆབ་སྦྱེ་དགོས་པའི་དུས་སུ་
སྐབས་མེད་པ་ལྟ་བུར་མངོན་ཡང་མ་འོངས་པར་ཉ་ལམ་འབྲུང་ངེས་པ་ཡིན། བྱིད་
ཀྱིས་རང་གི་སྤྱན་མཆེད་ཆ་བོ་ཆ་མོ། བོད་རིགས་གཞིན་སྦྱེས་ཁག་རྒྱ་ནག་དང་། རྒྱ་
གར། རུབ་ཕྱོགས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མཐོ་སློབ་ནས་ཐོན་པ་རྣམས་ཀྱི་བསམ་སྒྲོ་གཏོང་
ཕྱོགས་ལ་བརྟག་དབྱུད་དང་བསྐོ་སྐྱེད་བྱས་ཆེ་གསལ་པོར་མཁུན་ཐུབ།

ཚེས་ལུགས་ཁག་གི་ར་བའི་ནང་དུ་ཆེན་རིག་གི་ལྟ་ཚུལ་འཁྲུགས་ཆེར་སྐབས་
པའི་ཉགས་མཆེན་གཅིག་ནི། ཚེས་ལུགས་ཉམས་ལེན་པས་ཕྱི་དངོས་པོ་སྤྲ་རགས་ཀྱི་
སྐོར་ལ་འཛིན་ཚུལ་དང་འགྲེལ་བཤད་རྒྱག་སྤངས་ལས་གསལ་པོར་རྟོགས་ཐུབ།
དཔེར་ན། བོད་ལ་དུས་ལོག་མ་རྒྱུད་པའི་སྤྱ་རོལ་དུ་བོད་ཀྱི་མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་
འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་སྐོར་ལ་འགྲེལ་སྐབས་ཡིད་གཉིས་ཐེ་ཚོམ་མེད་པར། རི་ཡི་རྒྱལ་
པོ་རི་རབ་དབུས་སུ་དང་། དེའི་མཐའ་བསྐོར་ལ་སྤྱིར་བཞི་སྤྱིར་བཞི་ཉི་ལྔ་དང་བཅས་པ་
གནས་པར་བཤད། ཕྱོགས་གཅིག་ནས་བསམས་ན་ཁོང་ཚོར་ཐུགས་ཁག་ཅི་ཡོད།
སློབ་དཔོན་དབྱིག་གཉེན་གྱིས་བརྟམས་པའི་མཛོད་ལས་དེ་ལྟར་བཤད་པའི་རྗེས་སུ་
འབྲངས་པ་ཡིན། ལོ་རབས་ལྔ་བཅུའི་རྗེས་སུ་འགྲེལ་བཤད་དེ་ལྟར་རྒྱག་རྒྱར་ཡོངས་
སྤྱི་མ་བདེ་བར་གྱུར་ཡོད། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཆེན་རིག་པས་འཛམ་སྤྱིར་མི་མང་གི་སྤྱན་

སྤར་གཟའ་སྐྱར་འཁོར་ཕྱོགས་ཇི་ལྟར་ཡིན་པ་གསལ་ལྟས་མེར་བསྟན་པས་ཡིན།
འོན་ཀྱང་། དེད་ཅག་གིས་མཐའ་གཅིག་ཏུ་ཆོན་རིག་པས་བཤད་པ་ལྟར་དུ་འཆད་མ་
རུས་པར་ཆོས་ཆོན་བར་གྱི་དབུ་མའི་ལམ་གྱི་སྟེང་ནས་འགྲེལ་བཞིན་ཡོད་པ་ནི། ཉང་
ཆོས་གྱི་གཞུང་ལ་རྒྱ་མཆོན་ཡང་དག་མ་མཐོང་བར་ཨ་འཐས་སུ་ལར་ཞེན་དང་ཡིད་
ཆེས་ལུགས་ཆེ་བ་དང་། ཕྱོགས་གཞན་ཆོན་རིག་པ་ལ་དེད་ཅག་གིས་མཐའ་གཅིག་
ཏུ་དགག་པར་བྱེད་པའི་ཁུངས་སྐྱེལ་ཡང་དག་མེད་པའམ། ཡང་ན་རྟོག་གེ་མགོ་
འབྲེགས་པའི་རིང་ལུགས་བཟུང་བའི་གནད་ཀྱིས་སོ། །

སྒྲིག་པ་པོས་མཐུན་དགོས་པ་ནི། ཁོ་བོས་ཆོན་རིག་ནི་ཡང་དག་པ་སྟོན་མེད་
དང་། ཉང་ཆོས་ནི་མཐའ་གཅིག་ཏུ་སྟོན་ལྡན་ཞིག་ཏུ་ནམས་ཡང་བརྗོད་ཀྱིན་མེད། འོན་
ཀྱང་། དུས་རབས་འདི་ནི་ང་ཆོས་ཆོན་རིག་པ་རྣམས་ཕྱིར་ཁོལ་ལ་བཟུང་ནས་པན་
ཚུན་ཅོད་སྟེང་བྱེད་པའི་དུས་ཡིན། ཆོན་རིག་གི་ཤེས་བྱའི་སྟེ་ཆོན་ཁོངས་ནས་དངོས་
ཁམས་རིག་པ་དང་། སེམས་ཁམས་རིག་པ། གཟའ་སྐྱར་རིག་པ། གནམ་དབུད་རིག་
པ། རྒྱུ་དངོས་རིག་པ། རྩིས་སྦྱོར་རིག་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་དེད་ཅག་གིས་ཇི་བཞིན་
པར་རྟོགས་མ་སྟབ་ཀྱང་གཞི་རིམ་གྱི་རྣམ་བཞག་ཅུང་ཟད་ཅིག་ཤེས་པ་དང་། དེའི་
སྟེང་དུ་ནང་པའི་དབུ་པར་ཆོད་མའི་གཞུང་ལ་དཔྱིས་ཕྱིན་པར་ཤེས་ཀྱིན་ཡོད་ཆེ་ད་
གཟོད་ཕྱི་སྟེང་བའི་མི་རིགས་དང་ལྷན་དུ་མཐིང་པ་འགྲེང་ཞིང་སྟོབས་པ་དང་བཅས་ཏེ་
བཟོ་སྟེང་བྱས་ཆོག དེ་བརྒྱད་ནས་སྟོན་པ་སྟབ་པའི་དབང་པོས་གསེར་གྱི་ཡང་ལུ་
ལྟ་བུའི་བསྟན་པ་ཕྱོགས་མཐར་རྒྱས་པ་ལ་ཡང་རམ་འདེགས་ཆེན་པོ་ཐོན་པར་ངེས།

དངོས་ཁམས་རིག་པའི་སྟོབ་དཔོན་ཆེན་མོ་ཨ་ཡེ་སྟེ་ཏན་དང་། རྒྱུ་ལྡན་རིག་པའི་

སྒྲོབ་དཔོན་ཆེན་པོ་རྒྱུ་གཉིས་ནི་ཆོན་རིག་གི་རིག་གནས་སྒོལ་བཏོད་པ་པ་མ་
ལྟ་བུར་གྱུར་ཡོད། དེ་ནི་རིགས་པ་སྤྱོད་བུ་གྲུག་གིས་ཚོད་མེད་དུ་ཁས་ལེན་གྱིན་ཡོད།
ཁོང་གཉིས་དང་དེ་བཞིན་གནས་དབྱུང་རིག་པ་བ་ཨེ་རི་སི་ཨོ་ལ་དང་། རྟེ་མི་མེའོ་
སོགས་ཀྱིས་རྒྱ་མཆོན་སྤྲུལ་པ་དང་། ཡིད་ཆེས་འཕེར་བའི་དབྱུང་པ་བརྒྱད་
བརྗོད་གཞི་འདི་དག་ལྟ་བུ་བཅུ་དྲུག་ཅེས་ནས་གསལ་བཤད་བྱས་ཡོད། སྤྱིར་དེ་
ཅག་གི་དམངས་ཁྲོད་ཞལ་རྒྱུན་འགའ་ཤས་ཏེ་དཔེར་ན། གནའ་བོའི་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་
འབྲུང་ཁྲུངས་ནི་སྤྱེལ་བྲག་ཡིན་པ་དང་། འདུས་རྫས་རྣམས་མཐར་གཏུགས་ན་འབྲུང་
བ་ལྟ་ལས་གྲུབ་པ་ཤིས་ལྟ་ཡིན་ཟེར་བ་སོགས་ནི་ཆོན་རིག་གི་བཤད་ཚུལ་དང་མཐུན་
ནའང་དེ་ཙམ་གྱིས་དེ་ཅག་ཆོན་རིག་པ་ཡིན་པ་དང་ཆོན་རིག་ལས་ལྷག་པའི་ཆོད་མ་
པ་ཡིན་པ་སྤྱོད་བུ་སྤྲུལ་ནས་མཇུག་དམངས་ཁྲོད་ཀྱི་བཤད་རྒྱུན་དེ་དག་ནི་འདོད་པར་བབས་
ན་ཆོན་རིག་དང་མཐུན་པ་དང་། མ་བབས་ཆེ་འདིག་རྟེན་ཀླན་པའི་གཏམ་རྒྱུད་དེ་
ཅེས་གང་གི་ཕྱོགས་སུ་བཞག་ནའང་ཆོག་པའི་རིགས་ཤིག་ཡིན། འདིག་རྟེན་ཆགས་
རབས་དང་། རྒྱལ་རྫས་སྒྲོར་ལ་དེ་ཅག་ཙམ་མ་ཟད། མི་རིགས་གཞན་ལའང་འདྲ་
ཆག་ཆག་རེ་འཆད་རྒྱུ་ཡོད་ལ་མི་མཐུན་པའི་ཆའང་འཆད་རྒྱུ་ཡོད།

འོན་ཀྱང་སྒྲོག་པ་བོའི་དབྱུང་གཞིའི་ཆེད་ཁོ་བོས་བོད་ནང་གི་དུས་རབས་ཉི་ཤུ་
པའི་སྤྱད་ཀྱི་མཁས་དབང་དུང་དཀར་སྒོ་བཟང་འཕྲིན་ལས་ཀྱི་དབྱུང་ཙམ་བོད་གནའ་
རབས་ཀྱི་རིག་གནས་དང་། ཆོས་ལུགས། མི་རིགས་བཅས་ཀྱི་འབྲུང་ཁྲུངས་སྒྲོར་
སྤྱོད་བུ་ཞེས་པ་ལས་ལུང་འདྲན་འགའ་ཞིག་དགོད་ན་འདི་ལྟར། ལོ་རྒྱུས་རིག་པའི་ཐོག་
ནས་མཆོད་ན། གནའ་རབས་བོད་ཀྱི་བོན་ཆོས་ནང་དུ་འབྲུང་བ་སྤྱོད་ལྟེ་སྤྱོད་པོ་ལས།

སྒྲོང་ཆེན་སོ་གཅིག་བྱང་བ། ཕྱི་སྒྲོང་ལུན་དཀར་སོ་ལས་ལྷ་བྲག་དཀར་སོ་ཆགས།
ནང་གི་སྒྲོང་ཆུ་ལས་དྲང་མཆོ་དཀར་མེལ་འབྲིལ། བར་གྱི་སྒྲོང་འཛེང་ར་ཆ་ལས་རིགས་
དྲུག་སེམས་ཅན་ཀུན་ཏུ་གྲོལ་ཞེས་འདྲིལ་ཉེན་ཆགས་ཆུ་ལ་དང་སྒོག་ཆགས་བྱང་
ཆུ་ལ་བཤད་ཡོད་པ་འདྲིར་བཏགས་ན། དེར་སངས་ལྷ་བྱའི་ཆོན་རིག་དར་རྒྱས་མ་བྱང་
གོང་གི་སྒྲི་ལོའི་ཐོན་གྱི་ལོ་བརྒྱ་ལྷག་ཁ་ཤས་ཀྱི་སྐབས་ནས་གནའ་རབས་བོད་ཀྱི་
མིས་རང་ཅག་འཆོ་གནས་བྱེད་པའི་འདྲིལ་ཉེན་ཁམས་འདི་འབྱུང་བ་སྣ་ལྔའི་སྤྱིང་པོ་
འདུས་ནས་བྱུབ་པ་དང་། དེའི་བཟོ་དབྱིབས་ཀྱང་ཅུང་ཟད་འཛོང་མོ་ཡིན་པའི་ལྷུ་
གཟུགས་སྒྲོང་འཛེང་དབྱིབས་དང་འབྲ་བ། སྒྲོང་དེའི་བྱུབ་ཆ་ཕྱི་ནང་རིམ་བཤགས་ཡོད་
པའི་བྱི་བགས་ལས་བྲག་རི་སོགས་སྐྱམ་ས་ཆགས་པ་དང་། ནང་གི་སྒྲོང་ཆུ་ལས་རྒྱ་
མཆོ་ཆེན་སོ་ཆགས་བ། བར་གྱི་སྒྲོང་འཛེང་ར་ཆ་ལས་སྤྱིང་བཅུད་ལས་མི་དང་དྲུད་འགྲོ་
སོགས་སྒོག་ཆགས་ཀྱི་རིགས་བྱང་བ་སོགས་བཤད་བྱུབ་ཡོད་པ་དེ་ནི་སྤྱི་རབས་
ཤིས་ལ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཆོན་རིག་མཁས་པ་སྣ་ཏུ་གོ་ལ་སི་དང་དུས་མཉམ་པ་དང་།
མཆོན་ཉིད་རིག་པའི་མཁས་པ་ཨྲ་ལི་ཕྱི་ཉི་ཉེ་༼ཨེ་རི་སི་ལོ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་༽ལས་ལོ་
སུམ་བརྒྱ་ལྷག་ཙམ་གྱིས་སྤྱི་བཤད། ཅས་དང་། བོད་མི་རིགས་ནི་སོག་མར་ལྷོ་ཁ་
ཅིན་ཐང་དུ་བྱང་བ་དང་། དེ་ཡང་པ་སྤྱེུ་དང་མ་བྲག་སྤྱིན་མོ་སྤྱེ་༼དེ་སྤྱིན་མོ་ཉིས་བརྒྱ་
ཙམ་གྱི་གོང་རོལ་དུ་སྤྱེ་དགེར་པར་བསྐྱབ་བྱས་པའི་མ་ཉེ་བཀའ་འབུམ་དཔར་རྟིང་ཞིག་གི་ནང་།
བྲག་སྤྱིན་མོ་ཞེས་པའི་ཐད་དུ་སྤྱི་མོ་ཞེས་འཁོད་ཡོད།༽ གཉིས་འདུས་པ་ལས་མི་མིན་སྤྱིལ་
མིན་གྱི་སྤྱ་གུ་བྱུག་བྱང་བ་དེ་ལས་རིགས་རྒྱད་ཁག་མང་པོ་གྲུས་ཏེ་ཁག་གཅིག་མོན་
དང་དྲགས་པོ་གོང་པོ་སོགས་ནགས་ཆལ་མང་པའི་ས་ཆར་གནས་སྤོ་བྱས་པ་དང་།

ཁག་གཅིག་ལྟོ་ཁའི་ས་གནས་དེ་རང་དུ་གཞིས་ཆགས། ཞེས་དང་། བཤད་སྟོལ་དེ་ལ་
རྗེས་སུ་སངས་རྒྱས་ཚོས་ལུགས་པས་པ་སྟེ་འདྲ་དེ་ནི་སྤྱོད་རས་གཟིགས་ཀྱི་སྤྱལ་པ་
ཡིན་པ་དང་། མ་གྲག་སྤྱི་མོ་དེ་ནི་རྗེ་བཙུན་སྟོལ་མའི་སྤྱལ་པ་ཡིན་པ་སོགས་ཀྱི་
བཤད་ཚུལ་ཁ་སྟོན་དུ་བཏབ་པ་ཞིག་རེད། ཁ་སྟོན་དེ་འདྲ་བྱས་པའི་རྟེན་གྱིས་བོད་མི་
བྱང་ཚུལ་གྱི་སྤང་ཡོད་ལོ་རྒྱས་དེ་ཆོན་རིག་དང་མི་མཐུན་པའི་ལྷ་སྤྱང་ཞིག་ཏུ་བྱུང་
ནས་རིན་ཐང་མེད་པར་ཆགས་པ་མ་ཟད། ཉན་པ་སངས་རྒྱས་པའི་ཚོས་ལུགས་ཀྱི་
གཞུང་གང་དང་ཡང་མི་མཐུན་པ་ཞིག་ཆགས་པ་རེད། སངས་རྒྱས་ཚོས་ལུགས་
པས་ཁ་སྟོན་བྱས་པའི་བཤད་ཚུལ་དེ་དོར་ནས་སྟོན་ཡོད་ལོ་རྒྱས་དེ་རང་བབས་སུ་
བཞག་ན། སངས་རྒྱས་ཚོས་ལུགས་དང་བོན་ཚོས་གང་གི་ཡང་བྲི་མས་མ་བཞོས་
པའི་ལོ་རྒྱས་ཆོན་རིག་གི་དོན་སྙིང་ལྡན་པ་ཞིག་དང་། བོད་ས་གནས་རང་དུ་བོད་མི་
རང་ཉིད་ཀྱི་མེས་པོའི་འབྱུང་ཁུངས་བཤད་པའི་གཏམ་རྒྱུད་དོ་མཆར་ཆེ་བ་ཞིག་བྱུང་
ཡོད་པ་རེད། ཅེས་གསུངས།

གོང་གི་གནའ་རབས་ཀྱི་གཏམ་རྒྱུད་བཤད་སྟོལ་དེ་ནི་བོད་རིགས་རང་ཉིད་ཀྱི་
ལུགས་ཡིན་གྱི་ཡུལ་ལུང་གཞན་ལས་འདྲེན་པ་མིན་པ་དང་། རྒྱ་ནག་གི་ཡུལ་ལུང་
འགའ་ཞིག་ནང་དུ་བཤད་སྟོལ་གཅིག་ནི་བསྐལ་པ་ཡ་ཐོག་གི་སྟོང་ཆེན་པོ་འདྲ་བ་
ཞིག་བྱུང་བ་དེ་ཁ་གཤགས་ནས་རྒྱ་ནག་མི་རིགས་བྱུང་བ་རེད་ཟེར་བ་དང་། ཡང་ལྷ་
མོ་ཞིག་གིས་མའི་གཟུགས་བཟོས་པ་ལ་ཕུ་བཏབ་ནས་བྱུང་བ་རེད་ཟེར་བ་དང་། བྱི་
རྒྱལ་དང་། ཁ་ཆེ། ཉིན་རྒྱུད་གཏམ་རྒྱུད་ནང་མའི་རིགས་ནི་ལྷའི་དབང་པོས་བཞོད་པ་
ལས་བྱུང་བ་སོགས་ཀྱང་ཡོད། ཁོང་གིས་སུ་མཐུད་འབྲི་རྒྱུ་ལ། གོང་བརྗོད་པོད་ཀྱི་

གནའ་རབས་མིའི་འབྲུང་ཁྱད་ས་བཤད་པའི་གཏམ་རྒྱུད་དོ་མཚར་ཆེ་བ་དང་ཚན་རིག་
དང་མཐུན་ཆེ་བ་བྱུང་མི་འདུག་གམ། དེར་སང་ང་ཚོས་རྒྱན་དུ་བཤད་སྟོལ་ལ་མིའི་
རིགས་ཀྱི་ཐོག་མའི་མེས་པོ་སྤྱི་མི་ཡིན་པའི་ཆོད་དཔག་ཐོག་མར་འདོན་བཤད་གནང་
མཁན་ནི་དབྱིན་གོའི་སྟོག་ཆགས་རིག་པ་མཁས་ཅན་ཏར་མེན་ཡིན་པ་དང་། ཁོང་
གིས་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་སྤྱི་དངོས་རིག་པའི་འབྲུང་ཁྱད་ས་ཞེས་པའི་དཔེ་དེབ་
བརྩམས་ནས་སྟོག་ཆགས་ཀྱི་འཕེལ་འབྱུང་སྤྱི་བཤད་མར་བཏོན་པ་དང་། དེ་རྗེས་སྤྱི་
ལོ་ ༡༩༩༡ ལོར་མིའི་རིགས་ཀྱི་འབྲུང་ཁྱད་ས་དང་པོ་མོ་རིགས་གདམ་ག་རྒྱག་པ་
ཞེས་པའི་ཆོད་ཚུམ་བརྩམས་ནས་མིའི་རིགས་ལ་ལེགས་སྦྱེས་ཆེན་པོ་འབྲུལ་གནང་
མཛད་པ་ཡིན་ཞེས་བཤད་ཀྱི་ཡོད་པ་མ་རེད་དམ། དེ་འདྲ་ལོས་ཡིན་དགོས། འོན་ཀྱང་
མཁས་པ་ཆེན་པོ་ཁོང་མ་བློན་གོང་གི་ལོ་ཆིག་སྟོང་ལྷ་བརྒྱ་ལྷག་ཅེས་ཀྱི་སྟོན་ནས་
རང་རེ་བོད་ཀྱི་མིས་རང་གི་མི་རིགས་འབྲུང་ཁྱད་ས་སྤྱི་དང་སྤྱི་ལོ་འདུས་ནས་བྱུང་
བ་ཡིན་ཞེས་བཤད་ཐུབ་པ་དེ་ནི་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་གཟེ་བུ་དེ་ཡིན། ཞེས་དང་། ང་
ཚོས་རྒྱན་དུ་བཤད་སྟོལ་དུ། གནམ་ལ་འབྲུག་སྐད་རྒྱག་པ་དང་། སྟོག་འཕྲུག་པ།
ཐོག་རྒྱག་པ་སོགས་ནི་གནམ་ལ་འབྲུག་ཟེར་བའི་སྟོག་ཆགས་གཟུགས་རིང་ལ་ལུས་
ཡོངས་སུ་ཉ་ཁབ་ཀྱི་པགས་པ་ལྟ་བུའི་རི་མོ་ཡོད་པ། སྤྱིན་བར་བརྟེན་ནས་ནམ་མཁར་
འགོ་བ། ངར་བའི་སྐད་སྟོག་པ། སྐབས་རེ་རྒྱ་མཚོའི་ནང་དུ་འཇུ་བ་ཏེ་སྟོད་ཀྱི་ཡོད་པ་
དང་། སྤྱིན་གསེབ་ཏུ་སྟོག་འཕྲུག་པ་དེ་ནི་འབྲུག་གི་ལྷེ་བརྒྱུད་ས་པ་ཡིན་པ། སྐད་ཆེན་
པོ་རྒྱག་པ་ནི་འབྲུག་གི་ངར་སྐད་ཡིན་པ། ཐོག་རྒྱག་པ་ནི་ལྷ་སྤྱིན་སྤྱི་བརྒྱད་ཁྲོས་པ་
ཡིན་ཟེར་བ་སོགས་ཀྱི་བཤད་ཚུལ་དེ་ནམས་སངས་རྒྱས་ཚོས་ལུགས་ཀྱི་མོངས་དད་

ཤོད་ཚུལ་ཞིག་རེད་ཅེས་ཤོད་གི་ཡོད་པ་མ་རེད་དམ། སངས་རྒྱལ་པའི་ཆོས་ལུགས་
གི་གཞུང་ངོ་མ་གང་གི་ནང་དུ་འདུང་དེ་འབྲེལ་ཤོད་ཚུལ་གཏན་ནས་མེད་པར་མ་ཟད། དེ་
སློན་དུས་རབས་དགུ་པའི་ལོ་འགོར་བོད་གི་རྒྱལ་པོ་ཁྲི་ལྷེ་སྟོང་བཅུ་གཉིས་པ་ལེགས་
འཇིང་ཡོན་གི་དུས་སྐབས་བོད་གི་ལོ་རྒྱུ་བ་ཁང་ཡེ་ཤེས་སྡེ་དང་། རྒྱ་གར་གི་པཱི་ཏ་ཇི་
ན་མི་ཏ་གཉིས་གིས་བོད་དུ་བསྐྱར་བའི་འཇིག་རྟེན་གདགས་པ་ཞེས་པའི་བསྟན་
བཅོས་ལས། ཅིའི་ཕྱིར་འབྲུག་ཅེས་བྲ་ཞེན། སྤྲུལ་པ། འོགས་གཉིས་ནས་རྒྱུད་ཆེན་པོ་
དག་ལྡང་སྟེ་དེ་དག་བརྟུན་པ་ལས་སྤྲུལ་སྟེ་རྒྱ་དེས་ན་འབྲུག་ཟེར་རོ། །ཞེས་
དང་། ཅིའི་ཕྱིར་སྤྲུལ་འབྲུང་ཞེན། སྤྲུལ་པ། འོགས་གཉིས་ནས་རྒྱུད་ལོན་ཏུ་ཆེ་བ་དག་
ལྡང་སྟེ། དེ་དག་པན་ཚུན་ཐུག་པ་ལས་སྤྲུལ་འབྲུང་སྟེ། རྒྱ་དེས་ན་སྤྲུལ་འབྲུང་ངོ་ཞེས་
གསལ་ཞིང་། དེ་དང་མཐུན་པར་གོང་གསལ་ཆོས་དཔེ་དེ་བོད་དུ་མ་བསྐྱར་གོང་བོད་
གི་རྒྱལ་པོ་ཁྲི་ལྷེ་སྟོང་ལྷེ་བཅུ་གི་སྐབས་བཅུ་གསུལ་པའི་རྒྱལ་པོ་བཀའ་ཐང་ལས་ཀྱང་།
མཆོ་ཡི་རྒྱུད་པས་མཁའ་ལ་སྤྱིན་དུ་ཆགས། །དེ་ཉིད་འཐབ་པས་མཁའ་ལ་འབྲུག་སྤྲུ་
སྤྲུགས། །དག་ཅིང་ངར་ན་གནས་ལུགས་ཐོག་ཏུ་བབས། །དཔེར་ན་མེ་ལུགས་རྩོལ་
བརྟུན་པ་བཞིན། །བར་ནས་མེ་དང་རིན་ཆེན་འོད་ཟེར་འཕྲོ། །ཞེས་དབྱར་དུས་སུ་ས་
ངོས་ཀྱི་རྫོང་ཆད་ཏེ་ཅང་མཐོ་བའི་རྒྱུན་གྱིས་མཆོ་རྒྱུད་པས་འབྲུར་སྤྲུ་བས། མཆོ་
རྒྱུད་རྒྱུད་པ་ནས་མཁའ་ཆགས་པ་རྣམས་ལ་བརྟེན་ནས་སྤྱིན་བྱུང་ཞིང་། སྤྱིན་གི་
ནང་དུ་ཡོད་པའི་མཁའ་རྒྱུད་ཆ་གང་གཉིས་པན་ཚུན་འཐབ་པ་ལ་བརྟེན་ནས་འོད་འཕྲོ་
བ་དེ་ལ་སྤྲུག་ཅེས་བརྗོད་བ་དང་། མཁའ་རྒྱུད་ཆ་གང་དེ་གཉིས་བརྟུན་པའི་རྒྱུན་
གིས་སྐད་སྤྲུག་པ་དེར་མི་རྣམས་གིས་འབྲུག་ཅེས་བརྗོད་པ་ཡིན་ཚུལ་གཉིས་ཁྱད་

པར་གཏན་ནས་མ་མཆིས། ཞེས་དང་། ང་ཚོས་སངས་རྒྱས་ཚོས་ལུགས་ཀྱི་ཚོས་
དཔེ་ཁག་ལ་ཞིབ་འཇུག་ནན་ཏན་གནང་ན་དེའི་ནང་དུ་མེད་རིགས་ཀྱི་རིག་གནས་དང་
ཚན་རིག་གི་སྙིང་བཟུང་ཕྱན་སུམ་ཚོགས་པ་མང་པོ་ཞིག་འདུས་ཡོད་པས་ཞིབ་འཇུག་
བྱ་རིན་ཡོད་པ་དང་བྱས་ན་དོན་སྙིང་ཡོད་པ། ཞིབ་འཇུག་བྱེད་པའི་གོ་རིམ་བརྒྱུད་མི་
མང་པོ་ཞིག་མཐོང་ཐོས་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་རྒྱ་རྗེ་ཆེ་དང་གཉིང་རྗེ་ཟབ་ཏུ་སོང་སྟེ་དངོས་
གཙོ་སྤྱོད་པའི་འཛིག་རྟེན་ལྟ་ཅུ་ལ་གོང་མཐོང་གཉོང་བར་པན་ཐོགས་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་
ཞིག་རེད། ཅེས་གསུངས་སོ། །

དེ་བའདིའི་ནང་དོན་སྟོར་རགས་ཙམ་འབྲིན། དེ་ཡང་། གཟུང་སྐྱར་དང་ཉི་མའི་
སྟོར་ཕྱོགས་དང་། དེ་བཞིན་དུ། སྟེ་ལྷན་ཀྱི་ཚོས་གཞི་སྤྱད་དང་། རིགས་རྒྱུ་སྟེ་
འཕེལ་བྱེད་པའི་སྤྱད་དང་། དབང་ཅའི་མ་ལག་གིས་ང་ཚོ་འཚོ་གནས་ཀྱི་ཆེད་བྱ་བ་གང་
དང་གང་བྱས་དང་བྱེད་བཞིན་པ་དང་། རི་འབྲས་བྱེད་པའི་སྟོར་ལ་བར་རིས་བརྒྱུད་
འབྲེལ་བ་བཤད་བྱས་ཡོད། རྫོང་བྱེད་ཀྱི་ཆོག་རྒྱུད་པ་མ་ཡིན་པར་བར་རིས་ཀྱི་ལམ་
ནས་འབྲེལ་བ་ནི་སྟོག་པ་སོ་ལ་གོ་དོན་རྟོགས་བདེ་བ་དང་། རྒྱུད་ལ་བག་ཆགས་ཟབ་
མོ་འཛོག་པའི་ཁྱད་པར་ཆེན་པོ་ཡོད་པར་བསམས་ནས་ཡིན།

ཤིན་མའི་དངོས་ཁམས་རིག་པ་དཀའ་མོ་ཞིག་མིན་ཞེས་པ་འདི་ནི་དངོས་ཁམས་
རིག་པའི་གཞི་རིམ་ནུས་གཞག་གི་དཔེ་དེ་བའ་ལེ་ཆོན་བརྒྱུད་ཡོད་པ་ལས་དང་པོ་
ཡིན་ཞིང་། ལེ་ཆོན་འདིའི་ནང་དུ་གཙོ་བོ་དུས་རབས་བཟུང་དགུ་པའི་ཡར་སྔོན་དང་
རྗེས་ཀྱི་ཤིན་མའི་དངོས་ཁམས་རིག་པ་སྟེ་གཉིས་ཀྱི་སྟོན་སྒྲུབ་ཡོད། དེའི་ནང་དུ་
གཙོ་བོ་ཅེས་རིག་པའི་བཀོལ་སྤྱོད་དང་། ཅེས་གཞི་རིགས་འབྲས་མིན་གྱི་བྱུང་བ་དང་།

གཡོ་འགྲུལ་ལྷགས་ཚད་དང་། གོང་ཕུའི་གདོས་ཚད་དང་། ལུས་ལྷགས་ཀྱི་རིགས་
གཉིས་སྟེ་འགྲུལ་སྐྱོད་དང་ཉེན་ཐོབ་ཀྱི་ལུས་ལྷགས་གཉིས་ཀྱི་ཁྱད་པར་དང་། སྒྲོག་
ལྷགས་གསོག་བསྐྱེལ་གྱི་སྟེ་ཚན་པོ་སྒྲོག་དང་མོ་སྒྲོག་གི་བྱེད་ལས་སྐྱོར་དང་། སྒྲོག་
གི་ར་བ་དང་། ཚ་ཚད་ཀྱི་སྐྱོར་ཉེ་དེ་དག་ནི་སྤྱ་རབས་ཀྱི་ལུས་རབས་བཅུ་དགུ་པའི་
ཡར་སྟོན་གྱི་དངོས་ཁམས་རིག་པའི་སྐྱོར་དང་། དེ་ནས་ཤིན་ཏུ་སྤྱ་པའི་དངོས་ཁམས་
རིག་པའི་གཞི་རིས་སྐྱོར་ལས་རྩལ་ཐན་གྱི་སྐྱོར་དང་། སྒྲོག་རྩལ་སྤྱ་མོ་དང་ཉེ་རྩལ་སྤྱ་
མོ་དང་། གནས་མཉམ་ཁམས་རྩལ་དང་། རྩལ་ཐན་གྱི་བཀོད་པ་བཅས་ཀྱི་སྐྱོར་ཡོད།

དེ་བཞིན་དུ། རིགས་རྒྱུན་སྤྱང་རང་རྒྱ་བ་ཞེས་པའི་དཔེ་དཔེ་འདི་ནི། རི་ཆཏ་
ཏཱ་ལའི་གཏ་ Richard Dawkin ཀྱིས་བཅུམས་པ་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། ཁོང་ནི་ཡེ་ཤུ་གཙོ་
བོར་གྱུར་པའི་ཚོས་ལྷགས་ནམས་ཀྱི་འདོད་ཚུལ་ཉེ་སྟོན་བཅུད་ནམས་དཀོན་མཆོག་
གིས་བཀོད་པ་ལས་གྱུར་བར་འདོད་པ་ལ་ཚོར་བ་ཚོན་པོས་དགག་པ་རྒྱག་མཁན་གྱི་
སྐྱེ་དངོས་རིག་པའི་མཁས་པ་ཞིག་ཡིན། དཔེ་དཔེ་འདིའི་ནང་དུ་ལེ་ཚན་བཅུ་གསུམ་
ཡོད་པ་ལས་གཉིས་པ་འདྲ་གསུ་མ་ཞེས་པའི་སྐྱོར་པམ་སྐྱུར་བྱས་པ་ཡིན། ཁྱེད་ཀྱིས་
དཔེ་དཔེ་འདིའི་མིང་བྱང་ལས་ནང་དོན་གང་ཡིན་ཏེ་ལམ་རྟོགས་ཐུབ། རིགས་རྒྱུན་སྤྱང་
ཕྱང་ཞེས་པ་ནི། སེམས་ཅན་དང་སྟོག་ཆགས་ཀྱི་རིགས་འགྲུབ་བྱེད་ཀྱི་ཚོམ་གཞི་སྤྱང་
ཕྱང་སྟོག་མ་དེར་གོ་དགོས། དཔེར་ན། དེད་ཅག་གི་ནམ་ཤེས་ཀྱི་རྒྱུན་སྟོག་མ་ཡོད་པའི་
དབང་དུ་བྱས་ན་དེར་གོ་ཆོག དེ་འདྲ་པའི་སྤྱང་ཕྱང་དེས་རང་ཉིད་ཅམ་དུ་མ་ཟད། རང་
དང་རིགས་གཅིག་པ་ནམས་འཆོ་གནས་འཕེལ་རྒྱས་དང་རང་དང་རིགས་མི་མ་ཐུན་
པ་ནམས་གཉོར་བཅོམ་ཇི་ལྟར་བྱེད་པའི་སྐྱོར་གསལ་ཡོད། འདིའི་ལྟ་གྲུབ་ནི་སྟོག་མར་

ཁར་མེན་གྱིས་སྤྱི་དངོས་རིག་པའི་འབྲུང་ཁུངས་ཞེས་པའི་སྟན་གྲགས་ཅན་གྱི་དཔེ་
དེབ་བཏོན་པ་དེའི་ནང་བཀོད་པ་ལས་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན།

མཐའ་མར། འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་ཆགས་རབ་ཅེས་པའི་ལེ་ཚན་འདིའི་རྩོམ་པ་
པོ་ནི། སི་ཏེ་མྲན་ ཉའོ་ཀིང་ Stephen Hawking ཡིན་པ་དང་། ཁོང་གིས་འཛིག་རྟེན་
ཁམས་ཀྱི་སྐོར་ལ་དཔེ་དཔེ་གྲགས་ཅན་འགའ་ཞིག་བརྩམས་ཡོད་པའི་ཁོང་ནས་
གྲགས་ཆེ་བ་འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་བྱུང་བ་མདོར་བསྟུས་ Brief History of Time
ཞེས་པ་ལ་ལེ་ཚན་བཅུ་གཅིག་ཡོད་པ་ལས་དང་པོ་འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་ཆགས་
རབས་ཀྱི་སྐོར་ཡིན། ཁོང་ནི་གཟའ་སྐར་དབྱུང་ཞིབ་པ་སྟེ་ལི་ལི་ཊུ་ Galileo འདས་
གོངས་སུ་ཕྱིན་ནས་ལོ་སྟུམ་བརྒྱ་ཉིལ་པོ་འཁོར་བ་ན་འཁྲུངས་ཤིང་། ཨོགས་སྤྱོད་མཛོ་
སྟོབ་ནས་དངོས་ཁམས་རིག་པའི་ཐོག་སྤྲད་མཐར་ཕྱིན། དབྱུང་ལོ་ཉི་ཤུ་མཆོམས་
ལ་སྟེབས་པ་ན་ལྷ་ཆ་ལ་ཆ་དཀར་གྱི་ནད་རིགས་ཐོག་པའི་རྒྱུ་གྱིས་དུས་དང་སང་
ཡང་ཐད་ཀར་འགྲོང་སྟེ་འགྲོ་མ་སྟབ་པར་ཞབས་སྟེགས་སྟེང་དུ་བསྐྱད་ནས་པར་འགྲོ་
རྩེར་འོང་བྱ་དགོས་པར་གྱུར།

ཁོ་བོས་དཔེ་དཔེ་འདི་ ༢༠༠༩ ཡི་ལོ་སྟུང་ནས་འགོ་འཛུགས་བྱས་ཀྱང་དུས་ད་
ལྟ་བར་མཐུག་འགྲུབ་མ་སྟབ་པའི་རྒྱ་རྒྱུ་ནི། གཙོ་བོ་རང་ཉིད་ལ་པལ་སྦྱར་གྱི་ལས་
གཞིར་གོམས་པ་མེད་པ་དང་། ཚན་རིག་གི་ཐ་སྟར་རི་སྟེང་ཅིག་ནི་བོད་ཡིག་ནང་དུ་
མེད་པས་གསར་བཞོད་གོས་པ་དང་། གཞན་ཡང་གཙོ་ཆེ་ཤོས་ནི་རང་ཉིད་ཆོགས་
ཆོས་རར་འགྲིམས་པའི་བྲ་རྒྱུས་མ་ཞིག་ཡིན་སྟབས་ཆོགས་ཆོས་དུ་དང་
འབྲེལ་བ་གང་ཡང་མེད་པའི་ཅ་ག་ཅིག་གི་ལས་ཀ་འདིའི་རིགས་ལ་དུས་ཚོད་འཕར་མ་

གཏོང་དགོས་པས་དུས་ཚོད་ལ་གདོང་ལེན་བྱེད་དགོས་པ་ནི་དགའ་ངལ་གིན་ཏུ་ཆེ་བ་
བཅས་ཡིན། སྐབས་ལེགས་པ་ཞིག་ལ་མཐུག་གྲུབ་སྟབས་ཅན་བྱུང་། འོན་ཀྱང་རང་ཉིད་
ཀྱི་ཐོག་མའི་འཆར་གཞི་ནི། གོ་ཤོང་ས་མཆོག་གིས་བཅུམས་པའི་རྩལ་ཐོན་ལས་གྲུབ་
པའི་འཛིག་རྟེན་ཁམས་ Universal in Single Atom ཞེས་པའི་དབྱིན་དེབ་དེ་པབ་
སྦྱར་བྱ་འདུན་ཡོད་པ་དང་། དེའི་སྒྲིབ་འགྲོར་ཆོན་རིག་གི་གཞི་རིམ་གྱི་ནུས་གཞག་
སྒྲིབ་པའི་དཔེ་དཔ་ཅིག་པབ་སྦྱར་བྱས་ན་གོམས་པ་ཐེབས་པ་བྱུང་ན་སྐྱམ་ཡང་། ཚུམ་
པ་པོ་བསྐྱེད་འཛིན་རིག་གསལ་གྱིས་དབྱིན་དེབ་དེ་པབ་སྦྱར་ཐོན་པ་ཐེངས་གཅིག་
བསྐྲུགས་པས་སྦྱར་ཏུ་ཅང་བཟང་བ་མཐོང་ནས་སྒྲོ་བ་ཏུ་ཅང་བཟུངས་པས་སྐྱགས་རྩེ་
ལེགས་གསོལ་ཁྱེ་རྒྱ་ལྷ་ཡིན།

སྦྱར་ཁོ་བོས་དཔེ་འདི་ལ་ཐེངས་འགའ་ཁྱེ་དག་བཏང་བའི་ཁུལ་ཡིན་ཀྱང་རང་
ཉིད་ལ་སྦྱེས་སྦྱར་གི་ཡོན་ཏན་དམན་པའི་རྒྱུ་གྱིས་ཆོག་སྦྱར་དང་འགྱུར་གྱི་ཐ་སྙད་
ཐང་ལ་འགའ་འཛོལ་ཡོད་དེས་པས་སྒྲོག་པ་པོ་ནུམས་གྱིས་བཟོད་པ་ཆེར་བཞེས་
གྱིས་གཟིགས་སྒྲོག་གནང་རྒྱུ་འདི་ལ་འདུན་ཁྱེ་རྒྱ་མ་ཐང་། ཁྱེད་ནུམས་གྱིས་ལེགས་
བཅོས་གྱི་འཕྲིན་ཡིག་བསྐྱར་གནང་ཆེ་དགའ་བསུ་ཁྱེ་རྒྱ་དང་། གལ་སྲིད་དཔེ་འདིས་
ཁྱེད་ལ་པན་ཐོགས་ཐོན་བྱུང་ཆེ་འདི་ནི་གཙོ་བོ་རང་ཉིད་ཚུང་དུས་སེར་བྱེས་འབྲིང་
རིམ་སྒྲོབ་གྲར་འགྲིམས་པའི་དུས་ཀྱི་རང་ལ་དངོས་སུ་སྒྲོབ་ཁྱེད་གྱི་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་
དགེ་སྒྲོབ་ནུམས་གྱི་བྱིན་ཁོན་ལས་བྱུང་བ་ཡིན་པར་ངོས་འཛིན་བཞིན་ཡོད།

མཐའ་དོན། བོད་ཀྱི་རིག་གནས་སྦྱི་ལ་མཁྱེན་རྒྱ་ཡངས་པའི་ཅང་ཤེས་སྒྲིག་སྦྱེད་
དུས་དཔེ་ཚུམ་སྒྲིག་པ་སེར་བྱེས་བསམ་སྒྲོ་གན་སྦྱ་སྦྱབ་ལགས་གྱིས་མཐའ་མའི་པབ་

སྒྱུར་ལ་ཞུ་དག་གི་ཕྱག་རོགས་གནང་བ་ལ་བཙུགས་མིན་སྤྱགས་རྗེ་ཆེ་ཞུ་རྒྱུ་དང་། དེ་
བཞིན་དུ་སེར་གྲེས་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་ཁམ་བུ་འུ་ཁྲ་ཕྱེ་ཆོན་གྱི་ལས་བྱེད་སྒོ་བཟང་
དག་དབང་ལགས་ཀྱིས་ཉིན་མང་པོའི་རིང་ངལ་བ་འདྲེམ་མེད་ཀྱིས་དེབ་བྲི་ནང་གི་
བར་དང་ཡི་གེ་བཅས་ཁམ་བུ་འུ་ཁྲ་ནང་བཀོད་སྒྲིག་བྱས་པ་ལ་ཡང་སྤྱགས་རྗེ་ཆེ་ཞུ་
རྒྱུ་ཡིན།

ཀྱུ་གར་ལྟོ་སྤྱོད་སྤྱགས་གནས་སྡོད་སེར་གྲེས་ལྡན་མ་བྱམས་པ་ཚོས་དབང་གིས་བོད་རྒྱལ་ལོ་
༡༩༣༩ ཟླ་ ༠༡ ཚེས་ ༡༥ དང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ཟླ་ ༠༣ ཚེས་ ༡༩ དུས་ཆེས་ཁྱད་པར་ཅན་ཆོ་
འབྲུལ་དུས་ཆེན་དགེ་བའི་ཉིན་སྡོད་སྒྲིང་དུ་བྲིས་བར་དགེའོ། །

འདིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་ཆགས་རབས།

སི་ཏེ་ཟློན་ ཏཱོ་ཀིང་།

Stephen Hawking

༡༩༤༢--༽

སྤྱི་མཐོང་དུས་ཤིག་ལ་སྤྱོད་གྲགས་ཅན་གྱི་ཆོན་རིག་པ་ཞིག་གིས་གཟུང་སྐྱོར་རིག་
པའི་སྐོར་ལ་མི་མང་ལ་གཏམ་བཤད་ཅིག་བྱས་པ་རེད། འགའ་ཤམས་ཀྱིས་ཁོང་ནི་ སྤྱི་
རེན་ཏི་ རྒ་སེལ་ Bertrand Russell རེད་ཟེད། ཁོང་གིས་སའི་གོ་ལས་ཉི་མ་ལ་སྐོར་
བ་རི་ལྟར་བྱེད་ཚུ་ལ་དང་། ཡང་ཉི་མས་སྐྱོར་ཆོགས་མང་པོ་འདུས་པའི་དགུ་ཆོགས་
ཀྱི་དབུས་ལ་སྐོར་བ་རི་ལྟར་བྱེད་ཚུ་ལ་འགྲེལ་བཤད་བརྒྱབ་པ་རེད། གཏམ་བཤད་
མཐུག་བསྐྱེལ་བ་ན་ཆོགས་ཁང་གི་རྒྱབ་ངོས་ནས་མོ་གས་མོ་སྐྱ་གཟུགས་ཚུང་ཚུང་
ཞིག་ཡར་བཞེངས་ནས་བརྗོད་རྒྱུ་དུ། ཁྱེད་ཀྱིས་ང་ཆོར་གང་བཤད་པ་དེ་དོན་མེད་
ཅིག་རེད། རྒ་མོར་བརྗོད་ན་སའི་གོ་ལ་འདི་ནི་དུས་སྤུས་ཆེན་པོ་ཞིག་གི་རྒྱབ་ལ་
བརྟེན་པའི་བྱ་ལེ་བའི་ས་གཞི་ཞིག་ཡིན། ཞེས་ཟེད། ཆོན་རིག་པ་དེས་ལན་མ་བརྒྱབ་
གོང་འཇུ་མ་ཞིག་བསྐྱོན་ནས་དུས་སྤུས་དེ་གང་གི་སྤྱིང་དུ་ལངས་ཡོད་དམ་ཞེས་དེས་
མ་ཐག་ མོ་གས་མོ་དེས་ཁྱོད་ནི་ཞེ་དག་སྤྱང་དུང་ལྟན་པའི་གཞོན་ནུ་ཞིག་རེད་འདུག

འོན་ཀྱང་རྩས་སྤལ་ཆེན་པོ་དེའི་འོག་གཞིར་རྩས་སྤལ་ཁངས་བསྐྱད་ཡོད་ཅེས་ཟེང་།
མི་མང་ཆེ་བས་ང་ཚོའི་འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་རྣམ་པ་འདི་མཐའ་མེད་པའི་རྩས་
སྤལ་གྱི་མཁར་བ་བྱས་པར་བཤད་པ་འདི་བྱབ་རྩུང་ཤིག་ཏུ་མཐོང་ཡང་ང་ཚོས་ག་རེ་
བྱས་ནས་དེ་ལས་ལྷག་པར་ཤེས་ཀྱི་ཡོད་བསམ་པ་ཡིན། ང་ཚོས་འཛིག་རྟེན་ཁམས་
ཀྱི་སྐོར་ལ་གང་ཤེས་སམ། རི་ལྷར་ཤེས་སམ། འཛིག་རྟེན་ཁམས་འདི་གང་ནས་འོང་
བ་དང་། གང་དུ་སྐྱོད་ཀྱིན་ཡོད་དམ། འཛིག་རྟེན་ཁམས་འདི་ལ་ཐོག་མ་ཡོད་དམ།
གལ་སྲིད་ཡོད་ན་དེའི་ཆེ་འགྱུར་བ་གང་བྱུང་བ་ཡིན་ནམ། དུས་ཀྱི་རང་བཞིན་གང་
ཡིན་ནམ། དུས་དེ་མཐའ་མའི་མཐར་ཐུག་པ་ཡོད་དམ། ཉེ་ཆར་ཡ་མཚན་ཅན་གྱི་
འབྲུལ་རིག་གསར་བ་མང་དག་ཅིག་དངོས་ཁམས་རིག་པའི་བརྟག་དབྱེད་ནང་ལོངས་
སྟུང་པ་ལ་བརྟེན་ནས་བྱི་བ་མང་པོ་འདི་དག་ལས་ཁ་ཤིན་ཤིག་ལ་ལན་རྒྱག་ཐུབ་པ་
བྱུང་། ཉིན་ཞིག་བྱི་ལན་འདི་དག་སའི་གོ་ལས་ཉི་མར་སྐོར་བ་བྱེད་པ་ར་འབྲོད་འཕེར་
ངེས་གསལ་པོ་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་སྲིད། ཡང་ན་རྩས་སྤལ་གྱི་ལྷོག་མཁར་དཔེ་བཞིན་ཏུ་
འགྱུར་བ་ཡང་སྲིད། དེ་གཉིས་གང་ཡིན་རུང་དུས་ཀྱི་འགྱུར་འབྲོས་ང་ཚོར་བརྟེན་ལན་
སྟོན་རྒྱ་རེད།

སའི་གོ་ལའི་ངོས་དབྱིབས་ལ་དབྱེད་པ།

ཡེ་ཤུའི་སྟོན་ལོ་ ༣༥༠ ནང་མྱེ་རིག་གི་མཚན་ཉིད་རིག་པ་བ་ཨེ་རིསི་ལོ་ལ་
Aristotle གྱིས་ཁོང་གི་དཔ་ལྷ་ཡུལ་སྟེང་ལ་ཞེས་པའི་ནང་སའི་གོ་ལ་འདི་ངོས་མཉམ་
པའི་སྟེར་མ་ལྷ་བྱ་མ་ཡིན་པར་སྐོར་དབྱིབས་ཅན་ཡིན་པར་ཡིད་ཆེས་འཕེར་བའི་སྒྲུབ་

བྱེད་གཤམ་ཆེན་གཉིས་བཀོད་ཡོད། དང་པོ་ནི། རྒྱ་འཇིན་བྱུང་བའི་རྒྱ་རྒྱུན་ནི་སའི་གོ་ལ་
 འདི་ཉི་མ་དང་རྒྱ་བ་གཉིས་ཀྱི་བར་དུ་སྒྲིབས་བས་ཡིན་པར་ཤེས། སའི་གོ་ལ་རྒྱུ་པོ་
 ཡིན་པའི་བདེན་དཔང་གཅིག་ནི་རྒྱ་བའི་སྤྱིང་དུ་པོག་པའི་སའི་གོ་ལའི་གྲིབ་མ་ནི་དུས་
 ཏྲག་ཏུ་སྒྲོར་མོ་ཡིན་པ་དེ་རེད། གཤམ་སྤྱིད་སའི་གོ་ལ་འདི་ལྷ་ལེ་བའི་སྤྱིང་མའི་དབྱིབས་
 ཅན་ཞིག་ཡིན་ན་དེའི་གྲིབ་མ་འདི་རིང་པོ་དང་འཛོང་འཛོང་ཞིག་ཡོང་རྒྱ་རེད། དེ་ལྟར་
 ཡོང་བ་ནི་སའི་གོ་ལའི་འོད་དེ་ཉི་མར་ཐད་ཀར་སྒྲིབས་པ་ན་ཏྲག་ཏུ་ཉི་འཇིན་འབྱུང་བའི་
 གནས་སྐབས་ཁོ་ནར་ཡིན། གཉིས་པ་ནི། ཟླ་རིམའི་ཡུལ་མི་ཆོས་འབྲུལ་བཞུད་བྱེད་
 སྐབས་ལྟོ་སྟོགས་ས་ཁུལ་ནས་ནས་མཁར་བལྟས་པ་ན་བྱང་གི་སྐར་མ་དེ་བྱང་སྟོགས་
 ནས་བལྟས་པ་ལས་དམའ་བ་ཡིན་པར་ཤེས་ཏོགས་བྱུང་། རྒྱ་མཆན་ནི་བྱང་གི་སྐར་
 མ་དེ་བྱང་སྤྱིང་ཆགས་ཡོད་པས་བྱང་སྟོགས་ཀྱི་ཉམས་ཞིབ་པའི་སྤྱིང་དུ་ཐད་ཀར་ཡོད་
 པར་སྤྱང་བ་རེད། འོན་ཀྱང་སའི་གོ་ལའི་དཀྱིལ་ཐིག་ན་ Equoter གནས་པ་ཞིག་གིས་
 བལྟས་པ་ན་བྱང་གི་སྐར་མ་དེ་གནས་ཀྱི་མཐའ་མཆོམས་ horizon ཞིག་ཏུ་ཡོད་པ་
 ལྟ་བུར་སྤྱང་བ་ཡིན། ཨི་རིམའི་དང་། ཟླ་རིམའི་ཡུལ་ལུང་གཉིས་ནས་ལྟ་སྐབས་བྱང་གི་
 སྐར་མ་གནས་ས་ལ་ཁྱད་པར་ཡོད་པ་ལས་ཨི་རིམའི་ཁོ་ཁལ་གྱིས་སའི་གོ་ལའི་ཕྱིའི་སྤྱི་
 ཞུང་ཆད་ནི་སི་ཏེ་ཏེ་ཡ་ stadia སྟེ་ཅེད་ར་ ༤༠༠༠༠༠ གངས་བཞི་འབུམ་ཅན་ལྟ་
 བུ་ཞིག་ཡིན་པར་ཆོད་དཔག་བྱས། ཅེད་རའི་རིང་ཆད་རི་མ་རི་བཞེན་གང་ཡིན་མི་
 ཤེས་ཀྱང་དེ་ནི་ཏ་ལམ་ཡ་ཏེ་ ༥༠༠ སྐར་ཡིན་སྤྱིད། ༡ ཡ་ཏེ་གཅིག་ནི་སྤྱི་ཏུ་གསུམ་མམ་
 ཨིན་ཅི་ ༣༤ སྐར་ཡིན། དེ་ལྟར་ན་ད་ལྟ་ངོས་འཇིན་བྱས་པའི་སའི་གོ་ལའི་ཆད་གཞི་དེ་
 ལས་ཨི་རིམའི་ཁོ་ཁལ་གྱི་ཆད་དེ་ལྷན་གཉིས་མང་བར་བྱུང་བ་རེད། ཟླ་རིམའི་ཡུལ་མི་

ལ་སའི་གོ་ལ་སྐོར་མོ་ཡིན་པའི་སྐྱུ་བྱེད་གསུམ་པ་འགོད་རྒྱ་ཡོད། དེ་ནི་རྒྱ་མཆན་གང་གི་ཕྱིར་གནས་ཀྱི་མཐའ་མཆོམས་ཤིག་ནས་བྱ་གཞིངས་ཤིག་འོང་བ་ན་ཐོག་མར་བྱ་རྒྱུ་མཐོང་ཞིང་དེ་ནས་བྱའི་ཕྱི་སྐོར་མཐོང་བ་ཡིན། ཞེས་པ་འདི་ཡིན།

རྟོ་ལེ་མའི་འཇིག་རྟེན་ཆགས་རབས་མ་དཔེ།

ཨ་རི་སི་ཁོ་ལ་གྱི་བསམ་སྒྲུབ་ནང་སའི་གོ་ལ་འདི་གཡོ་མེད་ངང་གནས་པ་དང་། ཉི་མ་དང་ཁྲ་བ། གཟའ་དང་སྐར་མ་རྣམས་ཀྱིས་དེའི་སྐོར་ལམ་སྐོར་མའི་ནང་རྒྱ་བ་དེ་རེད། ཁོས་འདི་ལྟར་ཆོར་བའི་རྒྱ་མཆན་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པ་ནི་སའི་གོ་ལ་འདི་འཇིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་དབྱས་ན་གནས་པ་དང་། དེའི་སྐོར་མའི་བསྐྱོད་ཕྱོགས་ནི་ཡང་དག་པ་ཡིན་པར་ཡིད་ཆེས་བྱས། ཁོའི་བསམ་འཆར་འདི་དུས་རབས་གཉིས་པའི་ནང་རྟོ་ལེ་མིས་ Ptolemy འཇིག་རྟེན་ཁམས་ཆགས་རབས་ཀྱི་མ་དཔེ་ནང་རྒྱས་པར་བཀོད་ཡོད། སའི་གོ་ལ་འདི་དབྱས་ན་གནས་པ་དང་། དེའི་མཐའ་འཁོར་ལ་རྒྱུ་གཟུགས་ཅན་གྱི་ཁམས་བརྒྱད་ཡོད་པ་སྟེ། ཁྲ་བ་དང་། ཉི་མ། སྐར་མ། གཟའ་ལྟག་པ། བ་སངས། མིག་དམར། སུར་བྲ། སྟེན་པ་བཅས་ཡིན། དེའི་ཆེ་གཟའ་ལྷ་ལས་རྟེན་ཐུབ་མེད་པས་གཟའ་དེ་དག་བར་ཐག་ཆུང་བའི་སྐོར་ལམ་ཐོག་སྐྱོད་ཀྱིན་ཡོད། དེ་ནི་བར་སྐར་ལ་ཉམས་ཞིབ་བྱས་པའི་རྟོག་འཇིང་ཅན་གྱི་རྒྱ་སྐར་གྱི་ལམ་དེ་དག་ཆོད་དཔག་བྱེད་ཆེད་ཡིན། གོ་ལའི་མཐའ་སྟེན་བརྟན་སྐར་ཞིག་ཡོད་ཅིང་། དེ་ནི་དུས་ཉག་ཏུ་རྒྱུ་གཟུགས་ཅན་གྱི་ཁམས་དེ་དག་དང་ཉེ་བ་ཞིག་ཏུ་གནས་ཤིང་། བར་སྐར་ཁམས་ན་རྒྱུ་གཟུགས་དེ་དག་དང་མཉམ་དུ་སྐྱོད་ཀྱིན་ཡོད། གོ་ལའི་མཐའ་སྟེན་པན་ཆད་ལ་

གང་ཡོད་པ་དེ་གསལ་ཁ་ཞེ་བྲག་མེད་པས་དེ་ནི་མི་ཡི་ཉམས་ཞིབ་ཀྱི་ཆ་གས་སུ་མ་
བྱུང་པ་ཡིན་ངེས།

འོ་ལེ་མིའི་མ་དབེ་དེས་བར་
སྤང་གི་གཞུགས་ཁམས་དེ་དག་གི་
གནས་གཞི་རྟོགས་ཕྱིར་རྒྱ་མཚན་
ལྡན་པའི་ལམ་ལུགས་ཞིག་མཁོ་
སྟོན་བྱས་པ་རེད། ཡིན་ན་ཡང་དེ་
དག་གི་གནས་གཞི་འཕྲུག་མེད་དུ་
གཏན་འབེབ་ཡོང་བའི་ཕྱིར་དུ་འོ་
མིས་རྒྱ་བ་འདི་མཚམས་རེ་སའི་གོ་

ལ་དང་ལྷན་གཉིས་ཀྱི་ཐག་ཉེ་བའི་ལམ་ཐོག་དགོས་པའི་ཆོད་དབག་བྱ་དགོས་བྱུང་།
དེ་ལྟར་ན་རྒྱ་བ་དེ་མཚམས་རེ་ནས་རྒྱན་ལས་ལྷན་གཉིས་ཀྱི་ཆེ་བར་སྤང་རྒྱ་རེད། འོ་
ལེ་མིས་ནོར་འཁྲལ་འདི་ངོས་ལེན་བྱས་པ་རེད། ཁོའི་འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཆགས་རབས་
ཀྱི་མ་དབེ་འདི་ཡོངས་གྲགས་མིན་ཡང་སྤྱིར་ངོས་ལེན་བྱས་པ་རེད། ཡེ་ཤུ་ཆོས་
བརྒྱད་ཀྱིས་མ་དབེ་འདི་གཞུང་ལུགས་དང་མ་ཐུན་པར་བསྟན་ནས་འཛིག་རྟེན་
ཁམས་ཀྱི་བར་རིས་ཤིག་ཏུ་ངོས་ལེན་བྱས། མ་དབེ་དེས་ཁོང་ཆོས་བརྟན་སྐར་ཕྱི་
རོལ་ཀྱི་ཁམས་ན་ལྷ་ཡུལ་དང་། དཔུལ་བ་ཡོད་ཅེས་བརྗོད་ཆོག་པས་ཁེ་བན་ཆེན་པོ་
ཡོད།

འཛིག་རྟེན་ཆགས་རབས་ཀྱི་མ་དཔེ་གཞན།

འོན་ཀྱང་ཕྱི་ལོ་ ༡༥༡༥ ནང་པོ་ལེན་ཏེ་ཡུལ་གྱི་ཚས་དཔོན་ བློ་ཁོ་ལསི་ ཁོ་པར་
བློ་ཁོ་སི་ Nicholas Copernicus ཡིས་མ་དཔེ་ལས་སྒྲ་བ་ཞིག་གོས་གཞིར་བཏོན།
ཐོག་མར་ཁོང་གི་ཚོས་ལྟེས་ལོག་སྟོང་པའི་ཞ་ནག་གཡོག་པར་འཛིགས་ནས་ཁོང་གི་
མ་དཔེ་དེ་མིང་མ་སྒྲོས་པར་དཔར་འགྲེམ་བྱས། ཁོང་གི་བསམ་སྒྲུབ་འཆར་སྒྲིལ་གྱི་མ་
དེ་གཡོ་མེད་ངང་དབྱས་སུ་གནས་པ་དང་། སའི་གོ་ལ་དང་། གཟའ་སྐར་གཞན་རྣམས་
ཀྱིས་ཉི་མའི་མཐའ་སྐོར་གྱི་སྐོར་ལམ་སྐོར་མའི་ནང་རྒྱ་བཞིན་པ་དེ་ཡིན། བསམ་ཚུལ་
འདི་གཅིགས་ཆེར་མ་བཟུང་པར་ལོ་བརྒྱ་ལྷག་གཅིག་ཙམ་འདས། དེ་ནས་དངོས་
ཁམས་རིག་པ་བ་འཇར་མན་གྱི་མི་རིགས་འོ་ཏྲན་ནམི་ ཀེ་བ་ལར་ Johannes Ke-
pler དང་། ཨི་ཏ་ལིའི་མི་རིགས་ལྷེ་ལི་ལིའོ་ ལྷེ་ལི་ལི་ Galileo Galilei གཉིས་ཀྱིས་
ཁོ་པར་ནི་ཁན་གྱི་ཉི་མའི་འཁོར་ཕྱོགས་ཀྱི་འདོད་ཚུལ་དེ་རང་ཉིད་ཀྱིས་སྤར་ཉམས་
ཞིབ་བྱས་པའི་བྱུང་དོན་དང་མི་མཐུན་ནའང་། དེ་ལ་ཡོངས་གྲགས་སུ་རྒྱ་བ་སྐྱོར་བྱེད་
འགོ་བཙུགས། ཕྱི་ལོ་ ༡༦༠༩ ནང་ཨི་རི་སི་ཏོ་ཏལ་དང་ཏོ་ལེ་མིའི་འདོད་ཚུལ་ལ་
ཉམས་ཉིས་ཆེན་པོ་ཐོག་ ལོ་དེའི་ནང་ལྷེ་ལི་ལིའོ་ཡིས་གསར་སྒྱུན་བྱས་པའི་རྒྱང་
མཐོང་ཆེ་ཤེས་ལ་བརྟེན་ནས་མཆན་མའི་ནམ་མཁར་ཉམས་ཞིབ་བྱ་འགོ་བཙུགས།
ཁོས་གཟའ་སྐར་བྱ་ལ་བལྟས་པ་ན་འཁོར་སྐར་རྒྱང་རྒྱང་ངས། ཡང་ན་རྒྱ་བ་ཁ་ཤིས་
ཤིག་གིས་དར་མཐའ་བསྐོར་བྱས་ནས་མཉམ་དུ་བསྐྱོད་པ་དེ་མཐོང་བ་རེད། འདིས་
གང་བསྟན་པ་རེད་ཅེ་ན། ཨི་རི་སི་ཏོ་ཏལ་དང་ཏོ་ལེ་མི་གཉིས་ཀྱི་བསམ་པ་ལྟར་བར་
སྤར་ཁམས་ཀྱི་གཟུགས་ཙན་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་སའི་གོ་ལ་ལ་ཐད་ཀར་སྐོར་བ་བྱེད་མི་

དགོས་པར་བསྟན། དངོས་གནས་བཤད་ན་དུང་ཡང་སའི་གོ་ལ་འདི་འཇིག་རྟེན་
ཁམས་ཀྱི་དབུས་ན་གཡོ་མེད་ངང་གནས་པ་དང་། གཟའ་ཕུར་བུ་ལ་སྐྱོར་བ་བྱེད་པར་
སྤང་བའི་ཁྲི་བ་དེ་སའི་གོ་ལའི་མཐའ་སྐྱོར་དུ་དཀའ་ཆེགས་ཆེ་བའི་ལམ་ཐོག་བསྐྱོད་
སྤྱོད་པའི་ཡིད་ཆེས་བྱེད་བཞིན་ཡོད། ཡིན་ན་ཡང་ ཁོ་པར་ནི་ཁ་སི་འདོད་ཚུལ་དེ་ཞེ་
དག་ལས་སྤྲོ་བ་ཡོད། དུས་དེར་ངོ་ཉན་ནེ་སི་ ཀེ་པ་ལར་ Johannes Kepler གྱིས་ཁོ་
པར་ནི་ཁ་སི་འདོད་ཚུལ་ལ་བསྐྱུར་བཅོས་བཏང་ནས་རྒྱ་སྐར་ནམས་སྐྱོར་མའི་ནང་དུ་
སྐྱོད་ཀྱིན་མེད་པ་དང་། འཛོང་འཛོང་ནང་དུ་སྐྱོད་ཀྱིན་ཡོད་པའི་བསམ་འཆར་བཏོན།
འཛོང་དབྱིབས་ནི་མགོ་མཐུག་གཉིས་ནར་ནར་ཡིན་པ་གང་ཞིག་ལ་སྟོ་བ་སྐྱོར་མོ་
ཡིན། མཐའ་མར་ཁོའི་ཆོད་དབག་དེ་ཉམས་ཞིབ་བྱས་པ་དང་མཐུན་པར་གྱུར་པ་རེད།

ནི་ཏུ་ཁོ་ན་གྱི་འདོད་ཚུལ་བྲགས་ཅན་ཏེ་འཇིན་བྲགས་བྱལ་དོན།

ཀེ་པ་ལར་ལ་མཆོན་ན་འཛོང་འཛོང་ཅན་གྱི་སྐྱོར་ལམ་དེ་འབྲལ་དུ་ཆོད་དཔག་
བྱེད་པ་ཁོ་ན་དང་འགལ་འདུ་ཅན་ཞིག་ཏུ་ཁས་ལེན། གང་ཡིན་ཟེར་ན་འཛོང་འཛོང་གི་
དབྱིབས་དེ་སྐྱོར་མོ་དང་བསྐྱུར་ན་རྒྱ་མཆན་མ་འདང་བའི་ཆ་ཡོད་པ་གསལ་བོ་ཡིན།
འཛོང་འཛོང་གི་སྐྱོར་ལམ་དེ་ཁོང་གི་ཉམས་ཞིབ་ནང་འཆར་བོ་ཡོད་པ་མཐོང་བ་ནི་
པལ་ཆེར་སྟེས་དབང་གིས་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན། ཁོང་གི་འཛོང་འཛོང་གི་སྐྱོར་ལམ་འདོད་
ཚུལ་དང་། ཁོང་གིས་ཁབ་ལེན་རྒྱས་བྲགས་དབང་གིས་རྒྱ་སྐར་ནམས་གྱིས་ཉི་མ་ལ་
སྐྱོར་བ་བྱེད་ཚུལ་བཤད་པ་གཉིས་མཉམ་དུ་སྒྲིག་ཐབས་མེད་པར་མཐོང་། དེའི་སྐྱོར་
དུས་ཁྱིས་ 1643 ནང་ཨཡེ་སེ་ག་ ནི་ཏུ་ཁོ་ན་ Issac Newton གྱིས་ཁོང་གི་དཔེ་དཔ་

རང་བྱུང་རིག་པའི་གཞུང་ལུགས་ཀྱི་ཅིས་རིག་པའི་ནམ་གཞག་ Mathematical Principles of Natural Philosophy ཅེས་པའི་ནང་གསལ་པོར་བཞོད་ཡོད། དེ་བཞིན་ཅི་ལ་ཆེར་དངོས་ཁམས་རིག་པའི་གཞུང་ལུགས་ནང་ནས་ཆེས་གལ་ཆེ་ཤོས་ཀྱི་དཔེ་དེ་བཅིག་དུ་ངོས་འཛིན་བྱས་ཆོག་དེའི་ནང་ནི་འདྲ་ཁྱིམ་གཟུགས་ཅན་གྱིས་དུས་དང་བར་སྐྱང་ཁམས་ན་རི་ལྟར་སྒྱུར་ཚུལ་སྒྲོར་ཁོན་བཤད་པ་མ་ཡིན་པར་དེ་ལྟར་དཔྲད་པ་བྱེད་སྐབས་སུ་ཉེ་བར་མཁོ་བའི་མགོ་རྒྱུག་ཅན་གྱི་ཅིས་རིག་པ་དེ་དག་ཀྱང་ཁོང་གིས་གཏན་འབེབས་མཛད། དེའི་སྐྱེད་དུ་ནི་འདྲ་ཁྱིམ་སྒྲི་ཡོངས་འཐེན་ལུགས་ཀྱི་ཁྲིམས་ཡིག་ཅིག་དགོས་ལུགས་བཏོན་པ་དེའི་ལུགས་ལྟར་ན་འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་ནང་ཆུ་བའི་གཟུགས་ཅན་དེ་དག་འཐེན་ལུགས་ཀྱི་དབང་གིས་ཕན་ཚུན་འཐེན་རེས་བྱེད་ཅིང་། གཟུགས་ཅན་དེ་དག་མྱིད་ཆད་རི་ཙམ་ཆེ་བས་འཐེན་ལུགས་ཆེ་བ་དང་། པན་ཚུན་ཐག་ཉེ་དུ་འགྲོ་གིན་ཡོད། ས་སྐྱེད་དུ་དངོས་པོ་སྐྱེད་པ་དེ་ཡང་འཐེན་ལུགས་དེའི་རྟེན་གྱི་རེད། ཡོངས་གྲགས་བཤད་སྟོལ་ལ་ཤིང་རྟོག་ཀྱང་ལུས་ཁོང་གི་མགོར་ཕོག་པ་དེས་ཁོང་ལ་སེམས་སྒྲུལ་ཐེབས་པ་རེད་ཟེར་བ་ནི་ལལ་ཆེར་བདེན་པ་མིན། ནི་འདྲ་ཁྱིམ་དམིགས་པ་ལ་ཅེ་གཅིག་དུ་བསམ་སྒྲོ་གཏོང་བཞིན་པ་ན་འཕྲལ་རྟེན་ལ་ཤིང་རྟོག་ཀྱང་ལུས་སྐྱེད་པ་དེ་ལས་ཁོང་ལ་འཐེན་ལུགས་ཀྱི་བསམ་ཚུལ་དེ་སྒྲིབས་སོང་ཞེས་གསུངས་ཡོད། ཁོང་གིས་ཐུ་མཐུད་ནས་ཁྲིམས་ལུགས་གཞིར་བཟུང་བཞེད་དོན་འཐེན་ལུགས་ཀྱི་རྟེན་གྱིས་རྒྱ་བས་སའི་གོ་ལའི་མཐའ་སྒྲོར་གྱི་སྒྲོར་ལམ་འཛོང་འཛོང་ནང་བསྒྱུར་བ་དང་། སའི་གོ་ལ་དང་གཟའ་སྐར་གཞན་ནམས་གྱིས་ཀྱང་ཉེ་མའི་མཐའ་སྒྲོར་གྱི་སྒྲོར་ལམ་འཛོང་འཛོང་ཐོག་སྒྱུར་བ་རེད་ཅེས་ཟེར།

ཁོ་པར་ནི་ཁན་གྱི་མ་དཔེ་དེས་འོ་མེ་མིའི་ནམ་མཁའ་ཁམས་ཀྱི་སྐྱོར་འདོད་ཚུལ་
དེ་བཀག་ནས་གཙང་སེལ་བཟོས་པ་དང་དུས་མཉམ་དུ་འཛིག་རྟེན་ཁམས་ལ་རང་
བྱུང་གི་མཐའ་མཆམས་ཡོད་པའི་འདོད་ཚུལ་དེ་ཡང་ཞེགས་པ་ཡིན། སའི་གོ་ལ་འདི་
རང་ལམ་ཐོག་དུ་སྐྱོར་སྐྱོད་བྱེད་པ་དེའི་རྟེན་གྱིས་བརྟན་སྐར་དེ་ཡང་ནམ་མཁའ་སྐྱོར་
བ་བྱེད་པ་ལས་བརྟན་སྐར་གྱི་གནས་ས་དེར་འགྱུར་བ་མ་ཐེབས་པ་ལྟ་བུར་སྤང་། དེ་
ལ་བརྟན་ནས་ང་ཆོས་རང་བཞིན་གྱིས་ཆོད་དཔག་བྱེད་ཐུབ་པ་ནི་བརྟན་སྐར་དེ་ང་
ཆོའི་ཉི་མ་དང་འབྲུ་བའི་དངོས་པོ་ཞིག་ཡིན་ན་ཡང་ཆེས་ཐག་རིང་བ་ཞིག་ན་ཡོད།

ནི་འུ་ཁན་གྱི་འཐེན་བྲུགས་གྲུབ་དོན་གཞིར་བཞག་ན་སྐར་མ་རྣམས་པན་ཚུན་
འཐེན་རེས་བྱེད་པ་ལ་བརྟན་ནས་དེ་རྣམས་གཡོ་མེད་རང་གནས་ཐབས་མེད་པར་
རྟོགས་པ་རེད། དོགས་པ་ནི་སྐར་མ་དེ་རྣམས་དུས་གཅིག་དུ་ཆང་མ་མཉམ་དུ་ལྷུང་
གིན་མ་རེད་དམ། བྱི་ལོ་ ༡༩༤༡ རང་བསམ་སྒོ་སྤྲོ་བ་གཙོ་བོའི་གསུང་ཡིན་པ་ རི་ཆའི་
ཟེན་འཕྲི་ Richard Bentley ལ་སྤྲིངས་པའི་འཕྲིན་ཡིག་ནང་ནི་འུ་ཁན་གྱིས་ཚོད་
ལན་འདི་ལྟར་བཀོད་ཡོད། གལ་སྲིད་བར་སྤང་ཁམས་མཐའ་དང་ལྡན་པ་ཞིག་ཡིན་
ཞིང་སྐར་མ་གངས་ཆོད་ངེས་ཅན་ཞིག་ཡོད་ན་དེ་ལྟར་ཡོང་ངེས་རེད། ཡིན་ན་ཡང་
གལ་སྲིད་དེ་ལས་ལྷོག་སྟེ་སྐར་མ་གངས་མཐའ་མེད་པ་ཞིག་དང་བར་སྤང་མཐའ་མེད་
པ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་བགོས་ཏེ་གནས་ཡོད་ན་དེ་ལྟར་འབྱུང་མི་སྲིད། གང་ཡིན་ཟེར་ན་
སྐར་མ་དེ་རྣམས་ལྷུང་སའི་གཞི་གཅིག་མེད་པས་སོ། །

ཚོད་པ་འདི་ནི་མཐའ་མེད་ཀྱི་སྐྱོར་བརྗོད་པ་ན་འཕྲད་ངེས་པའི་དཀའ་ངལ་གྱི་དཔེ་
མཆོན་ཞིག་ཡིན། མཐའ་མེད་པའི་འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་ནང་ས་ཕྱོགས་ཡིན་ཆད་

དབུས་སུ་བཞག་ཚོགས་ཡིན། གང་ཡིན་ཟེར་ན་ས་ཕྱོགས་དེའི་གཡས་གཡོན་ལ་
སྐར་མ་གངས་ལས་འདས་པ་ཡོད། དུས་ཤིས་ཁོ་ནར་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་བའི་ལངས་
ཕྱོགས་འཛིན་མཚམས་ནི་འཛིག་རྟེན་མཐའ་དང་ལྷན་པའི་གནས་སྐངས་འདི་ཡིན།
དེའི་ལུགས་ལ་སྐར་མ་ཚང་མ་པན་ཚུན་རེ་རེའི་ཕྱོགས་སུ་ལྷུང་བ་ན་ངི་བ་ཞིག་འོང་
ངེས་པ་ནི། ས་ཕྱོགས་འདིའི་ཕྱི་རོལ་ན་ཆ་སྟོམས་ཀྱི་སྐར་མ་མང་པོ་ཞིག་བསྐྱར་ཆེ་
འགྱུར་བ་ཅི་ལྟར་འབྱུང་ངམ། ཞེས་པ་འདི་ཡིན། བེའུ་ཅན་གྱི་ལུགས་གཞིར་བྱས་ན་
སྐར་མ་འཕར་མ་དེ་དག་གིས་ཐོག་མའི་སྐར་མ་ལ་འགྱུར་བ་གང་ཡང་བཟོ་མི་སྲིད་
པས་དེ་དག་སུ་མ་ཐུད་དུ་མགྲོགས་པའི་ངང་ལྷུང་རྒྱ་རེད། ང་ཚོའི་འདོད་པ་བཞིན་སྐར་
མ་ཅི་ཅམ་མང་བ་བསྐྱར་ཀྱང་དེ་དག་ཚང་མ་གཅིག་སྟེང་དུ་གཅིག་འབྲེལ་རྒྱ་རེད། ད་
གཟོད་ང་ཚོས་རྒྱན་དུ་འཐེན་བྱགས་དམ་པོ་ཡོད་པའི་འཛིག་རྟེན་ཁམས་འདི་མཐའ་
དང་མི་ལྷན་པ་ཞིག་ཏུ་ཡོང་མི་སྲིད་པ་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་ཡོད།

དུས་རབས་ཉི་ཤུའི་ཡར་སྔོན་གྱི་སྤྱིར་བཏང་བསམ་སྒྲོག་གཏོང་ཕྱོགས་ལ་ཕྱིར་
བལྟས་བྱས་ན་ཡ་མཚན་ཅན་ཞིག་ཡིན། འཛིག་རྟེན་ཁམས་འདི་རྒྱ་བསྐྱེད་པ་དང་
རྒྱུར་འཁུམ་པ་གང་ཡིན་ལ་སྤྱིར་ཀྱང་དབྱེད་པ་བྱས་མེད། ཡོངས་གྲགས་ཀྱིས་ངོས་
ལེན་བྱེད་ཚུལ་ནི་གཅིག་བྱས་ན་འཛིག་རྟེན་ཁམས་འདི་གཏོད་མ་ནས་འགྱུར་བ་མེད་
པའི་ངང་གནས་པ་དང་། ཡང་ན་ད་ལྟ་ང་ཚོས་དོ་སྣང་བྱེད་པ་བཞིན་འཛིག་རྟེན་ཁམས་
འདི་འདས་པའི་དུས་ཚོད་ངེས་ཅན་ཞིག་ནང་གསལ་དུ་བཟོས་པ་ཞིག་ཡིན། ཕྱོགས་
སྤྲ་མ་འདོད་པ་དག་ནི་འགྱུར་མེད་ཀྱི་རང་བཞིན་ཅན་ཞིག་ཁས་ལེན་འདོད་སྤྱིས་པ་
དང་། དེ་ལྟར་ཁས་སྒྲུངས་ན་ཁོང་ཚོ་གྲས་ནས་མཐར་འཁོར་དུང་སྔོད་ཀྱི་འཛིག་རྟེན་

ཁམས་འདི་མི་འཇིག་པ་དང་འགྱུར་བ་མེད་པའི་ངང་གནས་ཀྱི་རེད་སྟེ་མཉམ་ནས་སྒོ་བག་
པལ་བ་ཡོང་བའི་རྒྱུ་གྱིས་ཡིན་སྟེ།

ནི་འུ་འུ་གྱི་འཐེན་ཤུགས་ལྟ་བུ་གྱིས་འཇིག་རྟེན་ཁམས་འདི་རང་སོར་མི་
གནས་པར་བསྟན་པ་ཞེས་པ་དག་གིས་ཀྱང་ལྟ་བུ་གྱུ་བ་དེས་འཇིག་རྟེན་ཁམས་འདི་རྒྱ་
བསྐྱེད་འགོ་སྟོན་པར་བསྟན་པ་བསམ་སྒོ་ཙམ་ལ་ཡང་འཁོར་མེད། དེའི་ཆབ་ཏུ་ཁོང་
ཆོས་འཐེན་ཤུགས་དེ་ཐག་ཏུ་ཅང་རིང་བའི་ས་ན་ཕུད་ཤུགས་ཀྱི་རོ་བོར་བསྐྱར་ཐབས་
བྱས་ནས་ནི་འུ་འུ་གྱི་ལྟ་བུ་གྱུ་བ་དེ་བསྐྱར་བཅོས་གཏོང་ཅིས་བྱས། འདིས་ཁོང་ཆོའི་རྒྱ་
སྐར་སྐོར་སྐོར་སྐོར་ལ་ཆོད་དཔག་བྱེད་པ་དེར་གཞིན་སྐྱོན་ཆེར་མི་ཐེབས་ཀྱང་སྐར་
ཆོགས་གྲངས་ལས་འདས་པ་རྣམས་ལྟན་ཅིག་ཏུ་གནས་སུ་བཅུག་ཡོད། དེ་ཡང་ཐག་
ཉེ་བའི་སྐར་མའི་བར་གྱི་འཐེན་ཤུགས་དང་། ཆོས་ཐག་རིང་སྐར་མའི་བར་གྱི་ཕུད་
ཤུགས་གཉིས་ཆ་སྟོམས་སུ་གནས་ཡོད། ཡིན་ན་ཡང་ད་ལྟ་ང་ཆོས་དེ་ལྟ་བུའི་ཆ་
སྟོམས་ཀྱི་རང་བཞིན་དེ་མི་བརྟན་པར་གྱུར་པར་འདོད་ཀྱིན་ཡོད། དེའི་ཚུལ་ཡང་ས་
ཁྲོགས་འདྲ་མིན་ན་གནས་པའི་སྐར་མ་དེ་དག་ཇི་ཙམ་པན་ཚུན་ཐག་ཉེ་དུ་ཕྱིན་པ་ན་
དེ་དག་བར་གྱི་འཐེན་ཤུགས་དེ་ཆེ་དུ་སོང་བའི་སྟོབས་ཀྱིས་ཕུད་ཤུགས་ཀྱི་རྒྱས་པ་
བཅོས་ནས་སྐར་མ་དེ་དག་སུ་མ་ཕུད་དུ་ལྷུང་རྒྱ་རེད། དེ་ལས་ལྟོག་སྟེ་གལ་སྟོན་སྐར་
མ་དེ་དག་པན་ཚུན་ཐག་དུ་སོང་བ་ན་ཕུད་ཤུགས་དབང་ཆེ་བའི་སྟོབས་
ཀྱིས་དེ་དག་པན་ཚུན་རྒྱང་ཐག་ཇི་རིང་དུ་གཏོང་བར་བྱེད།

འཇིག་རྟེན་ཁམས་མཐའ་མེད་ཅིང་གཡོ་མེད་ངང་གནས་པའི་འདོད་ཚུལ་ལ་
དགག་ལན་རྒྱག་མཁན་གཞན་ཞིག་ནི་འཇར་མན་ཡུལ་གྱི་མཚན་ཉིད་རིག་པ་བ་

ཉེན་རིག་ ཨོལ་ལྷ་སི་ Heinrich Olbers ཡིན་ཞིང་། ཁོང་གི་འདོད་ཚུལ་དེ་གྱི་མོ་
 ༡༨༩༣ ལོར་གྲིས་པ་ཞིག་ཡིན། དེོས་འབྲེལ་བྱས་ན་ནི་འཇ་དང་དུས་མཉམ་པའི་
 ཚན་རིག་པ་མང་པོས་འདོད་ཚུལ་དེ་ལ་དོགས་སྒྲོང་མཛད་ཡོད། ཨོལ་ལྷ་སི་གི་ཚུམ་
 ཡིག་དེ་དགག་ལན་གི་ཚུམ་ཐོག་མ་དེ་མ་ཡིན་མོད་དེ་ནི་ཡོངས་གྲགས་གི་ཚུམ་ཡིག་
 ལྷན་གྲགས་ཆེ་ཤོས་ཐོག་མ་དེ་ཡིན། དཀའ་ངལ་ནི་མཐའ་མེད་པའི་འཛིག་ཉེན་ཁམས་
 གི་ནང་སྒར་ཡུལ་དུ་གྱུར་པའི་གཟུགས་མང་ཆེ་བ་སྐར་མ་ཞིག་གི་ངོས་ལ་སྒྲེ་ཐུག་རྒྱ་
 ཡིན། རྒྱ་མཚན་དེ་ལྟར་ན་མཚན་མའི་གནས་སྐབས་སུ་ཡང་ནམ་མཁའི་ཁྲོན་ཀུན་ལ་
 ཉི་མའི་འོད་ཀྱིས་བྲབ་པ་བཞིན་གསལ་པོ་འབྱུང་དགོས་པའི་ཆོད་དཔག་བྱེད་པ་རེད།
 དེ་ལ་ཨོལ་ལྷ་སི་གི་དགག་ལན་རྒྱག་ཚུལ་ནི་ཐག་རིང་གི་སྐར་མའི་འོད་ནི་བར་དུ་
 གཟུགས་ཅན་གཞན་ཆོད་པས་འཐེན་རྒྱབ་བྱེད་པའི་རྒྱུ་གྱིས་མི་གསལ་བར་འགྲོ་བ་
 ཡིན། གལ་སྲིད་དེ་མི་གསལ་བར་གྱུར་པ་ན་བར་དུ་ཆོད་པའི་གཟུགས་ཅན་དེ་སྐར་
 མ་ལྟ་བུའི་འོད་གསལ་བར་མ་གྱུར་བར་དུ་ཆ་རྒྱུ་འབྲེལ་བར་འབྱུང་། མཚན་མའི་
 རམ་མཁའ་དེ་ཉིན་མའི་འོད་བཞིན་གསལ་བར་གྱུར་པའི་མཐའ་སྒྲོམ་དེ་ལས་ཡོལ་བའི་
 ཐབས་ལམ་ཉག་ཅིག་ནི། སྐར་མ་ནམས་དུས་གཏན་དུ་འོད་འགྲོ་བ་མ་ཡིན་པར་འདས་
 པའི་དུས་ངེས་ཅན་ཞིག་ནས་འགོ་བརྩམས་པའི་ཆོད་དཔག་བྱ་རྒྱུ་དེ་རེད། དེ་ཡང་ཡིན་
 ན་གཅིག་བྱས་ན་འཐེན་རྒྱབ་བྱེད་བཞིན་པའི་གཟུགས་ཅན་དེར་དུང་ཡང་ཆ་རྒྱུ་
 མེད་པ་དང་། ཡང་ན་ཆེས་ཐག་རིང་བའི་སྐར་མའི་འོད་དེ་ང་ཚོར་དུང་ཡང་འབྱུང་
 མེད་པ་ཡིན། དེས་ང་ཚོར་འོད་ཀྱི་མཁའ་རང་བཞིན་གྱིས་སྐྱབས་པ་ནི་ཐོག་མར་རྒྱ་རྒྱུ་
 གང་གིས་སྐར་མ་འབྱུང་བ་ཡིན་ནམ་ཞེས་པ་དེ་རེད།

ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ཐེ་བུས།

འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཐོག་མར་འགོ་བཙུགས་པའི་སྐོར་དུས་ལུན་རིང་པོའི་སྡོན་
ནས་བགོ་སྤེང་བྱས་ཡོད། གནའ་རབས་ཀྱི་འཛིག་རྟེན་ཆགས་ཚུལ་རིག་པ་བ་མང་པོ་
དང་། རིུ་དང་། ཡེ་ཤུ། ཁ་ཆེ་ཆོས་བརྒྱད་བཅས་ལ་གཞིར་བཞག་ན་འདས་པའི་
དུས་ལུན་ངེས་ཅན་ཞིག་ལ་འཛིག་རྟེན་ཁམས་འདི་འགོ་བཙུགས་པ་ཡིན་ཟེར། དེ་ལ་
ཚོད་པ་ཞིག་འབྱུང་ངེས་པ་ནི་འཛིག་རྟེན་ཁམས་གནས་པའི་སྐོར་ལ་འགྲེལ་བཤད་
རྒྱག་པའི་ཆེད་དེའི་ཐོག་མའི་རྒྱ་རྒྱུ་ནི་ངེས་པར་དགོས་པ་ཡིན། ཁྱེད་རང་གིས་
འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་ནང་བྱུང་བའི་དོན་རྒྱུ་དག་སྤྱི་མའི་རྒྱ་རྒྱུ་འགྲེལ་ཞིག་ལས་
བྱུང་བ་ཡིན་པར་རྟག་ཏུ་འགྲེལ་བཤད་རྒྱག་བཞིན་ཡོད། ཡིན་ན་ཡང་གལ་སྲིད་
འཛིག་རྟེན་ཁམས་ལ་ཐོག་མ་ཡོད་ན་ད་གཞོན་དེ་གནས་པའི་རྒྱུ་ཀྱི་སྐོར་འགྲེལ་
བཤད་བྱ་བུའག སེན་ཏེ་ ཨོ་ལྷ་སི་ཌུ་ St Augustine ཀྱིས་ཁོང་གི་དཔེ་དཔེ་དགོན་
མཆོག་གི་རྒྱལ་ས་ཞེས་པའི་ནང་ཚོད་པ་གཞན་ཞིག་བཀོད་ཡོད། ཁོང་གིས་མའི་སྲིད་
པའི་དཔལ་ཡོན་གོང་འཕེལ་དུ་བྱིན་པའི་བྱ་བ་སྤྱས་བརྩམས་པ་དང་། དེའི་ཐབས་
ལས་སྤྱས་བསྐྱུན་པ་ང་ཆོས་ཤེས་བཞིན་ཡོད་ཅེས་ཟེར། མི་དང་དེ་བཞིན་དུ་འཛིག་
རྟེན་ཁམས་དག་དུས་ལུན་རིང་པོ་དེ་ཅུ་སྡོན་ནས་བྱུང་མེད། ཡེ་ཤུའི་ཐོག་མའི་བྱུང་
རབས་ཀྱི་བསྟན་བཅོས་གཞིར་བཞག་ན་འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཐོག་མར་བཅོས་པའི་དུས་
ནི་ཡེ་ཤུ་མ་ཤི་ཀ་མ་བྱོན་པའི་ལོ་ལྔ་སྟོང་གོང་ནས་ཡིན་པར་ཨོ་ལྷ་སི་ཌུ་ཀྱིས་ངོས་
ལེན་བྱས། དེ་ནི་ངོ་མཆར་སྐྱེས་འོས་པ་ཞིག་ཡིན་ཏེ། ཁོང་གིས་བཤད་པ་དེ་ནི་
འབྲུག་པས་པའི་དུས་རབས་ཐ་མའི་རྩོགས་མཆོམས་ཏེ་ཡེ་ཤུ་མ་ཤི་ཀ་མ་བྱོན་པའི་སྡོན་

མོ་ཆེག་ཁྱི་སྒོར་དང་ཉ་ཅང་ཐག་མི་རིང་བ་ཞིག་ཡིན། གནའ་བོའི་དངོས་ལྷལ་ལ་
དབྱད་པའི་ཆན་རིག་པ་ཚོས་དུས་དེར་མིའི་སྲིད་པའི་དཔལ་ཡོན་འགོ་བརྩམས་པར་
བཤད།

ཕྱོགས་གཞན་ཞིག་ནས་བརྗོད་ན་ཨེ་རི་སི་ལོ་ལལ་དང་། ཟླ་རིག་གི་མཆན་ཉིད་
རིག་པ་བ་མང་ཆེ་བས་དགོན་མཆོག་གིས་འཛིག་རྟེན་བཀོད་པའི་རྣམ་གཞག་དེ་ལ་
དགའ་མོས་མི་བྱེད་པ་ཡིན། གང་ཡིན་ཟེར་ན་དེའི་ནང་དགོན་མཆོག་གི་ལྷ་ལྷུབ་མང་
པོ་མཉམ་བསྐྱེད་བྱས་ཡོད། དེས་ན་ཁོང་ཚོས་མི་རིགས་དང་དེའི་སྣང་གི་འཛིག་རྟེན་
ཁམས་དག་སྤར་ནས་གནས་པ་དང་གཏན་དུ་གནས་རྒྱུ་ཡིན་པར་ཡིད་ཆེས་བྱས།
སྤར་བས་པ་དག་གིས་གོང་གི་འཕེལ་རིམ་གྱི་སྒོར་ལ་བསམ་གཞིག་བྱས་ནས་ཚོད་
སྤང་བྱས་སྤོང་། ཁོང་ཚོས་རྒྱ་སྒོག་གི་དུས་རབས་སམ་རང་བཞིན་གྱི་འབྱུང་བ་
འབྲུགས་པའི་རྒྱུན་ལས་སྲིད་པའི་དཔལ་ཡོན་འགོ་བརྩམས་ནས་མིའི་རིགས་རྒྱུད་ལྷ་
མཐུད་དར་བ་རེད་ཅེས་ལན་བཏབ།

འཛིག་རྟེན་ཁམས་ལ་ཐོག་མའི་དུས་དང་ཕྱོགས་གྱི་མཐའ་ཡོད་མེད་ཀྱི་བྱི་བ་སྒོར་
ལ་དུས་ཕྱིས་ཀྱི་མཆན་ཉིད་རིག་པ་བ་ ཨིམ་མ་རུལ་ ཀན་ཏེ་ Immanuel Kant
གྱིས་ཁོང་གི་དབེ་དེབ་རྒྱུ་མཆན་ཡང་དག་ལ་དབྱད་པ་ Critique of Pure Reason
ཞེས་པའི་ནང་དབྱད་པ་ཞིབ་སྤར་བྱས་ཡོད། ཕྱི་ལོ་ ༡༧༩༡ ནང་བར་སྐྱབས་བྱས་པའི་
དེབ་འདི་ནི་རྟོགས་དཀའ་བ་ཞིག་དང་། འཛིག་རྟེན་དུ་ངོས་བཟུང་ཆོག་པ་ཞིག་ཡིན། ཁོང་
གིས་དབྱད་པ་འདི་དག་རྒྱུ་མཆན་ཡང་དག་གི་དོགས་པ་ཡིན་ཞེས་བརྗོད་ཐུབ་པའི་
རྒྱུ་མཆན་ནི། ཁོའི་བསམ་པར་འཛིག་རྟེན་ཁམས་ལ་ཐོག་མར་ཡོད་པའི་མཐུན་

ཕྱོགས་ཀྱི་ལྷ་བ་དང་། དེ་དུས་གཏན་དུ་གནས་པར་འདོད་པའི་མེ་མཐུན་ཕྱོགས་ཀྱི་ལྷ་
བ་གཉིས་ཀ་ལ་དོགས་པ་ཆ་སྟོམས་སུ་ཡོད། ཁོང་གིས་སྤྱི་མའི་ཕྱོགས་ལ་རྩོད་ཚུལ་
ནི། གལ་སྲིད་འཇིག་རྟེན་ཁམས་ལ་ཐོག་མ་མེད་ན་དོན་རྒྱུན་གང་བྱུང་བའི་སྤྱི་རྩོལ་དུ་
དུས་ཐུག་མེད་དུ་ཡོད་དགོས་པས་དེ་ནི་ཁུངས་ལུང་མེད་པའི་གཏམ་ཞིག་ཡིན། ཕྱི་
མའི་ཕྱོགས་ལ་རྩོད་ཚུལ་ནི། གལ་སྲིད་འཇིག་རྟེན་ཁམས་ལ་ཐོག་མ་ཡོད་ན་དེའི་སྤྱི་
རྩོལ་གྱི་དུས་མཐའ་མེད་དུ་ཡོད་དགོས་པས་འཇིག་རྟེན་ཁམས་འདི་དུས་བྱེ་བྲག་པ་
ཞིག་ཏུ་འགོ་འཇུགས་བྱས་པའི་རྒྱ་མཚན་གང་ཡིན། དངོས་འབྱེལ་བྱས་ན་ཕྱོགས་
གཉིས་ཀ་ལ་དོགས་པ་འགོད་ཚུལ་ནི་གཅིག་མཚུངས་ཡིན། དོགས་པ་དེ་གཉིས་ནི་
འཇིག་རྟེན་ཁམས་འདི་དུས་རྟག་ཏུ་གནས་ཡོད་མིན་ལ་མ་ལྟོས་པར་དུས་ནི་སྤར་ནས་
གནས་སུས་ཡིན་པའི་ཆོད་དཔག་ལ་གཞི་བཙུག་པ་ཞིག་ཡིན། ང་ཆོས་འོག་ཏུ་ཤེས་
ཏུས་པ་བཞིན་འཇིག་རྟེན་ཁམས་འདི་འགོ་མ་བཅུགས་པའི་སྤྱི་རྩོལ་དུ་དུས་ཀྱི་སྒྲོར་ལ་
དབྱེད་པ་ནི་དོན་མེད་ཅིག་ཡིན། འདི་ནི་ཨོ་སྤྲུལ་ཀླུ་གྲིས་ཐོག་མར་ཐེར་འདོན་བྱས་པ་
ཞིག་ཡིན། ཨོ་སྤྲུལ་ཀླུ་ལ་ དཀོན་མཆོག་གིས་འཇིག་རྟེན་ཁམས་འདི་མ་བཟོས་པའི་
སྤྱི་རྩོལ་དུ་གང་བྱས་ཡོད་དམ་ཞེས་དྲིས་པ་ན། ཁོང་གིས་ཐད་ཀར་ལན་མ་བཏབ་པར།
དེ་བ་འགོད་མཁན་གང་ཟག་དེ་དག་གི་ཆེད་དུ་དཔྱུལ་བ་བཟོ་རྒྱུར་གྲ་སྒྲིག་བྱེད་བཞིན་
ཡོད་ཅེས་ཟེར། དེའི་ཆབ་ཏུ་ཁོང་གིས་དུས་ཞེས་པ་ནི་དཀོན་མཆོག་གིས་བཀོད་པའི་
འཇིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་བྱུང་ཆོས་ཤིག་ཡིན་པས་འཇིག་རྟེན་ཁམས་འདི་འགོ་མ་རྒྱགས་
པའི་སྤྱི་རྩོལ་དུ་དུས་ཞེས་པའི་རྣམ་བཞག་མེད་ཅེས་ཟེར།

ཏཱ་ཤལ་གྱི་གས་འཛོར་ཆེན་པོའི་རྣམ་གཞག

མི་མང་ཆེ་བས་འདྲི་ཉེན་ཁམས་འདི་གཡོ་བ་མེད་ཅིང་བརྟན་པའི་གཞི་གཅིག་
ཏཱ་ཤལ་ལེན་པའི་དུས་འདིར་དེ་ལ་ཐོག་མ་ཡོད་དམ་མེད་ཅེས་པའི་བྱི་བ་ནི་མིའི་དབང་
པོའི་སྲོད་ཡུལ་ལས་འདས་པ་འཇུག་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་གནད་དོན་ཞིག་ཏུ་མཐོང་། འདྲི་
ཉེན་ཁམས་འདི་སྤར་ནས་དུས་གཏན་དུ་གནས་པའི་ལྷ་གྲུབ་ལ་དབྱེད་པ་བྱས་ན་ཆོས་
དཔག་བྱེད་རྒྱས་པ་བཞིན་དུ་འདྲི་ཉེན་ཁམས་འདི་དུས་ངེས་ཅན་ཞིག་ཏུ་གཡོ་བའི་
འགོ་རྒྱལ་པའི་སྐོར་ལ་ཡང་ཆོད་དཔག་བྱེད་རྒྱས། ཡིན་ན་ཡང་ བྱི་མོ་ ༡༩༢༩ ལང་
ཨེ་ཁ་ཨེན་ ཏཱ་ཤལ་ Edwin Hubble གྱིས་ལོ་རྒྱུས་ནང་བྱུང་མ་སྤོང་བའི་དབྱེད་པ་
འདི་ལྟར་བྱས་ཡོད། བྱེད་རང་གིས་བར་སྤང་ཁམས་སུ་ཕྱོགས་གང་དུ་བལྟས་ན་འང་
བར་ཐག་རིང་བའི་སྐར་མའི་ཁྱུ་ཆོགས་སམ་དགུ་ཆོགས་དག་ང་ཆོ་ནས་སྤྱར་པོའི་
ངང་ཕྱོགས་གཞན་དུ་སྲོད་བཞིན་ཡོད། མིང་ཆོག་གཞན་ཞིག་གི་ཐོག་བརྗོད་ན་འདྲི་
ཉེན་ཁམས་འདི་རྒྱ་བསྐྱེད་དུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད། དེ་ཡང་གནའ་སྤྱི་མོའི་དུས་སུ་
གཟུགས་ཅན་གྱི་དངོས་པོ་དེ་དག་ཐག་ཉེ་པོའི་ངང་མཉམ་དུ་གནས་པ་དང་། དངོས་
འབྲེལ་བྱས་ན་ལོ་རབས་ས་ཡ་སྟོང་ལྷག་བཅུ་ལེ་ལོ་རབས་ས་ཡ་སྟོང་ལྷག་ཉི་ཤུ་སྟོར་
གྱི་ཡར་སྔོན་ལ་གཟུགས་ཅན་གྱི་དངོས་པོ་དེ་དག་ཆང་མ་གཞི་གཅིག་ཏུ་གནས་པའི་
དུས་སུ་འདྲི་ཉེན་ཁམས་ཀྱི་མཐུག་ཆད་ཀྱི་མཐའ་འཇུག་དུ་མེད་པ་ཞིག་ཡིན། དེ་ལྟ་
བུའི་གསར་རྟོག་གྱིས་འདྲི་ཉེན་ཁམས་ཐོག་མ་ཡོད་མེད་ཀྱི་བྱི་བ་འདི་ཆོན་རིག་གི་
ཁོར་ལུག་ནང་འཕྲེན་པ་ཡིན།

ཏཱ་ཤལ་གྱིས་ཉམས་ཞིབ་དེས་སྤར་གས་འཛོར་ཆེན་པོའི་དུས་ཉེ་འདྲི་ཉེན་

ཁམས་ཆེས་ཤིན་ཏུ་ཆུང་བ་དང་མཐུག་ཆད་ཆེ་བའི་དུས་ཤིག་བྱང་བར་བསྟན།
གནས་སྐབས་དེ་ལྟ་བུ་གཞིར་བྱས་ན་ཆོན་རིག་གི་སྒྲིགས་ཁྲིམས་དང་དེ་ལས་འབྱུང་
འབྱུང་ལ་ཆོད་དཔག་བྱེད་པའི་དུས་ལ་ཡོངས་རྫོགས་འཇིག་འགྲོ་བ་ཡིན། གལ་སྲིད་
དུས་དེའི་སྤྱི་རོལ་ཏུ་དོན་རྒྱུན་ཞིག་བྱུང་ཡོད་ཆེ་དེས་ད་ལྟའི་དུས་སུ་གང་བྱང་བ་ལ་
ཕན་གཞིད་ཐེབས་མི་ཐུབ་པས་སྤྱི་རོལ་གྱི་དོན་རྒྱུན་དེ་སྤང་མེད་དུ་བཞག་ན་འགྲིག་
གས་འཛོམ་ཆེན་པོའི་དུས་རབས་ཀྱི་ཡར་སྔོན་སྐྱོར་ལ་ང་ཚོས་ལས་སྒྲ་བོར་འབྲེལ་མི་
ཐུབ་པས་དུས་རབས་དེ་ནས་ང་ཚོས་དུས་ཞེས་པ་དེ་འགོ་བཙུགས་པ་རེད་བརྗོད་
ཆོག ཉན་ཏན་བྱས་ནས་བརྗོད་རྒྱུར་དུས་འགོ་བཙུགས་པའི་སྐྱོར་འདི་གོང་དུ་དུས་ཀྱི་
སྐྱོར་བཤད་པ་དང་བྲད་པར་ཡོད། འབྱུང་མེད་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་ཁམས་འདིའི་ནང་དུས་
ཀྱི་ཐོག་མ་ཞེས་པ་ནི་འཇིག་རྟེན་ཁམས་འདི་ལས་ཕྱི་རོལ་ན་གནས་པ་ཞིག་གིས་
བཅོན་དབང་ཐོག་བཙོས་པ་ཞིག་ཡིན་དགོས་པས་ཐོག་མ་དེ་ལ་གཟུགས་ཅན་ཞིག་
ཡིན་དགོས་པ་གང་ཡང་མེད། ཁྱེད་ཀྱིས་འདས་པའི་དུས་ཤིག་གི་ནང་དཀོན་མཆོག་
གིས་འཇིག་རྟེན་ཁམས་འདི་བཙོས་པའི་ཆོད་དཔག་བྱེད་ཆོག རྟོགས་གཞན་ཞིག་
ནས་གལ་སྲིད་འཇིག་རྟེན་ཁམས་འདི་རྒྱ་བསྐྱེད་དུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད་ན་དེ་ལ་ཐོག་མ་
ཡོད་པའི་ཕྱིའི་རྒྱ་མཆོན་ཞིག་ཡོད་སྲིད། ཁྱེད་ཀྱིས་ད་དུང་ཡང་གས་འཛོམ་ཆེན་པོ་
བྱང་མ་ཐག་ཏུ་དཀོན་མཆོག་གིས་འཇིག་རྟེན་ཁམས་འདི་བཙོས་པ་འཇམ། དེའི་རྗེས་ཀྱི་
གས་འཛོམ་ཆེན་པོ་དང་འབྲ་བའི་གནས་སྐབས་ཤིག་ལ་བཙོས་པ་རེད་ཅེས་ཆོད་
དཔག་བྱེད་ཆོག ཡིན་ན་ཡང་གས་འཛོམ་ཆེན་པོ་མ་བྱང་བའི་སྤྱི་རོལ་དུ་འཇིག་རྟེན་
ཁམས་འདི་བྱུང་བའི་ཆོད་དཔག་བྱེད་ན་དོན་མེད་ཅིག་ཡིན། འཇིག་རྟེན་ཁམས་འདི་

ཀྱ་བསྐྱེད་དུ་འགྲོ་འཁོར་བ་རེད་ཟེར་བ་འདིས་འཛིག་རྟེན་བཟོ་བ་པོ་ཡོད་པ་བཀག་པ་
མ་ཡིན་ཀྱང་དེས་འཛིག་རྟེན་འདི་ག་དུས་བྱུང་བའི་མཆོམས་ཤིག་ཡོད་པ་བསྟན།

ཆོན་རིག་གི་བྱུང་དོན་སྐོར་ལ་དབྱད་པ། Theory

འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་གནས་ལུགས་དང་དེ་ལ་ཐོག་མ་དང་མཐའ་མ་ཡོད་མེད་
སྐོར་ལ་བཞུགས་ཀྱིས་བ་ལ་ཐོག་མར་ཆོན་རིག་གི་བྱུང་དོན་ Theory ཞེས་བ་གང་
ཡིན་གསལ་པོ་ཤིས་དགོས། ཁོ་བོས་དེའི་གོ་དོན་གོ་བ་དེ་བོའི་ངང་བྲིན་འདི་ལྟར། བྱུང་
དོན་ཞེས་བ་ནི། འཛིག་རྟེན་ཁམས་མཆོན་བའི་མ་དཔེ་ཞིག་གསལ་དེའི་ཆ་ཤིས་ཆོད་
ཅན་ཞིག་དང་། ང་ཚོས་ཉམས་ཞིབ་བྱ་ཡུལ་དེ་ལ་མ་དཔེ་ནང་གི་གྲངས་ཆོད་སྟོན་བའི་
ལས་ལུགས་ཤིག་ལ་ཟེར། དེའི་དོན་གང་ཡིན་རུང་ང་ཚོའི་སྟོ་ཡུལ་ནང་ཁོ་རང་འཆར་
བྱུང་བ་ཙམ་ལས་བདེན་པར་བྱུང་བ་གང་ཡང་མེད། གལ་སྲིད་བྱུང་དོན་དེ་ལ་བྱང་
ཆོས་གཉིས་ཆོད་ན་དེ་ཡང་དག་པ་ཡིན། དང་པོ་ནི། མ་དཔེ་བྱང་ཆོས་ཁ་ཤིས་དང་
ལྷན་བ་ཞིག་མཆོན་གཞིར་བྱས་ན་གང་ཉམས་ཞིབ་བྱ་ཡུལ་གྱི་དོན་དེ་འབྱུང་མེད་དུ་
སྟོན་ཀྱས་བ་དང་། གཉིས་བ་ནི། འབྱུང་འབྱུང་གི་འབྲས་བྱ་དེ་གང་འདྲ་འབྱུང་མིན་གྱི་
ཆོད་དཔག་བྱེད་བྱུང་བ་འདི་ཡིན། དཔེར་ན། ཨེ་རི་སི་ལོ་ལལ་གྱི་བྱུང་དོན་ཏེ། འདུས་
བྱས་ཐམས་ཅད་ས་ཆུ་མེ་རྒྱུད་གི་འབྱུང་བ་བཞི་ལས་བྱུང་བ་ཡིན་ཞེས་བ་ནི་སྟབས་
བདེ་བོའི་བཤད་པ་ཞིག་ཡིན་ཀྱང་དེས་དམིགས་བསལ་འབྱུང་འབྱུང་གི་ཆོད་དཔག་
དེས་ཅན་གང་ཡང་སྟོན་གྱིན་མེད། འོག་གསལ་གཞན་ཞིག་ནས་ནི་འུ་ལྟ་གྱི་འཐེན་ཤུགས་
བྱུང་དོན་ནི་ལས་སྐྱ་བའི་མ་དཔེ་ཞིག་ལ་གཞི་བཙུག་ཡོད། དེའི་ནང་གཟུགས་ཅན་དེ་

དག་པན་ཚུན་ཚུར་མདུད་པ་ནི་རྒྱས་ཤུགས་དབང་གིས་ཡིན་ཞིང་ཤུགས་དེ་ནི་
གཟུགས་ཅན་དེ་དག་གི་གདོས་ཚད་དང་། དེ་དག་བར་གྱི་རྒྱང་ཆད་ཉིས་བཅེགས་
བྱས་པ་དང་ཐོག་ཕྱོགས་ནས་འབྲེལ་མཚུངས་སུ་ཡོད། དེ་ལྟ་ནའང་དེས་ཉི་ཁྲ་དང་རྒྱ་
སྐར་སྐྱོར་ཕྱོགས་ལ་ཏ་ཅང་གི་ཞིབ་ཆགས་པོའི་ཆོད་དཔག་བྱ་བྱུང།

ཕྱི་རོལ་ཡུལ་དང་འབྲེལ་བའི་བྱུང་དོན་གང་ཡིན་རུང་དུས་རྒྱུ་ཏུ་འབྲེལ་སེལ་
དང་ཆོད་དཔག་གཞིར་བྱས་པ་ཁོ་ན་ཡིན་གྱི་ཁྱེད་ཀྱིས་དུས་ནམ་ཡང་དེ་མཐར་ཕྱིན་
པར་ཁུངས་སྐྱེལ་མི་བྱུང། བརྟག་དབྱུང་གྱི་བྱུང་འབྲས་ཇི་ཅམ་མང་བ་ཁྱེད་ཀྱི་བྱུང་
དོན་འགའ་ཞིག་དང་མཐུན་པར་སྤང་ནའང་། ཁྱེད་ཀྱིས་དུས་ནམ་ཡང་རྗེས་ཀྱི་བྱུང་
འབྲས་ནི་བྱུང་དོན་དང་འགའ་ཁྲུང་འགྱུར་གིན་མ་རེད་ཅེས་གདེང་ཆོད་འཛིག་མི་
བྱུང། ཕྱོགས་གཞན་ཞིག་ནས་བརྗོད་ན་ཁྱེད་ཀྱིས་ཉམས་ཞིབ་ཅིག་བྱས་པ་བརྒྱད་
བྱུང་དོན་གྱི་ཆོད་དཔག་དེ་དང་མི་མཐུན་པར་མཐོང་བ་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་དོན་དེ་
ཁུངས་དག་མིན་པར་སྤྱོད་བྱེད་བྱུང། ཚན་རིག་གི་ལྟ་བུ་སྤྱོད་བྱེད་པ་ཀ་ལི་ བོ་པར་ Karl
Popper ཀྱིས་ནན་བཤད་བྱེད་པ་བཞིན་བྱུང་དོན་ལེགས་པོའི་བྱེད་ཆོས་ནི། ཆོད་
དཔག་གི་གཞི་གང་ཞིག་ལ་ཐུ་མཐུད་ཉམས་ཞིབ་བྱས་པ་ན་ཆོད་དཔག་དེ་དག་རྩུན་
པ་དང་ཁུངས་བརྟན་མིན་པར་སྤྱོད་བྱེད་པ་ཞིག་དགོས། བརྟག་དབྱུང་གསར་བ་རེ་
བྱས་པ་ལས་ཆོད་དཔག་དེ་དང་མཐུན་པར་བྱུང་བ་ན་བྱུང་དོན་དེ་གསོན་པོར་གནས་
པ་དང་ང་ཚོས་བྱུང་དོན་དེར་ཡིད་ཆེས་ཆེ་རུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད། གལ་སྲིད་ཉམས་ཞིབ་
གསར་བ་བརྒྱད་དེ་དང་མི་མཐུན་པར་མཐོང་བ་ན་ང་ཚོས་བྱུང་དོན་དེ་དོར་བའས་
བརྒྱུར་བཅོས་གཏོང་བ་གང་རུང་ཞིག་བྱེད་དགོས། གནས་སྤངས་དེ་ལྟ་བུ་མ་མཐའ་

ཡང་ཡོང་དགོས་པ་ཞིག་ཡིན། འོན་ཀྱང་ཁྱེད་ཀྱིས་ཉམས་ཞིབ་བྱེད་པོའི་ལག་རྩལ་ལ་
དུས་རྟག་དུ་བརྟག་དབྱད་བྱེད་ཆོག།

ནི་འུ་འན་དང་། ཡལེ་རྫི་འན་གཉིས་ཀྱི་བྱུང་དོན་ཁྱད་པར།

བརྟག་དབྱད་ཀྱི་བརྒྱུད་རིམ་ནང་གྲུབ་དོན་གསར་པ་ཞིག་བསྐྱེད་པ་ནི་དོན་
དངོས་ཐོག་སྤར་གྱི་བྱུང་དོན་དེ་ལས་བྱེས་པ་ཤིང་སྤྲུག་ཡིན། དཔེར་ན། གཟུང་ལྷག་པ་
ལ་ཞིབ་ཆགས་པོས་ཉམས་ཞིབ་བྱས་པ་ན་དེའི་འགྲུལ་བསྐྱོད་དང་ ནི་འུ་འན་གྱི་འཐེན་
ཤུགས་བྱུང་དོན་ཀྱིས་ཆོད་དཔག་བྱས་པ་གཉིས་བར་ཁྱད་པར་ཐོན་བྱ་མདོན་སྤྱབ།
ཡལེ་རྫི་འན་གྱི་རྟེན་འབྲེལ་ལྟ་བུར་ཀྱིས་འགྲུལ་སྐྱོད་སྐོར་ཆོད་དཔག་བྱས་པ་དེ་ནི་འུ་
འན་གྱི་ལྟ་བུར་ལས་ཁྱད་པར་ཐོན་བྱ་ཡོད། ཡལེ་རྫི་འན་གྱི་ཆོད་དཔག་བྱས་པ་དེ་
མིག་གིས་གང་མཐོང་བ་དང་མ་སྟན་ཤིང་ཆེ་བ་དང་། ཡང་ནི་འུ་འན་གྱི་ཆོད་དཔག་
གིས་དེ་ལྟར་བྱེད་མི་སྤྱབ་པ་གཉིས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ལས་བྱུང་དོན་གསར་པ་དེ་དོན་
དངོས་ཐོག་ར་འཕྲོད་པེར་ཆེ་བ་ཡིན་པར་བསྟན། འོན་ཀྱང་ར་ཆོས་ད་དུང་ནི་འུ་འན་གྱི་
ལྟ་བུར་དེ་བརྟག་དབྱད་ཀྱི་དགོས་མཁོ་ཆང་མའི་ནང་བེད་སྤྱོད་བྱེད་བཞིན་ཡོད། གང་
ཡིན་ཟེར་ན་ར་ཆོས་ནམ་རྒྱུན་གཤོང་ལེན་བྱེད་པའི་བརྗོད་གཞི་ནང་ཁོང་གི་ལྟ་བུར་
ཀྱིས་ཆོད་དཔག་བྱས་པ་དེ་དང་སྤྱིར་བཏང་འབྲེལ་བ་གཉིས་ཀྱི་དབར་ཁྱད་པར་ཐོན་
བྱ་ལས་མཐོང་མི་སྤྱབ། གཞན་ཡང་ཡལེ་རྫི་འན་གྱི་ལྟ་བུར་ལས་ནི་འུ་འན་གྱི་དེ་ལག་
ལེན་བསྟར་སྤྱོད་པའི་ཁོང་ལས་ཁོང་ཆེ་བ་ཡོད།

ཆོན་རིག་གི་དཔྱད་པའི་ཡུལ་གཙོ་བོ་ནི་འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཡོངས་རྫོགས་ལ་

འགྲེལ་བཤད་བྱེད་ཐུབ་པའི་སྤྱི་ཁྱབ་གྲུབ་དོན་གཅིག་བསྐྱེད་རྒྱུ་དེ་རེད། འོན་ཀྱང་དོན་
དངོས་ཐོག་ཆོན་རིག་པ་མང་ཆེ་བས་དཀའ་ཆོག་ས་ཅན་གྱི་དམིགས་ལུལ་དེ་ཆ་
གཉིས་སུ་བགོས་ནས་ཐབས་ལམ་སྟེན་བཞིན་ཡོད། དེ་ཡང་དང་པོ་ནི། འཇིག་རྟེན་
ཁམས་འདི་དུས་ནས་དུས་སུ་འགྱུར་བ་རི་ལྟར་ཐེབས་པའི་སྐོར་ལ་ཁྲིམས་ལུགས་
ཞིག་བཙོ་རྒྱུ་དེ་ཡིན། གལ་སྲིད་ང་ཚོས་འཇིག་རྟེན་ཁམས་འདི་དུས་ལུན་གཅིག་ལ་
གང་འབྲེལ་ཡོད་མིན་ཞུས་ན་ཁྲིམས་ལུགས་དེ་ཡིས་འཇིག་རྟེན་ཁམས་འདི་དུས་ཕྱིས་
གང་འབྲེལ་ཆགས་མིན་སྐོར་བཤད་རྒྱུ་རེད། གཉིས་པ་ནི། འཇིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་ཐོག་
མའི་གནས་སྐྱངས་སྐོར་ཡིན། མི་འགའ་ཤས་ཀྱི་བསམ་བློའི་ནང་ཆོན་རིག་གི་ལས་
འགན་ནི་ཕྱོགས་སུ་མའི་ཐོག་ཡིན་ཞིང་། ཕྱོགས་གཉིས་པ་ཐོག་མ་ཡོད་མེད་ནི་ཆོས་
ལུགས་སམ་ལྟ་བུ་གྲུབ་སྤྱོད་པའི་ནང་པན་ཚུན་གྱི་གནད་དོན་ཞིག་ཏུ་ངོས་འཛིན་བྱས།
ཁོང་ཚོས་དཀོན་མཆོག་གི་རུས་པ་སྟོབས་ལྡན་ཡིན་པས་རང་རང་གང་འདོད་དུ་
འཇིག་རྟེན་ཁམས་འདི་བཙོས་པ་ཡིན་སྲིད་ཅེས་ཟེར། དེ་ལྟར་ཡིན་སྲིད་ཀྱང་ཁོས་
འཇིག་རྟེན་ཁམས་འདི་འཆར་གཞི་དང་ལམ་ལུགས་གང་ལ་ཡང་མ་བརྟེན་བར་བཙོ་
ཐུབ་ན་ཡང་ཁོས་ལམ་ལུགས་ངེས་ཅན་ཞིག་ལ་གཞིར་བཞག་ནས་འདི་བཙོས་པ་
ཡིན་པར་སྒྲུང་བས་ཐོག་མར་གྲུབ་པའི་གནས་སྐྱབས་ལ་ཁྱབ་པའི་ལམ་ལུགས་ཞིག་
ཡོད་པ་ཆོད་དཔག་བྱས་ན་རྒྱུ་མཚན་དང་ལྡན་པ་ཞིག་ཡིན།

དེང་རབས་ཀྱིས་འཇིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་སྐོར་ལ་དབྱད་ཚུལ།

འཇིག་རྟེན་ཁམས་ཐམས་ཅད་དཀྱུས་གཅིག་ཏུ་འགྲེལ་ཐུབ་པའི་གྲུབ་དོན་

གཅིག་གསར་སྐྱོན་བྱེད་རྒྱུ་དཀའ་ངལ་ཆེན་པོ་ཞིག་ཏུ་མཐོང་། དེའི་ཆབ་སྲུང་ཆོས་
དཀའ་ངལ་དེ་དག་དུས་བྱུང་བཞོས་ནས་བྱུང་དོན་རྣམས་གངས་མང་པོ་གསར་བཅོ་
བྱས། དེ་འདྲ་བའི་བྱུང་དོན་ཕྱོགས་རེ་བ་རེ་རེས་ང་ཆོས་ཉམས་ཞིབ་བྱ་ཡུལ་སྡེ་ཆོན་
ཕྱོགས་སོ་སོར་འབྲེལ་བ་ཤད་བརྒྱབ་ནས་སྡོན་དབག་བྱས་པ་དང་། གངས་འབྲེན་ཁ་
ཤས་ཀྱི་འབྲས་བུ་སྤང་མེད་དུ་འཛོག་པའམ་འགའ་ཞིག་མཆོན་པར་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དེ་
འདྲའི་ལག་ལེན་བསྟར་ཕྱོགས་འདི་ནོར་འབྲུལ་ཅན་ཞིག་ཡིན་སྟེ། གཞི་རྩའི་ཆ་ནས་
འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་གཟུགས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཐམས་ཅད་ལ་ལྷོས་པ་ཡིན་ན་དེའི་ཆ་
ཤས་རྒྱུ་དཔར་དབྱེད་པ་བྱས་པས་ཡོངས་རྫོགས་ཀྱི་དཀའ་ངལ་སེལ་བ་ལ་ཐག་ཉེ་དུ་
སླེབས་མི་སྲིད་པ་ཡིན། དེ་ལྟ་ནའང་འདས་པའི་དུས་ཆོད་ནང་ང་ཆོས་ཐབས་ལམ་དེའི་
ཐོག་བརྩོན་པ་ཆེན་པོས་གོང་འཕེལ་དུ་བཏང་ཡོད། ཆོད་ལྡན་ཀྱི་དཔེ་མཆོན་གཅིག་ནི་
ནི་འུ་ཁ་ན་ཀྱི་འཐེན་འཁྱགས་བྱུང་དོན་དེ་ཡིན། དེས་གཟུགས་ཅན་གཉིས་བར་ཀྱི་འཐེན་
འཁྱགས་དེ་དེ་གཉིས་ཀྱི་གདོས་ཆོད་གངས་ཁོ་ན་ལ་ལྷོས་ནས་འཛོག་པ་ཡིན་ཀྱི་དེ་
གཉིས་བཅོ་བྱེད་ཀྱི་རྒྱ་རྩལ་གང་ཡིན་ལ་ལྷོས་ནས་མི་འཛོག་པ་ཡིན། དེའི་ཕྱིར་ཉི་མ་
དང་རྒྱ་སྐར་རྣམས་ཀྱི་འཁོར་ལམ་བཅི་བའི་ཆེད་དུ་དེ་དག་གི་ཆ་ཤས་དང་། བཀོད་པ།
བྱུང་རྩལ་ཀྱི་ལྟ་བུ་བྱུང་དགོས་འཁོར་མེད་པ་ཡིན།

དེར་དུས་ཆོན་རིག་པས་འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་སྐྱོར་ལ་འབྲེལ་བ་ཤད་རྒྱག་པ་ན་
གཞི་རྩའི་ལྟ་བུ་ཕྱོགས་རེ་བ་གཉིས་དང་འབྲེལ་བྱེད་ཡོད། དེ་དག་ནི་ཡོངས་ཁྲབ་ཀྱི་
རྟེན་འབྲེལ་ལྟ་བུ་དང་ཤིན་ཏུ་སྤང་བའི་འབྲུལ་རིག་གཉིས་ཡིན། དེ་དག་ནི་དུས་རབས་
འདིའི་བྱེད་སྟོད་ནང་ཤས་རིག་གི་བྱུང་འབྲས་ཆེ་ཤོས་དེ་ཡིན། ཡོངས་ཁྲབ་རྟེན་འབྲེལ་

རིག་པ་ས་ འཛེན་ཕྱགས་སྒྲོར་དང་འདྲི་གཏེན་ཁམས་ཀྱི་གཞི་རྒྱ་ཆེ་བའི་དབྱིབས་
བཀོད་འབྲེལ་བཤད་བརྒྱབ་ཅིང་། དབྱིབས་བཀོད་དེ་ཡང་ཆོད་འཇམ་ན་ལེ་དབར་
༩ Mile མ་ཡེལ། ཁམས་ནས་རྒྱ་ཆེ་བའི་སྤང་རྟེན་ཆེན་པོ་གཅིག་གི་ ༩༠༠༠.....ཟུང་
ཀོར་༥༥ཡོད་པའི་གངས་ཆོང་། ཆོད་དང་ལྷན་པའི་གཟུགས་ཅན་བར་ཡོད། འོག་ས་
གཞན་ཞིག་ནས་ཤིན་ཏུ་ཕྱ་བའི་འབྲུལ་རིག་གིས་ཆོད་ཤིན་ཏུ་རྒྱང་བའི་དངོས་པོའི་
སྒྲོར་རྫོང་གི་ཡོད། དེ་ཡང་ཨིན་ཅི་གཅིག་ལྷ་བྱ་ཆ་ས་ཡར་བགོས་པའི་ཡང་ཆ་ས་
ཡར་བགོས་པའི་ཆ་གཅིག་གི་ཆོད་དང་ལྷན་པའི་དངོས་པོ་ལྷ་བྱ། འོན་ཀྱང་སྤྲུལ་ས་
ལེགས་པ་ཞིག་ལ་གྲུབ་དོན་འདི་གཉིས་པན་ཚུན་ལྷན་ཅིག་ཏུ་མི་གནས་པར་མ་ཟད་དེ་
གཉིས་ཀ་གཅིག་མཚུངས་སུ་བདེན་མི་སྲིད། དེར་དུས་དངོས་ཁམས་རིག་པའི་ནང་
འབད་རྩོལ་བྱེད་ཡུལ་དང་རྩོལ་བ་པོ་རང་ཉིད་ཀྱི་དེབ་འདིའི་སྤྲོད་དོན་ནི་གོང་གི་ལྷ་བྱུབ་
གཉིས་རྒྱང་དུ་འབྲེལ་བའི་ལྷ་བྱུབ་གསར་པ་སྟེ་ཤིན་ཏུ་ཕྱ་བའི་འཛེན་ཕྱགས་ལྷ་བྱུབ་
འཆོལ་སྤྱབ་བྱ་རྒྱ་དེ་ཡིན། འཆོལ་ལྷ་བྱུབ་དེ་འབྲ་བ་ད་དུང་མེད་ལ་དེ་ལྷ་བྱ་རྟེན་ས་ལ་
དུས་ཡུན་རིང་པོ་འགོར་བ་ཡང་སྲིད། ཡིན་ན་ཡང་ར་ཆོས་དེ་ལྷར་འབྱུང་ཆོག་པའི་
ཁྱད་ཆོས་མང་པོ་རྟོགས་ཟིན།

གཤམ་སྤྱིད་ཁྱེད་ཀྱིས་འཛིག་རྟེན་ཁམས་འདི་རིམ་བཤམ་འཆོལ་བཤམ་ཡིན་པར་སྤྲིག་
 ཁྱིམས་ངེས་ཅན་ཞིག་གི་བཀོད་བྱུང་འོག་འཕྱུར་བར་འདོད་ན་ཁྱེད་ཀྱིས་སྤྲིགས་ངེ་
 པའི་ལྟ་བུར་ནམས་མཉམ་དུ་བསྐྱེལ་ནས་ཡོངས་རྫོགས་ཆེག་སྤྲིལ་གྱི་བྱུང་དོན་ཅིག་
 འདོད་དགོས། ངེས་འཛིག་རྟེན་ཁམས་ན་གནས་པའི་གཟུགས་ཅན་ཐམས་ཅད་འགྲེལ་
 བཤམ་ཁྱ་ཐུག། ཡིན་ན་ཡང་དེ་ལྟ་བུའི་ཡོངས་རྫོགས་ཆེག་སྤྲིལ་གྱི་བྱུང་དོན་འཆོལ་

བའི་བརྒྱུད་རིམ་ནང་གཞི་རྩའི་ལག་ལ་བ་ལྟར་སྤང་གི་གནད་དོན་ཞིག་ཡོད། གོང་གི་
ཚན་རིག་གྲུབ་དོན་སྐྱོར་གྱི་འཆར་ཚུལ་དེས་ང་ཚོ་ནི་རིགས་པའི་རྗེས་འབྲང་གི་གང་
ཟག་སྟེ་འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་སྐྱོར་ལ་གང་འདོད་དུ་རང་དབང་གི་སྐོན་ས་ཉམས་ཞིབ་
བྱས་པ་མ་ཟད། ང་ཚོས་གང་མཐོང་བ་དེ་ལས་རིགས་པ་དང་ལྷན་བའི་གྲུབ་དོན་
འཚོལ་མཁན་ཞིག་ཡིན་པར་བསྟན། དེ་ལྟ་བུའི་ལས་འཆར་བརྒྱུད་རིམ་ནང་ང་ཚོས་
འཛིག་རྟེན་ཁམས་ལ་དབང་སྤྱད་མཁན་གྱི་སྒྲིག་ཁྲིམས་ཡོད་པར་འདོད་པའི་ཕྱོགས་
ལ་ཡར་རྒྱས་གྱིས་ཐག་ཉེ་དུ་ཕྱིན་པའི་ཚོད་དཔག་བྱས་ན་རྒྱ་མཚན་དང་ལྷན་བ་ཡིན།
གལ་སྲིད་ཡོངས་རྫོགས་ཆིག་སྒྲིལ་གྱི་གྲུབ་དོན་དེ་དངོས་འབྲེལ་ཡོད་ན་དེས་པལ་
ཆེར་ང་ཚོའི་བྱ་བ་ལ་ཐག་གཅོད་སྲིད། གྲུབ་དོན་དེས་ང་ཚོས་གང་འཚོལ་རྒྱུའི་གྲུབ་
འབྲས་གཏན་ལ་འབབ་རྒྱ་རེད། གྲུབ་དོན་དེས་ང་ཚོས་རྒྱ་མཚན་དབྱེད་པ་ལས་བྱུང་
བའི་མཐའ་སྡོམ་འགྲིག་པ་དེ་ཐག་གཅོད་གང་འདྲ་བྱས་སམ། དེས་ང་ཚོས་མཐའ་
བསྡོམས་ནོར་བ་དེ་གཅིག་མཚུངས་སུ་ཐག་གཅོད་བྱེད་མི་སྲིད་དམ། ཡང་ན་མཐའ་
བསྡོམས་གང་ཡང་མེད་པ་ཞིག་བསྟན་སྲིད་དམ།

དཀའ་ཆེགས་ཅན་གྱི་གནད་དོན་འདི་ལ་ཁོ་བོས་ལན་གཅིག་འདེབས་སུ་བ་ཞི་
ཁར་མེན་གྱི་རང་བྱུང་གི་འདེམ་སྒྲིག་གི་ལྟ་གྲུབ་ལ་གཞི་བཅོལ་བ་ཞིག་ཡིན། ལྟ་གྲུབ་
དེའི་བརྗོད་གཞི་ནི། རང་ཉིད་སྟེ་འཕེལ་བྱེད་པའི་སློག་ཆགས་ཀྱི་ཆོགས་པ་གང་འདྲ་
ཞིག་གི་ནང་དུ་འདྲ་སློག་ཆགས་སྒྲེར་སོ་སོ་ལ་རིགས་རྒྱན་སྟེ་འཕེལ་བྱེད་པའི་རྗེས་
དང་གསོ་སྦྱོར་ཐད་བྱེད་པར་ཡོད། བྱེད་པར་དེ་དག་གི་རྒྱུན་ལས་རིགས་ཁ་ཤས་ལ་
རང་གི་ཉེ་འཁོར་གྱི་སྟོད་ཀྱི་འཛིག་རྟེན་སྐྱོར་ལ་འབྲེལ་བ་ཤད་ཐག་ཆོད་པོའི་རང་བྱེད་

རྒྱས་པ་དང་། ལས་ཀ་གང་ཡིན་གཞན་ལས་ལེགས་པ་བྱེད་རྒྱས་པ་ཡིན། མི་རིགས་
དེ་དག་འཆོ་གནས་དང་། རིགས་རྒྱད་སྐྱེ་འཕེལ་བྱེད་རྒྱ་ལས་སྦྲ་བ་དང་། དེ་དག་གི་
བྱ་སྦྱོར་དང་། བསམ་སྒྲོག་ཏོང་སྟོགས་ཀྱི་དཔེ་བཟང་དེས་རིགས་གཞན་དབང་དུ་བསྟུ་
ངེས་ཡིན། རིག་སྟོབས་དང་ཚན་རིག་གི་གསར་རྟེན་གྱི་དངོས་པོ་ལ་བརྟེན་ནས་འཆོ་
གནས་བརྟན་པ་ལ་པན་ཐོགས་འབྱུང་གི་རེད་ཅེས་གནའ་སྡེ་མོར་དེ་ལྟར་བཤད་པ་ནི་
ངོ་མ་བདེན་པ་རེད། ད་ལྟ་གནས་སྟངས་དེ་ལྟར་ཡོད་ཟེར་བ་ནི་བདེན་པ་རང་མིན། ང་
ཆོའི་ཚན་རིག་གི་གསར་རྟེན་དངོས་པོས་ང་ཆོ་ཆང་མ་གཏོར་བཞིག་གཏོང་བ་ཡང་
སྲིད། གལ་སྲིད་དེ་ལྟར་མ་བྱས་ནའང་ཡོངས་རྫོགས་ཆིག་སྒྲིལ་གྱི་བྱུང་དོན་དེས་ང་
ཆོའི་འཆོ་གནས་ཀྱི་གོ་སྐབས་ལ་པན་ཐོགས་དེ་ཅམ་མི་བྱེད་པའང་སྲིད། གལ་སྲིད་
འཛིག་རྟེན་ཁམས་འདི་གོ་རིམ་དང་མ་ཐུན་པར་བྱུང་ཡོད་ཆོ་རང་འབྱུང་འདེམ་སྒྲུག་
གིས་ང་ཆོར་བྱིན་པའི་རྒྱ་མཚན་དབྱེད་པའི་རྒྱས་པ་ལ་བརྟེན་ནས་ཡོངས་རྫོགས་
ཆིག་སྒྲིལ་བྱུང་དོན་བཅའ་ཆོག དེ་ལྟར་བྱུང་ན་ང་ཆོ་མཐུག་སྟོམ་ནོར་བ་ཞིག་ཏུ་
སྦྲེབས་མི་སྲིད།

ང་ཆོ་ལ་སྟོན་ཚུད་ནས་ཡོད་པའི་སྟོགས་རེ་བའི་བྱུང་དོན་དེ་དག་ལ་བརྟེན་ནས་
ཤིན་ཏུ་གལ་འགངས་ཆེ་བའི་གནས་སྐབས་བྱུང་བའི་གནས་སྟངས་གཞན་ཆང་མའི་
ནང་ཆོད་དཔག་འཁུལ་མེད་དུ་བྱེད་རྒྱས། རྒྱ་མཚན་དེ་ལ་བརྟེན་ནས་འཛིག་རྟེན་
ཁམས་ཀྱི་མཐར་ཐུག་བྱུང་དོན་འཆོལ་རྒྱར་དོན་དངོས་ཐོག་དཀའ་ལས་ཁག་ཏུ་བྱིན་
ཡོད། གོང་གི་རྟེན་འབྲེལ་བྱུང་དོན་དང་ཤིན་ཏུ་སྤྲ་བའི་བྱུང་དོན་གཉིས་ཀའི་སྟོགས་ལ་
བེད་སྟོན་བྱ་འོས་པའི་སྒྲུབ་བྱེད་གཅིག་མཚུངས་ཤིག་ཡོད་ན་དགེ་མཚན་ཆེ་བར་

མཐོང་ནས་རྩལ་ཕན་བྱས་ཤུགས་དང་གསར་གཏོད་རང་བཞིན་གྱི་ཤིན་ཏུ་ཕ་བའི་
སྒོལ་རྩལ་གཉིས་པོ་བསྐྱངས་པ་རེད། བྱས་ཅང་ཡོངས་རྫོགས་གཅིག་སྒྲིལ་བྱུང་དོན་
གསར་ཆེད་བྱུང་ནའང་ང་ཚོའི་མི་རིགས་ཀྱི་འཆོ་གནས་ལ་ཕན་ཐོགས་ཡོང་བའི་ངེས་
པ་མེད་ལ། ང་ཚོའི་མི་ཚེ་འགྲོ་སྐྱེས་ལ་གནོད་སྐྱེལ་བའི་ངེས་པའང་མེད། ཡིན་ན་ཡང་
མིའི་དཔལ་ཡོན་དར་འགོ་ཚུགས་པ་ནས་བརྒྱུད་སྟེ་ཆེས་ཐག་རིང་ན་ཡོད་པ་དང་
འབྲེལ་དཀའ་བའི་གནས་སྐྱེས་སྐྱེས་མཐོང་སྐབས་ད་དུང་འདོད་པ་མ་ཆོས་ས་པར་
འཇུག་གིང་ཕྱི་རོལ་ན་ཆགས་པའི་བར་རིམ་སྐྱེས་ཤིང་འདོད་པ་སྐྱེས་ཡོད།
དེར་སང་ང་ཚོས་ད་དུང་ཡང་ཤེས་འདོད་པ་ནི་ང་ཚོ་འཇུག་གིང་འདིར་གང་གི་ཕྱིར་
འོང་བ་ཡིན། གང་ནས་འོང་བ་ཡིན་ཞེས་པ་འདི་ཡིན། འགྲོ་བ་མིའི་རིགས་ཀྱི་ཤེས་བྱ་
ཡོན་ཏན་ཕྱོགས་ལ་ཤེས་འདོད་ཤུགས་ཆེར་ཡོད་པ་དེས་ང་ཚོའི་དམིགས་ལུལ་
ཕྱོགས་ལ་ཐུ་མ་ཐུད་འཆོལ་སྟེ་གུང་བཞིན་ཡོད་པ་ར་འཕྲོད་ཐུབ། ང་ཚོའི་དམིགས་
ལུལ་ནི་ད་ལྟ་ང་ཚོ་གནས་བཞིན་པའི་འདྲི་ཉེན་ཁམས་ཀྱི་སྒྲོར་ལ་འབྲེལ་བ་ཤར་ཆ་
ཆང་བ་བརྒྱབ་ཐུབ་པ་བྱ་རྒྱུ་དེ་ཡིན།

ཉིང་བཟུས།

༡༽ ཡེ་ཤུའི་ཕྱོད་ལོ་ ༣༩༠ ཡར་ཕྱོད་ལ་ཞི་རིག་གི་མཚན་ཉིད་རིག་པ་བ་ ཨེ་རི་སི་ཁོ་
ཌལ་གྱིས་སའི་གོ་ལ་འདི་ངོས་མཉམ་པའི་གཞི་ཡིན་པའི་སྒྲུབ་བྱེད་ཡང་དག་གཉིས་བཀོད་
ཡོད།

༢༽ ཨེ་རི་སི་ཁོ་ཌལ་དང་། ཁོ་ལེ་མི་གཉིས་གྱིས་སའི་གོ་ལ་འདི་དབུས་དུ་གཡོ་མེད་
ངང་གནས་ཤིང་འདི་ལ་རིམ་བུ་བརྒྱད་གྱིས་མཐའ་བསྐྱོར་བར་བཤད། དེའི་ཆོ་གཟུང་ལྟ་བུ་

ཟེན་ཅིང་དེའི་སྤྱིང་དུ་ཉི་མ་དང་། ཁྲ་བ། སྐར་མ་གསུམ་བསྐྱན་པས་བརྒྱད་ཡིན།

༣༽ བྱི་ལོ་ ༡༥༡༣ ལོར་པོ་ལེན་ཏེ་ཆོས་དཔོན་ ཁོ་པར་ནི་ཁ་སི་ཡིས་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་
བརྒྱད་ཀྱིས་ངོ་མོག་པའི་ཞ་མོ་གཡོགས་པར་འཇིགས་ནས་མཆོད་མ་སྟོས་པར་མངོན་ཅུང་
ངང་ཉི་མ་དབུས་སུ་གནས་ཤིང་སའི་གོ་ལ་དང་གཟའ་སྐར་གཞན་རྣམས་ཀྱིས་མཐའ་བསྐྱོར་
བར་བཤད།

༤༽ བྱི་ལོ་ ༡༤༩༧ ལོར་ནི་ཏུ་ཁན་གྱིས་རང་བྱུང་རིག་པའི་གཞུང་ལུགས་ཞེས་པའི་
དཔེ་དེབ་ནང་འཐེན་ཤུགས་ཀྱི་རྩ་བ་པ་ལ་བརྟེན་ནས་འཇིག་རྟེན་ཁམས་ན་གཟའ་སྐར་རྣམས་
རི་ལྟར་རྒྱ་བའི་སྐོར་ཅིས་རིག་པའི་ཐོག་ནས་འབྲེལ་བཤད་གསལ་བར་བྱས།

༥༽ བྱི་ལོ་ ༡༤༣༤ ལོར་ཨེ་ཏ་ཨེན་ ཉལ་སྤལ་གྱིས་ཉམས་ཞིབ་གྲགས་ཅན་ཞིག་
བྱས་པའི་སྟེན་ཐོན་དང་འཇིག་རྟེན་ཁམས་འདི་སྤར་གས་མཐོང་ཆེན་པོ་བྱུང་བ་ལ་བརྟེན་ནས་
བྱལ་ཅིང་དེ་ལྟ་མཐུད་རྒྱ་བསྐྱེད་འགྲོ་བཞིན་པར་བཤད།

༦༽ ཨ་ཡེ་སྤེ་ཁན་གྱི་རྟེན་འབྲེལ་རིགས་པ་དང་ནི་ཏུ་ཁན་གྱི་འཐེན་ཤུགས་བྱལ་དོན་
གཉིས་བར་བྱད་པར་སྤན་བྱ་ཡོད།

༧༽ དེང་དུས་ཀྱི་ཆོན་རིག་པས་འཇིག་རྟེན་ཆགས་རབས་ཀྱི་སྐོར་ལ་རིགས་པ་
གཉིས་ཀྱི་སྐོར་ནས་འབྲེལ། དེ་ཡང་རྟེན་འབྲེལ་རིགས་པ་དང་ཤིན་ཏུ་སྤར་བའི་འཕྲུལ་རིག་གཉིས་
ཡིན།།

འབྲ་གཤམ་མ། The Replicators

རི་ཆཏ་ ཏཱོ་ཤིན་

Richard Dawkins ཏཱོ་ཤིན་

ཐོག་མར་རྒྱས་སྒྲོས་མེད་པའི་རང་བཟོད་རྒྱ་ཡིན། དེ་ཡང་ཉམ་ཆུང་བའི་འཛིག་
རྟེན་ཁམས་འདི་ཐོག་མར་རི་ལྟར་འགོ་བརྩམས་ཚུལ་འབྲེལ་བ་ཤད་རྒྱག་རྒྱ་དེ་དཀའ་
མོ་ཞིག་ཡིན། སྤྱི་བོ་གཞན་ཆང་མས་མོས་མ་བྱུན་བྱེད་པ་ལྟར་ཁོ་བོས་ཀྱང་ཆེ་སྟོག་
གས། ཆེ་སྟོག་གི་ཚུལ་གཞི་བྱུང་ཆུང་དག་སྒོ་བྱར་དུ་རི་ལྟར་མཛོན་དུ་བྱུར་པ་དང་།
གོ་བགོས་པ། མགོ་རྟོག་ཅན་གྱི་གོང་བྱ་ཆགས་རིམ་རྣམས་འབྲེལ་བ་ཤད་རྒྱག་རྒྱར་
དེ་བས་དཀའ་བ་ཞིག་ཡིན་པ་ངོས་འཛིན་བྱེད་གྱི་ཡོད། ཏར་མིན་གྱིས་གསར་བཏོད་
བྱས་པའི་རང་བྱུང་འདེམ་སྒྲུག་ལ་བརྟེན་པའི་འགོ་བ་འཕེལ་རིམ་གྱི་ལྟ་བུ་བཞི་པ་
མཆར་ལྡན་པ་ཞིག་ཡིན། གང་ཡིན་ཟེར་ན་དེས་ཉམ་ཆུང་བའི་རིགས་རྣམས་
མགོ་རྟོག་ཅན་གྱི་གོང་བྱའི་ངོ་བོར་རི་ལྟར་བསྐྱར་བའི་ཐབས་ལམ་དང་། གོ་རིམ་མེད་
པའི་རྩལ་སྤྲན་དེ་དག་མཉམ་དུ་འདུས་ནས་ཆེས་མགོ་རྟོག་ཆེ་བའི་གོང་བྱའི་དབེ་
མཆོན་ཞིག་ཏུ་བསྐྱར་ཚུལ་གསལ་སྟོན་བྱས་ཡོད། ཏར་མིན་གྱིས་ང་ཚོ་ཐོག་མར་
འཛིག་རྟེན་ཁམས་འདིར་རི་ལྟར་འབྱུང་བའི་གནད་དོན་སྐོར་གྱི་དཀའ་ངལ་གཏིང་ཟབ་
མོ་དེ་སེལ་བའི་ཐབས་ལམ་བཏོན་པ་ཡིན་ལ་དེ་ནི་ཁྱེད་སྐྱེད་མེད་བ་དང་། ཆེས་རྒྱ་

མཚན་དང་ལྷན་པ་ཞིག་ཡིན། ཁོ་ལོས་གྲགས་ཆེ་བའི་ལྷ་སྲུབ་འདི་གོམས་གཤིས་ལམ་
སྲོལ་ལྷ་བྱ་མ་ཡིན་པར་སྤྱི་ཡོངས་ཀྱི་སློམ་གཞིའི་ཐོག་ནས་དངོས་འབྱེལ་འབྱེལ་
བཤད་རྒྱག་རྒྱའི་ཚུལ་འདོན་བྱ་རྒྱ་དང་། དེ་ཡང་མིའི་འགྲོ་བ་མ་ཆགས་པའི་སྤྱོད་ལ་
ཀྱི་བརྗོད་གཞི་ནས་འགོ་འཛུགས་རྒྱ་ཡིན།

༡༨་མེན་གྱི་ཆེས་རན་ཤོས་ཀྱི་འཆོ་ཐབས་ལམ་ལུགས་འདི་ནི་དོན་དངོས་ཐོག་
ས་བརྟན་འཆོ་ཐབས་ཀྱི་སྤྱིག་གཞི་དམིགས་བསལ་བའི་དཔེ་མཚན་ཞིག་ཡིན། འཇིག་
རྟེན་ཁམས་ནི་བརྟན་པའི་ཆོས་ཀྱིས་ཁེངས་ཡོད། ལྷ་བས་འདིར་བརྟན་པའི་ཆོས་ཞེས་
བ་ནི་རྩལ་སྤྲན་གྱིས་འདུས་པའི་ཆོགས་པ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། ཅི་སྟེ་འགྱུར་བ་མེད་པའམ།
སྤྱི་བྱབ་ཀྱི་ཆོས་ཤིག་ཡིན་ན་ཐ་སྣང་དེ་ལྷར་ཐོབ་འོས་པ་ཡིན། དེ་ནི་རྩལ་འདུས་པའི་
ཆོགས་པ་དམིགས་བསལ་བ་ མེ་ཀར་ཏན་གྱི་རི་བོ་ ༡ Matterhorn སྤང་མིའི་ལུམ་
ནང་སྤྲན་གྲགས་ཆེ་བའི་རི་བོ་ཞིག་ཀྱི་ལྷ་བྱ་སྟེ་མཚན་སྤྲན་གྲགས་དོན་དང་མ་སྤྲན་པ་དང་།
དུས་ལུན་རིང་པོར་གནས་སྤྲབ་པ་ཞིག་ཡིན། ཡང་ན་ངོ་བོ་རང་སྤྱི་བའི་སྟེ་ཆན་ཞིག་
ཡིན་ཡང་ཆོག་དཔེར་ན་ཆར་པའི་རྩ་ཐིག་ལྷ་བྱ་སྟེ་ཆར་རྩའི་རིགས་འགའ་ཞིག་ལུན་
སྤང་དུ་ལ་མ་གཏོགས་མི་གནས་པ་ཡོད་ཀྱང་དེ་ནི་ཆད་མཐོ་པོའི་ནང་མངོན་དུ་སྤྱར་
བ་ལ་བརྟེན་ནས་ཆོགས་པའི་མིང་ཐོབ་འོས་པ་ཡིན། ང་ཆོའི་ཉེ་འཁོར་ལ་མཐོང་སྤྲབ་པ་
དང་། དགོས་འཁོ་ཅན་ཞིག་ཏུ་ངོས་བཟུང་ཆོག་པའི་དངོས་པོ་བྲག་དང་། ལྷར་ཆོགས།
རྒྱ་མཚོའི་རྒྱབས་བཅས་ཡོངས་རྫོགས་བརྟན་པའི་རྩལ་གྱི་དཔེ་མཚན་ཞིག་ཏུ་ངོས་
འཇིན་བྱས་ཀྱང་ཆོག་ འགད་ཇས་ཀྱི་ལྷ་བ་ནི་གཏན་དུ་རྒྱུས་གཟུགས་ཀྱི་ངོ་བོར་
གནས། གང་ཡིན་ཟེར་ན་འདི་ནི་རྒྱངས་ཇས་ཀྱིས་ཁེངས་པའི་བགས་པ་སྤྲབ་མེའི་

དབྱེབས་ཅན་བརྟན་པའི་ཚོས་ཤིག་ཡིན། བར་སྒྲུང་ན་གནས་པའི་ཆུ་ཡང་ངོས་
 དབྱེབས་རྒྱུས་གཟུགས་ཅན་གྱི་བརྟན་པའི་ཚོས་ཤིག་ཡིན། འོན་ཀྱང་འཛིག་རྟེན་
 ཁམས་འདིའི་སྟངས་ན་གང་དུ་འཕྲེན་ཤུགས་ཡོད་པ་དེར་གཡོ་འགྲུལ་མེད་པར་གནས་
 པའི་ཆུའི་དབྱེབས་ནི་ཕྱ་ལེ་བ་དང་། འཕྲེན་ལ་གནས་ཡོད། མྱ་དང་ཤེལ་ནི་གཏན་དུ་བྱ་
 བཞི་ཤོ་གཟུགས་མ་ཡིན། གང་ཡིན་ཟེར་ན་འདི་ནི་བྱལ་རྩས་སོ་རྟེ་ཡམ་དང་། ཚ་
 རྒྱངས་འགྱུར་མུ། ཁོ་ལོ་རལེ་རྟེ་མཉམ་དུ་བསྐྱེལ་བ་ན་ངོས་དབྱེབས་བརྟན་ཤོས་དེ་
 ལྷར་འོང་བ་ཡིན། ཉི་མའི་ནང་དུ་ཡང་རྩལ་གྱི་རྩལ་རྣམས་མཉམ་དུ་འདུས་པ་ལ་བརྟེན་
 ནས་ཉེ་ལི་ཡམ་རྩལ་གྲུབ་པ་ཡིན། རྒྱ་མཚན་ནི་དེར་བྱུང་པའི་ཁོར་ལུག་དང་བསྟུན་
 ན་ཉེ་ལི་ཡམ་རྩལ་གྱི་རྣམ་པ་དེ་རན་འཚམ་ཆེ་བ་ཡོད། འཛིག་རྟེན་ཁམས་འདི་ཐོག་
 མར་འགོ་བཅུགས་པའི་རྒྱ་གྲགས་ཆེ་བ་སྟེ། གས་འཐོར་ཆེན་པོ་ཞེས་པ་དེ་བྱུང་བའི་
 རྩས་སུ་འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཡོངས་ལ་གནས་པའི་སྐར་མ་དེ་དག་གི་ནང་ཆེས་མགོ་
 རྟོག་ཆེ་བའམ་ལྟོག་གྱུར་ཅན་གྱི་རྩལ་སྤན་གཞན་མང་པོ་གྲུབ་པ་ཡིན། འདི་ནི་ར་ཆོའི་
 འཛུམ་སྒྲིང་འདིའི་སྟངས་ཀྱི་འདུས་རྩས་དག་གི་འབྱུང་ཁུངས་ཡིན།

རྩས་རིགས་སྒྲིག་སྒྲོར་ལམ་ལུགས་ནང་མཚམས་རེར་རྩལ་སྤན་དེ་དག་མཉམ་
 དུ་འདུས་པའི་རྒྱུས་གྲུབ་རྩས་རྣམས་ཆགས་པ་ཡིན། འདི་ནི་པལ་ཆེར་ངོ་བོ་
 བརྟན་པའི་ཚོས་ཤིག་ཡིན། གྲུབ་རྩས་འདི་ལྟ་བུ་ནི་ངོས་དབྱེབས་ཆེན་པོ་ཡང་ཡིན་
 ཆོག་ རྟོ་རྩེ་པ་ལམ་ལྟ་བུའི་ཤེལ་རྟེའི་རིགས་ནི་གྲུབ་རྩས་གཅིག་དང་། སྐབས་འདིར་
 ཡོངས་གྲགས་གྱི་བརྟན་པའི་ངོ་བོ་གཅིག་ཏུ་ངོས་འཛིན་མོད། འདི་ནི་ཏ་ཅང་ཉམ་རྒྱུང་
 བའམ་སྐབས་བདེ་ཅན་གྱི་རྩས་རིགས་ཤིག་ཀྱང་ཡིན། རྒྱ་མཚན་ནི་དེའི་ནང་གི་རྩལ་

ཐན་བཟོ་བཀོད་སྤྱི་གསུམ་མེད་ཀྱི་མཐའ་མེད་ཏུ་བསྐྱར་སྒྲོམ་གྱི་དང་བཞུགས་ཀྱི་
སྤྱི་ཐན་སྤྱི་གསུམ་རྣམས་ཀྱི་ནང་ལ་མགོ་རྟེན་ཆེ་བའི་བྱ་བ་རྩལ་གཞན་མང་པོ་ཡོད།
ང་ཚོའི་ཁྱལ་དམར་སྤྱི་དཀར་ཀྱི་སྤྱི་དཀར་ཀྱི་བྱ་བ་རྩལ་རིགས་ཤིག་ཡིན། དེ་ནི་ཨེ་མིའི་
ལོ་སྤྱི་རྩལ་༼ Amino acid སྤྱི་དཀར་ལ་མེད་མི་ཏུ་དུ་འཁོ་བའི་རྩལ་རིགས། ༽སྤྱི་བྱ་བ་
རྩལ་རྩལ་བ་ཏུ་མ་མཐུད་སྤྱི་ལས་བྱ་བ་པ་ཞིག་ཡིན། བྱ་བ་རྩལ་དེ་རྣམས་རེ་རེའི་ནང་
ཏུ་རྒྱལ་ཐན་གྱི་དམར་པོ་མེད་ཀྱིས་སྤྱི་གསུམ་སྤྱི་བསྤྱི་གསུམ་ནས་གནས་ཡོད། ཁྱལ་
དམར་སྤྱི་དཀར་ཀྱི་བྱ་བ་རྩལ་ནང་ཏུ་ཨེ་མིའི་ལོ་སྤྱི་རྩལ་ཀྱི་བྱ་བ་རྩལ་གྱི་དམར་པོ་ ༥༧
ཡོད་པ་དང་། འདི་དག་ནི་ཕུ་གྱ་རྒྱུ་རིམ་པ་བཞིའི་ནང་སྤྱི་གསུམ་གྱི་བྱ་བ་ཡོད། བྱ་བ་
རྩལ་ཀྱི་སྤྱི་གསུམ་བཞི་པོ་ཐན་རྒྱུ་འབྲིལ་བ་ལ་བརྟེན་ནས་ངོས་གསུམ་ཅན་ཀྱི་སྤྱི་
དཀར་བཟོ་བཀོད་མགོ་རྟེན་ཅན་དེ་བྱ་བ་པ་ཡིན། ཁྱལ་དམར་སྤྱི་དཀར་ཀྱི་བཀོད་པ་ནི་
ཆོར་མ་ལྷུ་ལྷུ་ལོ་དང་འདྲ་བ་ཡིན། ཡིན་ན་ཡང་ཆོར་ལྷུ་དང་མི་མཆོངས་པ་
ནི་དེའི་བཀོད་པ་གོ་རིམ་དང་སྤྱི་གསུམ་རིམ་དཔེ་མེད་ཅིག་མིན་པར་དེའི་བཟོ་བཀོད་འགྱུར་
མེད་དཔེ་པོ་རང་བཞིན་ཞིག་ཡིན། དེ་ནི་སྤྱི་བཟང་མེད་གཞུགས་ཕྱང་ནང་ཏུ་ས་
ལུན་ཐེངས་མ་ས་ལ་སྟོང་ཕྱག་མང་པོར་བཞུགས་བར་ངོ་བོ་གཅིག་མཆོངས་སྤྱི་བསྐྱར་
ཏུ་འགྱུར་གྱིན་ཡོད། དེ་ལྟར་ངོ་བོ་གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་རྒྱ་བའི་སྤྱི་དཀར་དེ་གོ་རིམ་
དཔེ་མེད་ཀྱིས་འབྲིལ་བ་དང་། གཞུ་སྤྱི་མ་བརྒྱབ་པ་ཞིག་མིན། དེ་ལྟ་བུའི་སྤྱི་དཀར་
བྱ་བ་རྩལ་རྣམས་པ་ཆོར་ལྷུ་དང་འདྲ་བ་དེ་ནི་ངོ་བོ་འགྱུར་མེད་བརྟན་པ་ཞིག་ཡིན་ཞེས་
ཐེང་ཆོག་རྒྱ་མཆོན་ནི་ཨེ་མིའི་ལོ་སྤྱི་རྩལ་གྱི་དམར་པོ་མེད་སྤྱི་གསུམ་པོ་ལོ་སྤྱི་གསུམ་
གཉིས་པོ་ནི་ལྷགས་སྤྱི་དཔེ་མེད་ Spring གཉིས་དང་འདྲ་བ་མཐའ་མར་དཀྱིངས་

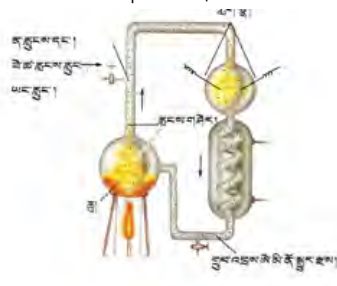
གསུམ་ཅན་དེ་ཉིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཉག་ཉག་གནས་སྐྱུ་ཡིན། བྲིད་ཀྱིས་ལུས་པོའི་ནང་
ཁྲག་དམར་སླི་དཀར་དེ་དག་གིས་རང་ཉིད་ཀྱི་འདོད་མོས་ཀྱི་རྣམ་པ་བསྐྱར་སྐྱར་དུས་
ལུན་སྐར་ཆ་གཅིག་ནང་འཕེལ་ཚད་ས་ཡ་བཞི་བརྒྱ་བཞུལ་གྱིན་ཡོད། ཡང་དུས་ལུན་
དེའི་ནང་ལ་སླི་དཀར་གཞན་རྣམས་གཏོར་བཞིག་ཀྱང་གཏོར་གིན་ཡོད།

ཁྲག་དམར་སླི་དཀར་ནི་དེང་དུས་ཀྱི་གྲུབ་རྒྱས་ཞིག་སྟེ་རྒྱལ་ཐོན་རྣམས་མཐར་
ངོ་བོ་བརྟན་པའི་རྣམ་པ་ཅིག་ཏུ་བསྐྱར་སྐྱུའི་ལྷ་གྲུབ་མཚོན་བྲེད་ཀྱི་དཔེ་མཚོན་ཞིག་ཏུ་
བེད་སྤྱོད་བྱས་པ་ཡིན། སྐབས་འདིར་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་གནད་དོན་གཅིག་ནི་སའི་གོ་
ལ་འདིའི་སྟེང་ཆེ་སྟོག་མ་བྱུང་བའི་སྤྱོད་ལ་ཏུ་སྟོག་མར་དངོས་ཁམས་དང་རྒྱས་སྤྱོར་
ལམ་ལུགས་སྤྱིར་བཏང་བ་ལ་བརྟེན་ནས་གྲུབ་རྒྱས་འགྱུར་ལྡོག་འཕེལ་རིམ་ཀྱི་ཅ་བ་
ཁ་ཤས་ཚུགས་ཡོད་སྟེ། དེ་དག་གི་དབྱིབས་སམ། དམིགས་ལུལ། ཁ་ཕྱོགས་གང་
ཡིན་སྟེ་དུ་དབྱེད་ཞིབ་བྱ་དགོས་མེད། གལ་སྟེ་རྒྱལ་ཐོན་ཚོགས་པ་ཞིག་གིས་ནང་
གི་རྒྱས་ལུགས་ལ་བརྟེན་ནས་དབྱིབས་བཀོད་བརྟན་པའི་རྣམ་པར་བསྐྱར་བ་ན་རྣམ་
པ་དེ་རང་དུ་གནས་སྐྱུ་ཡིན། རང་བྱུང་འདེམ་སྐྱུག་ལ་བརྟེན་པའི་གདོད་མའི་རྣམ་པ་ནི་
བརྟན་པའི་རྣམ་པ་འཕམ། བརྟན་པའི་གཟུགས་ལྱང་འདེམ་སྐྱུག་བྱས་པ་དང་། མི་བརྟན་
པ་འཕམ་རིགས་མི་མ་སྐྱབ་པའི་རྣམ་པ་དོར་བའི་ཚོས་ཞིག་ཡིན། འདིའི་སྐོར་ལ་ཡ་
མཚན་རྒྱ་གང་ཡང་མེད། དེ་ནི་འབྱུང་ངེས་པའི་ཚོས་ཉིད་ཅིག་ཡིན།

བྲིད་ཀྱིས་གོང་གི་ལམ་ལུགས་དེ་ཉིད་ཀྱི་སྟེང་ནས་ཆ་ཤས་དུ་མ་ཚོགས་པའི་
མའི་ངོ་བོར་གྲུབ་པར་འབྲེལ་བ་ཤད་བྲེད་མི་སྲུབ། བྲིད་ཀྱིས་རྒྱལ་ཐོན་གངས་ངེས་
ཅན་ཞིག་སྒྲངས་ནས་ཕྱིའི་རྒྱས་ལུགས་རིགས་འགའ་ཞིག་དང་བསྐྱེབས་ནས་མཐར་

དཔེ་མཚོན་འོས་མཆོམ་ཞིག་མ་གྲུབ་བར་དུ་བསྐྱབས་པ་ན་ཨེ་སྤྲེམ་ཞེས་པའི་མིང་
 ཅན་གྱི་མི་དེ་གྲུབ་པར་བཤད་ན་དེ་བས་ཀྱང་བདེན་པ་མིན། བྱིས་ཀྱིས་དེ་ལྟ་བུའི་རྩལ་
 བླན་རིགས་འགའ་འདུས་པའི་གྲུབ་རྒྱས་ཤིག་བཟོ་སྤྲོད། ཡིན་ན་ཡང་འགྲོ་བ་མི་ནི་
 རྩལ་སྤྲོད་གངས་ལས་འདས་པ་འདུས་པ་ལས་གྲུབ་པ་ཞིག་ཡིན། བྱིས་ཀྱིས་འགྲོ་བ་
 མི་བཟོ་བའི་ཆེད་དུ་འཛིག་རྟེན་ཁམས་འདིའི་དུས་ཡུན་མ་སྟོངས་བར་དུ་བྱིས་ཀྱི་སྤྱི་
 ལུན་རྒྱས་སྤྱོད་བསྐྱོར་སྤྱོད་བརྟག་དབྱེད་ཁང་ནང་ལས་ལ་ཞུགས་ནའང་ལམ་སྟོངས་
 ཡོང་རྒྱ་མེད། ཁར་ཕྱིན་གྱི་སྤྱི་སྤྱོམ་དེས་འགག་ཅིང་གནས་སྟངས་འདི་འདྲ་ལས་སྤྱོད་
 སྤྱབ་པ་ཡིན། ཁོང་གི་ལྟ་བུ་གྲུབ་ཀྱིས་གྲུབ་རྒྱས་གྲུབ་བཞིན་པའི་སྟོང་གྱི་ལེའུ་སྤྲོད་ནས་
 འགོ་འཛུགས་པར་བཤད་ཀྱིན་ཡོད།

ཁོ་བོས་འོག་དུ་འགོད་རྒྱུའི་ཆེ་སྟོག་གི་འབྲུང་ཁུངས་སྟོར་གྱི་འབྲེལ་བཟོན་ནི་
 བསམ་སྒྲུའི་འཆར་སྟོ་ཞིག་ཡིན། ཆེ་སྟོག་གྲུབ་ཚུལ་ནི་སྤྱི་བོ་སྤྱིས་ཀྱང་མིག་ཤེས་ཀྱི་
 ཡུལ་དུ་མ་གྱུར་བས་མཐའ་ཆོད་པ་ནི་སྤྱིས་ཀྱང་བཟོན་མི་ཐུབ། ཆེ་སྟོག་སྟོར་ལ་
 འགལ་ཆེ་ཅན་གྱི་ལྟ་བུ་དེ་སྟེད་ཅིག་མཆིས་ཀྱང་དེ་དག་ལ་སྤྱི་བྱེད་ཀྱི་བྱེད་ཆོས་
 འགའ་ཞིག་ཡོད། ཁོ་བོས་འོག་དུ་འགོད་རྒྱུའི་འབྲེལ་བཟོན་གོ་སྟོན་བ་དེ་ནི་དང་བདེན་
 ལས་ཆེས་བཀལ་བ་དེ་འདྲ་ཡང་མིན།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ནང་ཉམས་ཞིབ་པ་ཤེན་ལེ་མི་ལར་ Stanley Miller ཀྱིས་མི་ཐེན་ན་རྒྱངས་དང་ཨེ་མོ་ནི་ཡ་ཟེ་ཆ་
 རྒྱངས་རྒྱང་རྒྱས། རྒྱངས་གཤེད་བཅས་བསྐྱོར་བྱེད་པ་ལ་
 བཞེན་ནས་གདོད་མའི་འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་ཁོར་ཡུག་གནས་
 སྟངས་བསྐྱར་སྐྱོད་བྱ་རྒྱུའི་ཐབས་ཤེས་བྱས། བསྐྱོར་དེ་

དག་སྒོག་ཅིའི་རྩལ་ལྷགས་འདྲ་མེན་ལ་མདོན་དུ་བརྟུག་པ་ན་སྒོག་འཆོ་བར་མཁོ་བའི་སྐྱེ་ལྷན་གྱི་བྱལ་རྩས་
འགའ་ཞིག་རྟེན་མོན་བྱང་བ་རེད།

འདིག་རྟེན་ཁམས་འདིའི་སྟེང་དུ་ཆེ་སྒོག་མ་བྱང་བའི་སྤྱོད་ལ་དུ་རྒྱ་ཆའི་རྩས་འི་
འདྲའི་རིགས་མང་པོ་ཡོད་པ་ར་ཆོས་མི་ཤེས་མོད། ཆོད་དཔག་གི་གཞིར་བྱས་ན་རྒྱ་
ཆའི་རྩས་རྒྱ་དང་། རྟག་རྩས་ཉིས་བརྒྱུ་དུ། མི་ཐན་ཏེ་ན་རྒྱངས། ཨེ་མོ་ནི་ཡ་སྟེ་ཐེ་ཆ་
རྒྱངས་རྒྱང་བཅས་མང་པོ་ཡོད་སྟེད། རྒྱ་མཆན་ནི་གཞི་ཅིའི་འདུས་རྩས་འདི་དག་ནི་
ར་ཆོའི་ཉི་མའི་ཁྲིམ་རྒྱུད་ཀྱི་རྒྱ་སྐར་གཞན་ཁ་ཤས་ནང་དུ་ད་ལྟའང་གནས་ཡོད། རྩས་
སྒྱོར་རིག་པ་བས་འདིག་རྟེན་ཁམས་གཞོན་ཀྱའི་དུས་ཏེ་ཐོག་མར་བྱལ་བ་ཞིན་པའི་
གནས་སྐབས་ཀྱི་རྩས་སྒྱོར་བརྒྱུད་རིམ་དང་འབྲ་བར་བཞོ་རྒྱའི་ཐབས་ཤེས་འཐེན་
ཡོད། རི་ལྟར་ན། ཁོང་ཆོས་གཞི་ཅིའི་རྒྱ་རྩས་འདི་དག་ཤེས་དམ་ནང་དུ་རྒྱགས་ནས་
འོད་མདངས་སྤྲོ་མོའམ་ Ultraviolet light སྒོག་གི་མེ་སྟག་ Electric spark སོགས་
རྩལ་ལྷགས་ཀྱིས་རྒྱ་རྩས་རིགས་དེར་གཏོད་བར་བྱེད། འདི་ནི་གནའ་སྤྱོད་སྒོག་
དམར་འབྲུག་པ་དང་འབྲ་བར་བྱས། བརྒྱུད་རིམ་དེ་ལྟ་བུའི་འོག་ཏུ་བདུན་པ་ཁ་ཤས་
སོང་མཆོམས་སྤྱུ་ཤེས་དམ་གྱི་ནང་དུ་དམིགས་བསལ་ཡ་མཆན་ཅན་གྱི་འབྲུར་བ་
ཕྱིན་བར་མཐོང་ཡོད། དེ་ནི་ཁུ་བ་སྤྱུག་མདོག་ཅན་ཅུང་ཅུང་ཞིག་གི་ནང་དུ་ཐོག་མར་
རྒྱ་རྩས་རྒྱགས་པ་ལས་ཆེས་སྤྱོད་གས་པ་དང་། བྱངས་མང་བའི་བྱལ་རྩས་ཡོད་པ་
རེད། ཁྱད་པར་དུ་སྐྱེ་ལྷན་གྱི་བྱལ་རྩས་གྲགས་ཆེ་བ་གཉིས་ཀྱི་ནང་ནས་གཅིག་སྟེ་ཨེ་
མོ་ནི་སྤྱར་རྩས་མཐོང་རྒྱ་ཡོད། འདི་ནི་སྤྱི་དཀར་ལ་མེད་མི་རུང་དུ་མཁོ་བའི་རྩས་
ཤིག་ཡིན། དབྱུང་བ་དེ་དག་བྱས་མ་ཟིན་པའི་སྤྱོད་ལ་དུ་རང་བྱུང་གི་ཨེ་མོ་ནི་སྤྱར་
རྩས་ནི་ཆེ་སྒོག་གནས་པའི་རྟགས་ཤིག་ཏུ་ངོས་བཟུང་ཡོད་སྟེད། གལ་སྟེན་གཟུང་

མིག་དམར་གྱི་ཉིང་དུ་སྦྲར་ཇུས་དེ་དག་ཉིད་ཡོད་ཆེ་ཆེ་སྟོག་གནས་སྒྱར་པལ་ཆེར་
ངེས་པ་ཡིན། གང་ལྟར་ཆེ་སྟོག་གྲུབ་པར་ངེས་པར་མཁོ་བ་ནི་རྒྱུ་ཁམས་རིམ་པའི་
ནང་གཞི་རྩའི་རྒྱུ་ཁམས་ཇུས་འགའ་ཤས་དང་། མེ་རི་འཕྱར་བ། ཉེ་འོད་དམ་ཡང་ན་དག་
ཆར་སྟོག་འབྲུག་པའི་གནས་གཤམ་བཅས་ཡིན། ཉེ་ཆར་ཆེ་སྟོག་སྟོག་མར་མ་གྲུབ་
པའི་སྤྱོད་ལ་གྱི་འཇིག་རྟེན་ཁམས་གྱི་ཇུས་སྦྱོར་བརྒྱུད་རིམ་གྱི་སྦྱོར་ལ་རྟོག་བཞིའི་
དབྱེད་པ་བྱས་པའི་གྲུབ་འབྲས་སུ་སྦྱེ་ལྡན་གྱི་ཇུས་ བིའུ་རིན་དང་། བི་རི་མི་ཁྱེན་ །
Purine & Pyrimidine ཟེ་རྒྱུ་ཁམས་གྱི་འབྱུར་ཇུས་རིགས་ཤིག་ཡིན་ Nitrogenous base
།བཅས་གྲུབ་པ་ཡིན། འདི་དག་ནི་རིགས་སྒྱུ་སྦྱེ་འབེལ་གྱི་གྲུབ་ཇུས་ཁྱེན་མེ་ལ་
མེད་མི་རུང་དུ་མཁོ་བ་ཞིག་ཡིན།

བརྟག་དབྱེད་གྱི་བརྒྱུད་རིམ་དེ་དང་སྟོགས་མཐུན་པར་སྤར་གྱི་ཇུས་སྦྱོར་ལས་
ལྷགས་ལ་བརྟེན་ནས་བསྐྱལ་བ་དང་པོའི་ཁུ་བ་ Primeval soup གྲུབ་པར་ངེས། འདི་
ནི་སྦྱེ་ལྡན་དང་། ཇུས་སྦྱོར་རིག་པ་བས་ལོ་ས་ལ་སྦྱོར་སྟོག་གསུམ་མཐ་བཞིའི་སྤྱོད་ལ་
དུ་ཆགས་པར་བཤད་པའི་མཆོ་དེ་ཡིན་པར་ཁས་ལེན། སྦྱེ་ལྡན་ཇུས་རིགས་ནི་མཆོ་
འབྲམ་གྱི་སྐྱམ་སའམ་རྩ་ཐོག་སྤྱོད་པའི་ནང་དུ་གནས་ཡོད། ཉེ་འོད་ཀྱི་མདངས་སྤྱོད་
སྟོགས་གྱི་རྒྱས་ལྷགས་གྱིས་སྦྱེ་ལྡན་གྲུབ་པའི་དབང་གིས་མཉམ་དུ་འདུས་ནས་གྲུབ་
ཇུས་ཆེ་བའི་འོ་བོར་གྲུབ་པ་ཡིན། དེར་གྱི་དུས་སུ་སྦྱེ་ལྡན་གྲུབ་ཇུས་ཆེ་བ་རྣམས་དུས་
ལུན་སྤར་དུ་ལས་མི་གནས་པར་སྤྱོད་འཕུ་འཕུ་སྟོག་ཆགས་གཞན་གྱིས་འབྱིན་རྒྱུ་
དང་། གཏོར་བརྒྱག་བྱས་པ་ཡིན། འོན་ཀྱང་སྤྱོད་འཕུ་དང་། དེའི་རྗེས་ཀྱི་སྟོག་ཆགས་
རྣམས་ནི་ཕྱིས་སུ་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན། གནའ་སྤྱོད་པའི་དུས་སུ་སྦྱེ་ལྡན་གྲུབ་ཇུས་ཆེ་བ་

ནམས་ནི་གནོད་འཆེ་མེད་པར་སྒོ་བདེ་མོའི་ངང་ཁྱ་བའི་སྤྲེང་དུ་འཕྲོ་གཤེད་བྱེད་པ་
ཡིན།

སྐབས་འགའ་ཞིག་ལ་བྱུང་མཁུ་བྱེད་པ་དོ་མཆར་ཅན་ཞིག་སྤྲེས་དབང་གིས་
བྱུང་པ་ཡིན། ང་ཆོས་དེར་འབྲུག་པ་ Replicator ཞེས་ཐ་སྙད་བཏགས། དེ་ནི་
བྱུང་མཁུ་ཆེ་ཤོས་སམ་སྤྲེས་མང་འདུས་ཤོས་ཤིག་ཡིན་དགོས་པའི་ངེས་པ་མེད། འོན་
ཀྱང་དེར་དམིགས་བསམ་ལ་གྱི་ཁྱད་ཆོས་ཤིག་ལྡན་པ་ནི་རང་ཉིད་ཀྱི་འབྲུག་པ་རང་
ཉིད་ཀྱིས་བསྐྱུན་ཀྱས་པ་དེ་ཡིན། འདི་ལྟ་བུ་ནི་སྤྲེས་དབང་གིས་ཡོང་རྒྱུ་མེད་པ་ཞིག་ཏུ་
སྤང་སྤིང། འདི་ནི་ཉ་ལམ་འབྱུང་མི་སྤིང་པ་ཞིག་ཏུ་འཛིན། མི་ཞིག་གི་མི་ཆེན་པོ་ལྷ་
གང་ཞིག་པམ་ཆེར་འབྱུང་མི་སྤིང་པ་ཉེ་བར་བཟུང་ན་འབྱུང་འབྱུང་ཡོང་རྒྱུ་རེ་བ་
དང་བྲལ་བ་ཡིན། རྒྱུ་མཆན་དེའི་རྒྱུ་ཀྱིས་ཁྱེད་ཀྱིས་རྒྱུ་ཅེད་སྤོ་ལོའི་རྒྱུ་འཇུགས་
ནམ་ཡང་མི་ཐོབ་པ་ཡིན། ཡིན་ན་ཡང་ང་ཆོས་གནད་དོན་གང་ཞིག་འབྱུང་སྤིང་པ་
དང་། མི་སྤིང་པའི་ཆོད་དཔག་གི་ནང་ལོ་ཡུན་ས་ཡ་བརྒྱ་ཕྲག་མང་པོར་འབྲེལ་བ་བྱེད་
ཐུབ་ཀྱིན་མེད། གལ་སྤིང་ཁྱེད་ཀྱིས་རྒྱུ་འཇུགས་ཅེ་མོའི་ནང་ལོ་ས་ཡ་བརྒྱ་ཕྲག་
རིང་ཞུགས་པ་ཡིན་ན་རྒྱུ་དངུལ་ཁ་ཤས་ཐོབ་པའི་རེ་བ་ཡོད།

བྱུང་མཁུ་ཤིག་གིས་རང་ཉིད་ཀྱི་འབྲུག་པ་བཟོ་རྒྱུ་ལྟོ་ལ་འཆར་བ་ནི་ཐོག་
མར་སྤང་བ་ལྟར་དུ་དཀའ་མོ་ཞིག་མིན། ཁྱེད་ཀྱིས་འབྲུག་པ་མཐེང་བ་དེ་ལྷགས་ཀོང་
ངམ་མ་དཔེ་ཞིག་ཏུ་བསམ་མཐོ་ཐོངས། དེ་ནི་བྱུང་མཁུ་ཆེན་པོ་ཞིག་སྤྲེས་དེའི་ནང་བྱུང་
མཁུ་ཆེན་པོས་སྤྲེས་མང་མཐུན་སྤྲེལ་བྱས་པ་ཞིག་ཏུ་ལྟོ་ལ་འཆར་དགོས། ཆེན་པོ་ཆུང་དུ་
ནམས་འབྲུག་པ་མཐེང་མཐུང་འཁོར་གྱི་ཁྱ་བའི་ནང་བྱངས་ངེས་མེད་དུ་གནས་ཡོད། ཆ་

ཤས་རེ་རེ་ནས་རང་དང་རིགས་མ་སྐྱུན་པ་ལ་འབྲེལ་བ་ཟབ་མོ་ཡོད་པར་ཆོད་དཔག་
བྱེད་དགོས། དེ་ནས་ཁུ་བའི་ནང་ནས་རྩས་ཀྱི་ཆ་ཤས་ཤིག་གིས་རང་དང་བྱུང་ཆོས་
མཚུངས་པའི་འདྲ་གཤམ་མའི་ཆ་ཤས་དང་འཕྲད་པ་ན་དེར་འབྱར་རྒྱ་རེད། ཚུལ་དེ་དང་
མ་སྐྱུན་པར་ཆ་ཤས་སོ་སོ་རང་ཉིད་ཀྱིས་འཕྲད་འབྱར་བྱས་པ་དེས་འདྲ་གཤམ་མ་ལ་
ལད་ཆོས་ཀྱིས་ཆ་ཤས་དེ་དག་བསྟར་ཆགས་སུ་བསྒྲིགས་པར་བྱས། འདི་ནི་ཐོག་
མར་འདྲ་གཤམ་མ་ཆགས་ཚུལ་དང་མཚུངས་པར་ཆ་ཤས་དེ་དག་འཕྲད་འབྱར་གྱིས་
རིམ་པ་བསྟར་ཆགས་སུ་འབྲེལ་བ་ཞིག་ཏུ་བསམས་ན་ལས་སྒྲ་བོ་ཡོད། བྱ་བའི་
བརྒྱུད་རིམ་འདིས་སུ་མ་སྐྱུད་དུ་རིམ་པ་གཅིག་སྟེང་གཅིག་བརྟེན་ནས་འབྲེལ་བ་
ཡིན། ཤེས་ཅོག་གྲུབ་ཚུལ་ནི་དེ་ལྟར་ཡིན། རྟོགས་གཞན་ཞིག་ཏུ་གཤམ་སྤྱིད་སྟར་རྒྱུད་
གཉིས་སོ་སོར་ཆད་པ་ན་ང་ཚོར་འདྲ་གཤམ་གཉིས་འབྱུང་བས་རེ་རེ་ལས་འདྲ་
བཟུས་སུ་མ་སྐྱུད་སྟེད་སྤྱིང་བྱས་པ་ཡིན།

མགོ་རྩོག་ཆེ་བར་འབྱུང་སྤྱིད་པ་ནི་ཆ་ཤས་རེ་རེ་ཡིས་རང་ཉིད་ཀྱི་རིགས་མ་སྐྱུན་
པ་ལ་འབྲེལ་འདྲིས་བྱེད་པ་ལས་ལྟོག་སྟེ་རིགས་མི་མ་སྐྱུན་བྱེ་བྲག་པ་གཅིག་ལ་འབྲེལ་
འདྲིས་བྱེད་པ་དེ་ཡིན། དེ་ལྟར་ན་འདྲ་གཤམ་མ་དེས་རང་དང་མཚུངས་པའི་རིགས་
གཅིག་ལུ་མ་ཡིན་པར་ལྟོག་སྟེ་རིགས་བསྐྱེད་པ་ལ་ཡང་མ་དབེ་བྱས་པ་ཡིན། ལྟོག་
སྟེ་རྟགས་ཅན་ནམ་རིགས་མི་མ་སྐྱུན་པའི་ཆ་དེས་མ་དབེ་ཅ་བ་དེའི་འདྲ་བཟུས་ངེ་མ་
ངེ་བཞིན་ཞིག་བསྐྱར་བཟོ་བྱས། འདྲ་བཟུས་ལམ་ལུགས་ངོ་མ་དེ་རིགས་མ་སྐྱུན་པ་
དང་མ་སྐྱུན་པ་མ་སྐྱུད་པའམ། རིགས་མ་སྐྱུན་པ་དང་མི་མ་སྐྱུན་པ་མ་སྐྱུད་པ་གང་ཡིན་
དུང་ང་ཚོའི་དགོས་མཁོ་ལ་བྱུང་བར་གང་ཡང་བྱིན་མེད། སྤྱིར་དེ་ཨན་ཨེ་གྲུབ་རྩས་

ཏེ་འབྲ་གཤུ་མ་ཐོག་མ་དང་གཅིག་མཚུངས་ཀྱི་དེང་དུས་གྲུབ་ཇུས་ཀྱིས་རིགས་
མ་ཐུན་པ་དང་མི་མ་ཐུན་པ་མ་ཐུད་པའི་འབྲ་བཤུས་ལམ་ལུགས་དང་བསྐྱུན་ཞེས་ཟེར་
ན་རྒྱ་མཚན་ཐུན་པ་ཡིན། འཛམ་གླིང་ནང་གློ་བུར་དུ་བརྟན་སྡོད་གི་རྣམ་པ་ཡོང་བ་དེ་
རྒྱ་མཚན་གང་ཡིན་ནམ། སྤྱི་ལོ་ཡིན་ན་སྒོག་རྟེན་གྱི་ཁྱ་བ་དེའི་ནང་གྲུབ་ཇུས་གོང་གུ་
སྤྱི་བྱུང་རིགས་བྱེ་བྲག་པ་ཞིག་མེད་པ་སྤིང། གང་ཡིན་ཟེར་ན་གྲུབ་ཇུས་རྣམས་ནི་ཁྱ་
བའི་ནང་དུ་སྐབས་ལེགས་པའི་དབང་གིས་སྤྱང་བའི་གྲུབ་ཆ་བརྟན་པའི་རྣམ་པ་ཅན་གྱི་
ཇུས་རིགས་དག་ལ་བརྟེན་པ་ཡིན། འབྲ་གཤུ་མ་གཙོ་བོ་གྲུབ་པ་ནས་བཟུང་སྟེ་དེས་
མཚོ་ནང་དུ་དེ་དང་རིགས་མ་ཐུན་པའི་འབྲ་བཤུས་རྒྱུར་དུ་བསྐྱེད་སྤེལ་བྱས་པའི་རྒྱུ་
ཀྱིས་སྤར་གྱི་གྲུབ་ཇུས་རྒྱུང་བའི་རིགས་རྣམས་ལྟོས་སའི་ཇུས་རིགས་ཉུང་དུ་ཕྱིན་པ་
དང་། གྲུབ་ཇུས་ཆེ་བ་གཞན་གྲུབ་རྒྱུར་རྗེ་དཀོན་དུ་ཕྱིན་པ་ཡིན།

ད་ནི་ང་ཚོ་འབྲ་གཤུ་མ་རིགས་མཚུངས་པའི་ཚོགས་པ་ཆེ་བ་ལ་ཐུག་ཡོད། འོན་
ཀྱང་འབྲ་བཤུས་ལམ་ལུགས་གང་ཡིན་རུང་དེའི་བྱད་ཚོས་གལ་ཆེ་ཤོས་ཞིག་ཞེས་
དགོས་པ་ནི་དེ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཡང་དག་པ་མ་ཡིན་ཞིང་། རྟོར་འཁྲལ་ཡོང་ངེས་
པ་ཡིན་ཞེས་བ་དེ་རེད། ཁོ་བོའི་རེ་བ་ནི་དེས་འདིའི་ནང་པར་ནོར་ཤོར་མེད་པ་དེ་ཡིན།
འོན་ཀྱང་གལ་སྤྱིད་བྱེད་ཀྱིས་ཡིད་གཟབ་ངང་བསྐྱས་ན་པར་ནོར་གཅིག་གམ་གཉིས་
མཐོང་སྤྱད་པ་ཡིན། དེ་ཚོས་པལ་ཆེར་ཆེག་གྲུབ་གྱི་ནང་དོན་ལ་ཤུགས་ཆེར་སྤྱིབ་གྱི་
མེད། གང་ཡིན་ཟེར་ན་འདི་ནི་མི་ཐོག་དང་པོའི་ནོར་འཁྲལ་ཡིན། པར་སྐྱེན་གྱི་དུས་
རབས་འགོ་ཚུགས་པའི་སྤྱི་ལོ་ཉེ་ལོ་ལྷ་མ་ཞི་ཀའི་གསུང་ལག་པས་སྤོ་བཤུས་བྱས་
པའི་ཉིན་མོ་ལ་བསམ་མཚན་ཐོང་ས་དང་། ཡིག་ཐོག་པལ་མཁན་རྣམས་ཀྱིས་རྗེ་ལྷར་

གཟུང་བྱེད་འཇུག་རིགས་ཁ་ཤས་ཡོད་ཀྱི་རེད། ལོ་རྒྱ་བ་འགའ་ཞིག་ནི་རང་ལྟ་
 མཆོག་འཇིན་ལས་མ་འདས་པ་ཡིན། གཤམ་སྤྱི་ཁོང་ཆོ་ཆང་མས་མ་དཔེ་ངོ་མ་ཆད་
 ལྷན་གཅིག་ལས་བཤུས་ཡོད་ཆེ་བཟོད་བྱ་ནང་དོན་ལ་ཁྱད་པར་ཆེར་ཤོར་གྱི་མེད།
 འོན་ཀྱང་འདྲ་དཔེ་གཞན་ལས་བཤུས་པ་དང་དེ་ཡང་འདྲ་དཔེ་གཞན་ལས་བཤུས་
 ཡོད་ཆེ་ཡིག་ཞོར་མང་པོ་བསགས་པའི་རྟེན་གྱིས་འགལ་འཛོལ་དུ་འགྱུར་ངེས། ང་
 ཆོས་དུས་རྒྱན་དུ་གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་ངེས་མེད་གྱི་སྒོ་བཤུས་བྱེད་པ་དེ་བྱ་བ་ངན་
 བར་བརྟེན་ཤིང་། འགྲོ་བ་མིའི་དབྱུང་གཞི་ཡིག་ཆའི་ནང་དུ་ཞོར་འཇུག་གྱི་རིགས་ལ་
 ཡར་རྒྱས་ཤིག་ཏུ་ངོས་འཇིན་བྱས་པའི་དཔེ་མཆོན་ཏེ་ཅང་རྟེན་དཀའ་བ་ཡིན། ཡེ་
 ཤུའི་ཞལ་ཆད་རྟེན་མའི་པབ་བསྐྱར་ལོ་རྒྱ་བ་རྣམས་ཀྱིས་སྤར་གོ་མ་སྤབས་ཆེན་པོ་
 ཞིག་སྟོས་ཡོད། དེ་ནི་ཁོང་ཆོས་ཏུབ་རིུ་ Hebrew གྲུ་ཡེ་ཤུ་མ་ཤི་ཀའི་འཇུངས་ལུལ་གྱི་
 རྟེན་ཡིག་ཤིང་ཆོག་ལ་བྱུང་མེད་གཞོན་ལུ་མ་ཞེས་པ་དེ་ རྟེན་རིག་གི་མིང་ཆོག་ལྟར་
 མེད་པའི་བྱུང་མེད་ལ་བསྐྱར་ཞོར་ཐེབས་པ་ཡིན། དེ་ལྟར་ཁོང་གི་ལུང་ལས་ལྟར་མེད་
 པའི་བྱུང་མེད་ལ་ཅེར་གྱིས་བལྟས་པ་དང་ཡིད་ལ་ཤར་ནས་སྤྱ་གྲུ་ཆགས་པ་རེད་ཅེས་
 བ་འདི་བྱུང་། གང་ལྟར་ཡང་ང་ཆོས་མཐོང་སྤབ་པ་བཞིན་སྐྱེ་ལྷན་འདྲ་གཤུ་མའི་སྤེ་
 ཆོན་ནང་རྣམས་རིགས་ངེས་མེད་གྱིས་གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་སྒོ་བཤུས་བྱས་པ་ནི་དོན་
 ངོ་མར་ཡར་རྒྱས་གྱི་ལམ་དུ་བསྐྱོད་པ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། བར་དུ་ཞོར་འཇུག་སོང་བ་
 དེས་ཆེ་སྟོག་གི་འཕེལ་རིམ་ལ་དགོས་འཁོར་སོང་བ་ཡིན། འདྲ་གཤུ་མ་གཙོ་བོའི་བྱུབ་
 རྣམས་དེས་རང་གི་འདྲ་བཤུས་རྣམས་ཇི་འདྲ་ཞིབ་ཆགས་བཟོས་མིན་ང་ཆོས་ཤེས་མི་
 སྤབ། དེར་དུས་གྱི་རིགས་རྒྱན་རྣམས་ཏེ་ཏེ་ཨན་ཨེ་བྱུབ་རྣམས་ནི་འགྲོ་བ་མི་འདྲ་བཤུས་

བཟོ་ལྷགས་ཏ་ཅང་སྒྲིག་འདུགས་ལྷན་པ་དེ་ལས་ངོ་འཚར་ཆེ་བ་དང་། ཡིད་ཆེས་
འཕེར་བ་ཡོད་མོད། མཚམས་རེར་དེས་ནོར་འཁྲུལ་བཟོ་བཞིན་ཡོད། འོན་ཀྱང་ནོར་
འཁྲུལ་འདི་དག་གིས་མཐའ་མར་མིའི་འཕེལ་རིམ་མངོན་དུ་གྱུར་བར་བྱས་ཡོད། འདྲ་
གཤམ་གཙོ་ཐོ་དེ་གོ་རིམ་ངེས་མེད་ཅིག་ཡིན་ཀྱང་སྤིང། འོན་ཀྱང་བར་དུ་ནོར་འཁྲུལ་
བྱས་པ་དང་དེ་ཡང་གསོག་འཛོག་བྱས་ཡོད་ངེས་རེད།

དེ་ཡང་འདྲ་བ་ཤུས་ནོར་བ་བཟོས་པ་དང་། གངས་འཕེལ་བའི་རྒྱུན་གྱིས་བསྐྱེད་
བ་དང་ཐོའི་ཁྲ་བ་ནི་རིགས་འདྲ་བའི་རྩས་ཙམ་མ་ཡིན་པར་འདྲ་བ་ཤུས་བྱས་པའི་གྲུབ་
རྩས་འདྲ་མིན་གྱི་ཆོགས་པས་ཁེངས་པར་བྱས། དེ་དག་ནི་མེས་པོ་རིགས་གཅིག་
ལས་མཆེད་པ་ཡིན། གྲུབ་རྩས་རིགས་འགའ་ཤས་གཞན་ལས་མང་བ་ཡོད་དམ་ཟེར་
ན་དེ་ནི་པལ་ཆེར་ཡོད་ངེས་རེད། རིགས་འགའ་ཤས་ནི་གཞན་ལས་རང་བཞིན་གྱིས་
ཏ་ཅང་བརྟན་པོ་ཡོད། གྲུབ་རྩས་འགའ་ཤས་ནི་ཐོག་མར་གྲུབ་པ་ནས་བརྒྱུད་སྟེ་སྐར་
ཡང་འཛོར་ཞིག་འགྲོ་རྒྱུའི་ཉེན་ཁ་རང་བཞིན་གྱིས་རྒྱུར་བ་ཡོད། འདི་དག་གི་རིགས་ནི་
ཁྲ་བའི་ནང་དུ་གཞན་ལ་ལྟོས་ན་གངས་མང་པོ་ཡོད། འདིའི་རྒྱ་མཚན་ནི་དེ་དག་གི་ཆེ་
ཡུན་རིང་བའི་རྒྱུན་གཅིག་ལྷན་པ་ཡིན་པར་རང་ཉིད་ཀྱི་འདྲ་བ་ཤུས་བསྐྱེད་པར་བྱེད་པ་
ལ་དུས་ཡུན་མང་པོ་ཡོད་པས་ཡིན། ཆེ་ཏ་ཅང་རིང་བའི་འདྲ་གཤམ་པ་དེ་དག་ནི་གངས་
མང་པོ་ཡོད་པ་ཆོས་ཉིད་ཡིན་པ་དང་། གཞན་རྣམས་ལ་ཡང་གཅིག་མཚུངས་ཡིན།
རྒྱ་མཚན་དེ་བས་ན་གྲུབ་རྩས་ཀྱི་ཆོགས་པའི་ནང་དུ་འགྲོ་བ་མིའི་འཕེལ་རིམ་ནི་དུས་
ཡུན་རིང་བའི་ཕྱོགས་སུ་བསྐྱོད་པ་ཡིན།

འོན་ཀྱང་གྲུབ་རྩས་གཞན་རྣམས་པལ་ཆེར་གཅིག་མཚུངས་ཤིག་མིན། འདྲ་

གཤམ་སྒྲ་ཆོགས་པ་དག་རང་གི་ཆོགས་པའི་ནང་དུ་རིགས་འབྲས་བྱེད་
སྐབས་ཁྲད་ཆོས་གལ་ཆེ་བ་གཞན་ཞིག་ནི་འབྲས་བུས་སྐྱེ་འཕེལ་གྱི་མགྲོགས་ཆད་དེ་
ཡིན། གལ་སྲིད་ཀ་སྡེ་བྱུང་ཇུས་འབྲས་གཤམ་པ་ཡིས་རང་ཉིད་ཀྱི་འབྲས་བུས་ལྷན་
བདུན་ཐག་གཅིག་གི་ནང་དུ་ཆ་སྟོམས་གཅིག་རེ་བཟོ་བ་དང་། ཡང་ཁ་སྡེ་ཡིས་ཆུ་
ཆོད་རེ་ནང་འབྲས་བུས་རེ་བཟོ་བའི་དབང་དུ་བྱས་ན་ཀ་སྡེའི་བྱུང་ཇུས་ཀྱི་རིགས་
གངས་ཆེས་མང་བར་འགྱུར་རྒྱུ་ཡིན་པ་ནི་ཤེས་སྒྲ། འདི་ཡང་ཀ་སྡེའི་བྱུང་ཇུས་དེ་ཁ་
སྡེ་ལས་དུས་ལྷན་རིང་བར་གནས་པས་ཡིན། སྟོག་རྟེན་གྱི་ཁུ་བའི་ནང་དུ་བྱུང་ཇུས་
སྐྱེ་འཕེལ་གྱི་རིམ་པ་ཆད་མཐོ་དུ་འགྱུར་རྒྱུ་རེད། བྱུང་ཇུས་འབྲས་བུ་མ་ཞོར་བར་
འདེམ་སྒྲུག་བྱས་པ་དེའི་ཁྲད་ཆོས་གསུམ་པ་ནི་འབྲས་བུས་ཀྱི་བརྟན་ཆད་ཡིན། གལ་
སྲིད་ཅ་སྡེ་དང་ཆ་སྡེའི་བྱུང་ཇུས་གཉིས་དུས་ལྷན་རིང་ཆད་མཚུངས་པར་གནས་པ་
དང་། ཆད་གཞི་གཅིག་གི་སྡེ་དུ་འབྲས་བུས་བཟོ་བའི་དབང་དུ་བཏང་ཞིང་། འོན་ཀྱང་
ཅ་སྡེ་ཡིས་རང་གི་འབྲས་བུས་བཅུ་བཟོས་པའི་མཆོམས་སུ་ཞོར་འཁྲལ་རེ་ཞོར་བ་
དང་། ཡང་ཆ་སྡེ་ཡིས་གངས་བརྒྱ་རེ་བཟོས་མཆོམས་ཞོར་འཁྲལ་རེ་ཞོར་བའི་དབང་
དུ་བཏང་ན། མཐར་ཆ་སྡེ་གངས་མང་བ་འགྱུར་རྒྱུ་ཡིན་པ་གསལ་པོ་ཡིན། ཆོགས་པ་
དེའི་ཅ་སྡེའི་དབྱང་ཁག་གི་སྤུ་གྲུ་ཅམ་མ་ཟད་དེའི་རིགས་རྒྱུད་ཡོངས་རྫོགས་ལ་དངོས་
སམ་བརྒྱད་པའི་སྟོན་གཏོར་བརྒྱུག་འགྲོ་རྒྱུ་ཡིན།

གལ་སྲིད་ཁྱེད་ཀྱིས་མིའི་འཕེལ་རིམ་སྐོར་ལ་སྤར་ནས་ཅམ་ཤེས་ཡོད་ཆེ་
མཐའ་མའི་གནད་དོན་དེའི་སྐོར་ལ་འགལ་རྟོག་ཐུན་བྱ་སྤྱི་སྲིད། འབྲས་བུས་ཞོར་
འཁྲལ་བྱས་པ་ནི་སྟོག་ལྷན་འཕེལ་རིམ་བསྐྱུང་བར་སྟོན་འགྲོའི་དགོས་མཁོ་ཡིན་པ་

དང་། ཡང་བཤད་སྒོལ་ལ་རང་བྱུང་འདེམ་སྒྲིག་ནི་ཆད་མཐོ་བའི་འདྲ་བཤུས་འཕྲུག་
མེད་དུ་ཡོང་བ་ལ་དགའ་མོས་བྱས་པ་ཡིན་ཞེས་པའི་བལྟ་ཚུལ་གཉིས་རྒྱུ་ཆོས་བར་
སྒྲུལ་བྱས་ན་འོས་སམ། འདིའི་ལན་ནི་གནས་ཚུལ་ལྟོག་ཏེ་བསམས་ན་མིའི་འཕེལ་
རིམ་ནི་ལོགས་པའི་ཆོས་ཤིག་ཏུ་སྒྲུང་སྤིང་། རྒྱུ་མཆན་ནི་རྒྱུ་ཆོས་དེ་ལ་བརྟེན་ནས་
བྱུང་བ་ཡིན། སྤྱིར་སྤྱོད་པོ་སྤྱི་ཡིན་རུང་ཀས་འདོད་མེད། མིའི་འཕེལ་འགྱུར་རིམ་པ་
མངོན་དུ་གྱུར་བ་དེ་ལ་གཙོ་བོ་འདྲ་གཤམ་། རྒྱུ་ཆོས་རིགས་རྒྱུ་སྤྱོད་འཕེལ་གྱི་ས་བོན། རྒྱུ་
ཡིས་འགོག་ཆེན་བྱ་རྒྱུར་བརྟེན་པ་རྒྱུ་ཆོས་རྒྱུར་སྤྱོད་པོ་མཐུག་ཏུ་གནད་དོན་འདི་
རིག་མོ་རྟོག་ཡིས་དབྱེད་གཏམ་འཁྱོག་པོ་ཞིག་བརྟེན་པའི་མཐུག་ཏུ་གནད་དོན་འདི་
ལྟར་འབྲེལ་བརྟེན་བྱས་ཡོད། མིའི་འགྱུར་ལྟོག་རིམ་པའི་ལྟ་བུ་སྒྲོར་ལ་ལྟ་ཚུལ་ཡ་
མཆན་ཅན་གཞན་ཞིག་ནི་སྤྱོད་པོ་ཆད་མས་དེའི་སྒྲོར་ལ་ཤེས་ཀྱིན་ཡོད་སྟུང་བ་འདི་
ཡིན།

བསྐྱལ་བ་དང་པོའི་ཁྱབ་པའི་སྒྲོར་ལ་བསྐྱུར་སྒྲོག་བྱས་ན་འདི་ལྟར། དེ་ནི་བྱུང་རྒྱས་
བརྟེན་པའི་རིགས་མི་འདྲ་བས་ཁེངས་ཡོད་པའི་རེད། བརྟེན་པ་ཞེས་པ་ནི་བྱུང་རྒྱས་ཀྱི་
བྲག་པ་ཞིག་དུས་ཡུན་བརྟེན་པར་གནས་པ་དང་། དེ་དག་གིས་རང་གི་འདྲ་བཤུས་
རྒྱུར་དུ་བཟོ་བ་དང་། ཡང་དེ་ཉིད་འཕྲུག་མེད་དུ་བཟོ་བ་བཅས་ཡིན། བརྟེན་པའི་རིགས་
གསུམ་པོ་འདི་དག་གི་ཕྱོགས་སུ་བསྐྱོད་པའི་སྒྲོག་ལྟར་འགྱུར་ལྟོག་གི་རིམ་པ་ནི་ཚུལ་
འདི་ལྟར་ཡིན། དེ་ཡང་གལ་སྤིང་བྱེད་ཀྱིས་དུས་ཡུན་མི་འདྲ་བ་གཉིས་ཀྱི་ཁྱབ་པ་ལ་
ཆོད་ལྟ་བུས་ཆོད་པའི་ཆད་འོག་མ་ལ་ཆོད་ཡུན་རིང་བ་དང་། མཁྱོགས་ཆད་ཆེ་བ། འདྲ་
བཤུས་ཆད་འཕེར་བ་བཅས་དང་ལྟར་པའི་རིགས་གངས་མང་བ་ཡོད་པར་ཤེས་བྱུང་།

སྤྱི་ལོ་ལྷན་པ་བས་སློབ་ལྷན་འཕེལ་རིམ་གྱི་སློབ་འགྲེལ་བཤད་བྱེད་ཚུལ་སྤྱིར་པོ་ནི་
འདི་ཡིན། འཕེལ་རིམ་གྱི་ཐབས་ལམ་ནི་གཅིག་མཚུངས་ཏེ་རང་བྱུང་འདེམ་སྤྲུག་ཞེས་
བ་འདི་ཡིན།

དེས་ན་ང་ཚོས་འབྲུག་མ་གཙོ་བོ་དེ་སློབ་ལྷན་ཡིན་པར་བརྟེན་ནས་འགྲིག་གཤམ།
དེར་དོ་སྣང་བྱེད་དགོས་པ་ཡོད་དམ། ཁོ་བོས་ཁར་ཐིན་ནི་ཀྱན་གྱི་ནང་ནས་ཚོད་མེད་
གྲགས་ཅན་དེ་རེད་ཅེས་ཁྱོད་ལ་བརྟེན་ཆེ་བྱེད་ཀྱིས་དེའི་ལན་དུ་ནེའུ་འོན་རེད་བརྟེན་
སྤྱི། ཡིན་ན་ཡང་ཁོ་བོའི་རེ་བ་ནི་ང་ཚོའི་ཚོད་བ་དེ་གང་གི་སྤྱོད་སྤྲུག་སྤྱི་ཐབས་ཚོད་ན་
ཡང་མཐའ་སྤོམ་གྱི་གནད་དོན་སློབ་ལ་འགྱུར་བ་གང་ཡང་འགྲོ་མི་སྤྱིད་པ་ནི་གནད་
འགག་གཅིག་ཡིན། ང་ཚོས་ནེའུ་འོན་དང་ཁར་ཐིན་གཉིས་ལ་སྤྲུག་གྲགས་ཅན་དང་དེ་
ལས་ལྷོག་སྟེ་མིང་གང་བསྟན་རུང་ཁོང་གཉིས་ཀྱི་མི་ཆེད་ལོ་རྒྱུས་དང་། མཛད་རྗེས་
ཀྱིས་བདེན་པའི་གནད་དོན་འགྱུར་མེད་རང་སོར་གནས་རྒྱུ་རེད། དེ་བཞིན་དུ་ང་ཚོས་
ཐོག་མའི་འབྲུག་མ་འདི་གྲུབ་རྗེས་ལ་སློབ་ལྷན་ཞེས་མིང་འདོགས་རུང་བ་ལ་མ་ལྟོས་
པར་དེའི་བྱེད་ལས་ནི་ཁོ་བོས་བཤད་པ་དེ་བཞིན་དུ་གནས་རྒྱུ་རེད། འགྲོ་བ་མིའི་
དཀའ་ངལ་གྱི་རྒྱུ་གཅིག་ནི་མིང་ཆོག་ཞེས་པ་དེ་ང་ཚོའི་བེད་སྤྱོད་ཀྱི་ལག་ཆ་ཁོ་ནའི་
ཆེད་ཡིན་པ་མ་ཤེས་པའི་རྒྱུ་ཀྱིས་རེད། ཆོག་མཛོད་ནང་སློབ་ལྷན་ཞེས་པའི་མིང་
ཆོག་ཡོད་པ་ཁོ་ནས་འཛམ་གླིང་ནང་གི་ཆོས་ངེས་བཟུང་ཞིག་ལ་གོ་དགོས་པའི་ངེས་
པ་མེད། ང་ཚོས་ཐོག་མའི་འབྲུག་མ་ལ་སློབ་ལྷན་ནས་སློབ་ལྷན་མ་ཡིན་པ་གང་
འདོགས་རུང་། དེ་དག་ནི་ཆེ་སློབ་གི་མས་པོ་ཡིན་ཞིང་། དེ་དག་ནི་ང་ཚོ་བཟོ་མཁན་
གྱི་པ་མེས་ཡང་ཡིན།

མཐུན་མཆམས་གལ་ཆེན་པོ་གཞན་ཞིག་ཚིན་གཞིར་གྱུར་པ་སྟེ། ཁར་མིན་རང་
ཉིད་ཀྱིས་གནད་དོན་གལ་ཆེར་བརྟེན་པ་ནི་འགྲན་ཚིན་ཞེས་པ་འདི་ཡིན། སྤྱིར་ཁོང་
གིས་སེམས་ཅན་དང་ཅི་ཡིང་དང་འབྲེལ་ནས་བརྗོད་པ་ལས་གྲུབ་ཇུས་དང་འབྲེལ་
ནས་བརྗོད་མེད། བསྐྱལ་པ་དང་པོའི་ཁྱེད་པ་དེ་གངས་མཐའ་མེད་པའི་འདྲ་གཤམ་མའི་
གྲུབ་ཇུས་དག་ལ་རམ་འདེགས་བྱེད་པའི་རྒྱས་པ་མེད། རྣམ་པ་གཅིག་ཏུ་ན་པའི་གོ་
ལའི་མཐའ་ཆད་ངེས་ཅན་ཞིག་ཡིན་ན་ཡང་། ཆད་ཅན་གྱི་ཆོས་གཞན་ཡང་གལ་
གནད་ཆེན་པོ་ཡིན། ང་ཆོའི་སློང་ར་འཆར་བའི་འདྲ་གཤམ་མ་སྟེ་ལུགས་ཀོང་རམ་མ་
དཔེ་ཞིག་གི་རྣམ་པར་སྦྱས་པ་དེ་ནི་གྲུབ་ཇུས་འཇུགས་སྦྱན་ཆན་པ་ཚུང་དུ་རིགས་
མང་པོ་དང་ལྷན་པའི་ཁྱེད་པའི་འབྲེལ་ཡོད་པ་སྟོལ་ཤར་ཡོད། འོན་ཀྱང་འདྲ་གཤམ་
མ་གངས་མང་དུ་གྱུར་པ་ན་འཇུགས་སྦྱན་སྟེ་ཆན་ལ་ལོངས་སྟོང་ཆད་མཁྱོགས་སུ་
ཕྱིན་ནས་སྟེ་ཆན་དེ་ཉིད་དཀོན་པ་དང་། རིན་ཐང་ཆེ་དུ་གྱུར་པ་ཡིན། འདྲ་གཤམ་མ་
རིགས་འདྲ་མིན་གྱིས་དེ་ཐོབ་ཕྱིར་དུ་འགྲན་ཚིན་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད། ང་ཆོས་རིགས་
མཐུན་གྱི་འདྲ་གཤམ་མ་རྣམས་གངས་འཕེལ་རྒྱ་ཡིན་པར་སྤར་ནས་ཆ་འཛོག་བྱས་
ཡོད། ད་ལྟ་ང་ཆོས་མཐོང་བྱུང་པ་ནི་རིགས་མི་མཐུན་པའམ་ཕྱོགས་གཏོགས་ཉུང་
བའི་རིགས་རྣམས་འགྲན་ཚིན་ཞུན་གྱིས་དེ་བས་གངས་ཉུང་དུ་འགྲོ་རྒྱུ་དང་། མཐའ་
མར་དེའི་བརྒྱུད་པ་མང་ཆེ་བ་སྟོང་རྒྱ་ཡིན་པ་དེ་རེད། འདྲ་གཤམ་མའི་རིགས་ཀྱི་ནང་དུ་
རང་རང་འཆོ་གནས་ཆེད་འཐབ་ཚིན་གནས་ཡོད། ཁོང་ཆོས་འཐབ་ཚིན་བྱས་པའམ་
དེའི་སྟོར་སེམས་འཁྲལ་བྱས་པ་གང་ཡིན་ཤེས་ཀྱིན་མེད། ཁོང་ཆོར་ཆོར་བ་གྲོང་པོ་
གང་ཡང་མེད་པའམ། ཡང་ན་ཆོར་བ་རིགས་གང་ཡང་མེད་པར་འཐབ་ཚིན་བྱེད་ཀྱིན་

ཡོད། རོན་ཀྱང་ཁོང་ཆོས་འཐབ་ཚུད་བྱེད་པའི་དགོས་དམིགས་ནི་འདྲ་བལྟས་ནོར་བ་
ལ་བརྟེན་ནས་ཚད་མཐོ་བའི་བརྟན་པའི་རིགས་གསར་བ་བྱུང་བའམ། རང་གི་འགལ་
ཆེ་བརྟན་པའི་རིགས་ནམས་ཅ་བཟླག་ཏུ་གཏོང་བའི་ཐབས་ལམ་གསར་བ་ནམས་
སྤང་སྦྱོབ་དང་གོང་འཕེལ་ཏུ་གཏོང་བྱ་དེ་རེད། ཡར་རྒྱས་ཀྱི་བརྒྱུད་རིམ་ནམས་
གསོག་འཛོག་བྱས་ཡོད། མཐུན་སྦྱོགས་བརྟན་པ་ནམས་གོང་འཕེལ་དང་འགལ་ཆེའི་
རིགས་ནམས་ཉམ་དམས་སུ་གཏོང་བའི་ཐབས་ལམ་དེ་གའི་རྒྱས་དང་འཕེལ་བརྟན་ཏུ་
ཕྱིན་ཡོད། འགའ་ཤས་ལ་རང་གི་འགལ་ཆེའི་རིགས་ནང་གི་བྱུང་ཐུངས་གཏོར་བཟླག་
འི་ལྟར་གཏོང་བ་དང་། དེ་དག་གི་འཛུགས་སྐྱུན་སྡེ་ཆོན་ནམས་རང་ཉིད་ཀྱི་འདྲ་
བལྟས་བཟོ་བྱའི་ཆེད་འི་ལྟར་སྦྱོད་པའི་ཐབས་བྱས་གསར་ཉིད་བྱུང་བ་རེད།
གདོད་མའི་ཤ་གཟན་དེ་དག་གིས་བཟའ་བཅའ་བཟོ་བ་དང་ཏུས་མཚུངས་སུ་འགལ་
ཆེའི་རིགས་ནམས་གནས་ནས་འཕྱིན་པར་བྱེད། འདྲ་གཤམ་མ་གཞན་ནམས་ཀྱིས་ཀྱང་
ནང་གི་ཐུག་སྦྱོར་ལམ་ལུགས་སམ་རང་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིའི་མཐའ་སྐོར་ཏུ་སྤྱི་དཀར་གྱི་ཀྱང་
ར་བཟོ་བ་ལ་བརྟེན་ནས་རང་ཉིད་སྤང་སྦྱོབ་འི་ལྟར་བྱེད་ཚུལ་གསར་ཉིད་བྱུང་བ་རེད།
སྦྱོག་ལྟན་གྱི་ཐ་སྤང་ཐོག་མར་མངོན་ཏུ་བྱུང་ཚུལ་ཡང་སམ་ཆེར་འདི་ལྟར་ཡིན་སྟེ།
འདྲ་གཤམ་མ་འགོ་བཙུགས་པ་ནི་རང་ཉིད་བྱུང་ཅམ་གྱི་ཆེད་མིན་པར་རང་ཉིད་ཀྱི་
རིགས་རྒྱན་འཆོ་གནས་ཀྱི་ཆེད་སྦྱོད་གཞོང་དང་ལམ་བུ་བཟོ་བྱུ་ཡང་ཡིན། འདྲ་གཤམ་
མ་གསོན་པོར་གནས་པ་དག་ནི་རང་ཉིད་གནས་ལུལ་གྱི་འཆོ་གནས་འཕྲུལ་འཁོར་
བཟོ་བར་བྱེད། འཆོ་གནས་འཕྲུལ་འཁོར་ཐོག་མ་ནི་སམ་ཆེར་ཉིན་སྤང་བགས་པ་ཅམ་
ལས་མེད། རོན་ཀྱང་དག་པོ་གསར་བ་ལ་འཆོ་གནས་འཕྲུལ་འཁོར་ལེགས་པ་དང་

ནུས་སྟོབས་ཆེ་བ་མངའ་བའི་རྒྱུན་གྱིས་རང་ཉིད་འཆོ་གནས་ཡོང་བ་རྗེ་དཀའ་རུ་
གྱུར། འཆོ་གནས་འབྲུལ་འཁོར་རྒྱ་ཆེ་རུ་དང་ཕུན་སུམ་ཆོགས་པར་བྱིན་པ་ན་འདྲ་
བཤུས་ལམ་ལུགས་ཀྱང་སྤྲ་མང་འདུས་པ་དང་ཡར་རྒྱས་ཀྱི་ཕྱོགས་སུ་བསྐྱོད་པ་
ཡིན།

འདྲ་གཤམ་མ་རྣམས་སའི་གོ་ལའི་ནང་རང་གི་རིགས་རྒྱན་སུ་མ་སྤྱད་དུ་གནས་
ཆེད་ཐབས་ལམ་དང་ཐབས་བྱས་སྤྱད་པས་ཡར་རྒྱས་ཀྱི་ཕྱོགས་སུ་རིམ་བཞིན་
བསྐྱོད་པའི་མཐའ་ཟད་རྒྱ་ཡོད་དམ། ཡར་རྒྱས་ཀྱི་ཕྱོགས་སུ་བསྐྱོད་པ་ལ་དུས་ལུན་
མང་པོ་ཡོད། ལོ་ངོ་སྟོང་སྟག་རྗེས་སུ་རང་སྤྱང་འབྲུལ་འཁོར་ལ་མཚན་ཅན་རྗེ་འདྲ་
ཞིག་ཡོང་ངམ། ལོ་ངོ་ས་ལ་སྟོང་སྟག་བཞི་འདས་པ་ན་གནའ་བོའི་འདྲ་བཤུས་མ་ལ་
འཕངས་འབྲས་རྗེ་འདྲ་འཕྲད་དམ། ཁོང་ཆོ་ནི་ད་ལྟ་མཐོང་ཐོས་ཀྱི་ལུལ་དུ་གྱུར་པའི་
རིག་ཅལ་གྱི་སྟོབ་དཔོན་ཐོག་མ་དེ་ཡིན་པས་འདིག་པ་མེད་པ་ཡིན། འོན་ཀྱང་ཁྱེད་
ཀྱིས་ཁོང་ཆོ་མཆོ་ནང་དུ་ད་དུང་འབྲེལ་བ་མཐོང་མི་སྟབས། དེ་ནི་དུས་ལུན་མང་པོའི་སྤྱ་
རོལ་ནས་གྲོལ་ཐོན་པ་ཡིན། ད་ལྟ་ཁོང་ཆོ་ནི་ད་དུང་མང་པོ་དང་བསྐྱེབས་ནས་འདུ་བ་
དང་། འབྲུལ་འཁོར་མི་གཞུགས་ཆེན་པོ་འཁྱར་འཁྱོར་དང་བསྐྱོད་པ་དེའི་ནང་དུ་བདེ་
བོའི་དང་གནས་ཡོད། ཁོང་ཆོ་ནི་སའི་གོ་ལ་ཕྱི་ལོགས་ལས་གྲུས་ནས་རྒྱང་བཞོལ་ཡོ་
བྱད་དེ་བརྒྱད་ལམ་ཐད་ཀར་མིན་པ་བརྒྱད་སའི་གོ་ལ་འདིར་འབྲེལ་བ་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད།
ཁོང་ཆོ་ནི་ཁྱེད་རང་དང་ཁོ་བོའི་ལུས་པོའི་ནང་དུ་གནས་ཡོད། ང་ཆོའི་ལུས་པོ་དང་
སེམས་གཉིས་ཁོང་ཆོས་བཅོས་པ་ཞིག་རེད། ཁོང་ཆོས་མི་ཉམ་རྒྱུད་གཅེས་འདིན་
བྱས་པ་ནི་ང་ཆོ་འཆོ་གནས་ཀྱི་མང་གཞི་མཐར་སྟག་དེ་ཡིན། འདྲ་གཤམ་མ་དེ་དག་ནི་

བཟོད་ལམ་རིང་མོན་ས་སྤེབས་པ་ཞིག་རེད། ད་ལྟ་ཁོང་ཚོ་རིགས་རྒྱན་སྤྱི་འཕེལ་གྱི་
ས་བོན་གྱི་མིང་བྱང་ལོག་སྤྱོད་བཞིན་པ་དང་། ང་ཚོ་ནི་ཁོང་ཚོའི་འཆོ་གནས་འབྲུལ་
འཁོར་ཡིན།

༼ སྙན་གྲགས་ཆེ་བའི་འགྲོ་བ་སེམས་ཅན་སྤྱི་འཕེལ་བྱེད་པའི་རིགས་རྒྱན་ས་བོན་རང་རྒྱ་བ་
The Selfish Gene ཞེས་པའི་དཔེ་དེབ་ལས་བཏུས། ༽

ཚུམ་སྒྲིག་པ་ཡི་དོ་སྒྲོན་མ་དོར་བསྟུན།

བྱམས་པ་ཆོས་དབང་ནི་རྒྱ་གར་ལྷོ་ཕྱོགས་གོ་ལེ་སྤལ་བོད་མིའི་གཞིས་ཆགས་
སུ་སྦྲེས། རྒྱ་དུས་མཁས་མང་གྲེ་བའི་འདུས་སྡེ་སེར་གྲེས་མཁས་སྟན་གྲ་ཆང་གི་
ལྷན་མ་ཁང་ཆན་དུ་ཆོས་སྒྲོར་ཞུགས། དེ་ནས་སེར་གྲེས་འབྲིང་རིམ་སློབ་གྲུ་ལོ་ངོ་
བཅུ་འེ་རིང་གཞི་རིམ་སློབ་སྦྱོང་བགྲིས་ནས་མཐར་རྒྱ་གར་རྒྱལ་ཡོངས་ (CBSE) གྱི་
འཛིན་རིམ་བཅུ་པའི་རྒྱགས་སྦྱོང་ཐོན། དེ་ནས་སེར་གྲེས་ཆོས་རྒྱུ་སྒྲིགས་ཞུགས་
བྱས། སྦྱང་ཆན་རིགས་ལམ་བསྟུས་ར་ནས་པར་བྱིན་དབུ་མ་འདུལ་བ་བཅས་ལ་ལོ་
ངོ་བཙེ་ལྷ་ལྷག་རིང་སློབ་གཉེར་ལ་རང་བྱས་གང་ལྷོགས་གྱིས་བཙོན་བ་ཚུ་བའི་རྒྱན་
བཞིན་བསྟེན་ནས་ད་ལྟ་དམ་ཆོས་འདུལ་བའི་གཞུང་ལ་སློབ་གཉེར་བྱེད་བཞིན་ཡོད།
ནང་ཆོས་ལ་སློབ་གཉེར་བྱེད་པའི་ཞོར་དུ་ཡང་དབྱིན་ཡིག་གི་རིག་གནས་ལ་སྦྱངས་
བཙོན་གྱིས་བྱི་ལོ་ ༢༠༠༩ ལོར་ཀན་ཏཱ་ཀ་མངའ་སྡེའི་ཟུར་རྒྱགས་མཐོ་སློབ་ (Kar-
nataka State Open University) ནང་ལ་གཙུག་ལག་རབ་འབྱམས་པའི་ (MA
Eng) ཟུར་རྒྱགས་ནང་ཞུགས་ནས་རྒྱགས་འཕྲོད་ཐུབ་བ་བྱུང་བ་བཅས་གྱི་མ་དོར་
བསྟུན་སུ་བཞོད་བ་ལགས།